

ระดับชาติ

ด้านการศึกษา

ห้องประชุมย่อยที่ ๑๓ ห้อง ๔๐๑
อาคาร ๑๐๐ ปิสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

**National Conference Group 13 :
Education**

(Room 401)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ลำดับ	บทความ / ผู้นิพนธ์	หน้า
๑	ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อค่านิยม ๑๒ ประการ : กรณีศึกษาโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ➢ พระครูวิฑิตศาสนาทรร, ดร. ➢ ดร.อุเทน ลาพิงค์ ➢ ดร.ณรงค์ศักดิ์ ลูนสำโรง ➢ ปพิชญา พรหมกันธา ➢ พระมหาชนมกร ปภาภโร	๓๔๕๓
๒	การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน ➢ ดร.จักรกฤษณ์ โปดาพล	๓๔๖๒
๓	การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ➢ อีระเมศร์ เมธีวุฒิพิทักษ์	๓๔๗๔
๔	บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ของครูผู้สอน ในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒ ➢ เชิดพงศ์ คงประโคน	๓๔๘๕
๕	แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขต อีสาน ➢ พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ (พรเมศร์)	๓๔๙๗
๖	การบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขต กัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ➢ ชรินทร์รัตน์ ทัพขวา	๓๕๐๗
๗	ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอ น้ำพอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ➢ ดร.วิจิตร แพงโสภา	๓๕๒๑
๘	กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มี ประสิทธิภาพในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ จังหวัดอุดรธานี ➢ ดร.ธีระเดช จิราธนทัต	๓๕๓๐

๙	การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักขราวาสธรรม ๔ สังกัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ➢ พงษ์นที ศรีสมบูรณ์	๓๕๔๐
๑๐	การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต ๓ ➢ พระมหาอาทร สุเมธี (แดงนา)	๓๕๔๘
๑๑	ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิ บาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ➢ พระครูพัฒนธรรมาภรณ์ (ประพันธ์ วรรณโม)	๓๕๕๘
๑๒	การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ➢ พระมหาเชษฐไชย ปญญาวุฑโฒ	๓๕๖๗
๑๓	แนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ➢ พระมหาไพฑูรย์ เหลาเคน (พระครูสุตศาสนการ)	๓๕๗๕
๑๔	กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ➢ พระถวิล อามาตร (พระครูพิสัยสารคุณ)	๓๕๘๒
๑๕	รูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล ➢ ดร.ธีระเดช จิราธนทัต	๓๕๙๖
๑๖	ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยาย โอกาสในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ➢ พระบัญชา รุกขิตธมโม (สาขานาญ)	๓๖๐๖
๑๗	การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ ➢ พระต่อม จิรธมโม (มะวงศ์)	๓๖๑๖

ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อค่านิยม ๑๒ ประการ :
กรณีศึกษาโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
Students' Knowledge and Understanding Towards 12 National core
Values : a Case Study of Dhmmarajsuksasachool, Muang, Chiang Mai

พระครูวิจิตรศาสนาทรร, ดร. และคณะ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจและแนวทางส่งเสริมค่านิยม ๑๒ ประการ แก่นักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๖ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักเรียนที่เป็นฆราวาสมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๙ รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจปานกลางร้อยละ ๑๐.๙ และมีระดับความรู้ความเข้าใจน้อยร้อยละ ๓.๑ ๒) ระดับความรู้ความเข้าใจของพระภิกษุ สามเณรโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๖๕.๕ รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจปานกลางร้อยละ ๒๑.๙ และมีระดับความรู้ความเข้าใจน้อย ร้อยละ ๑๒.๕

สำหรับแนวทางส่งเสริมค่านิยม ๑๒ ประการแบ่งเป็น ๒ แนวทางหลักได้แก่ ๑) การเรียนการสอน โดยบูรณาการค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ ควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้เรื่องค่านิยม ๑๒ ประการ ที่ให้ทั้งสาระและบันเทิง ควรอธิบายถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากค่านิยม ๑๒ ประการ ควรนำหลักค่านิยม ๑๒ ประการมาแทรกในแต่ละกลุ่มสาระวิชา และควรมีวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการมาอบรม ๒) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียน ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการแก่นักเรียนมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมนอกสถานที่เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ได้พบปะผู้คนที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ นักเรียน ควรจัดอบรมค่านิยม ๑๒ ประการ ๑-๒ ครั้งต่อเดือน เพื่อไม่ให้ลืม และควรมีสื่อที่ให้ความรู้ค่านิยม ๑๒ ประการ

คำสำคัญ: ความรู้, ความเข้าใจ, ค่านิยม ๑๒ ประการ

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, ดร. อุเทน ลาพิงค์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, ดร. ณรงค์ศักดิ์ ลุนสำโรง สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ, ปิธิญา พรหมกันธา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย และพระมหาชนมกร ปากาโร สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

Abstract

The objectives of this research were 1) to assess level of knowledge and understanding and to explore effective methods to promote the 12 national core values among the students. The questionnaires were used to collect data from the samples of 256 students/monks. The data were analyzed by using percentage and mean before presenting in tables with details.

It was found that: 1) About 89.1% of Layman students had very good knowledge and understanding towards the 12 core values, 10.9% had fair knowledge and understanding towards the 12 core values and 3.1% had poor knowledge and understanding towards the 12 core values. And 2) About 65.5% of monk students had very good knowledge and understanding towards the 12 core values, 21.5% had fair knowledge and understanding on this issue and 12.5% said they had poor knowledge and understanding on the 12 core values.

There are two major effective ways to promote the 12 core values among students: 1) to integrate the core values into classroom activities. Students must be encouraged to express their opinions in these edutainment activities. Teachers should explain the benefits of the core values, which should be instilled in the curriculum, to the students and invite the experts to share their knowledge on this issue. 2) to instill the core values in student-development activities, extra-curricular activities and school activities. Field trips are recommended because student will have an opportunity to meet people who could be their inspirational role models. A couple of training sessions should be conducted monthly in order to refresh knowledge on the core values and teachers should prepare teaching and learning tools regarding the 12 core values.

Keywords: knowledge, understand, The 12 national core values

๑. บทนำ

ค่านิยมในสังคมไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมมีความเห็นว่าดีแล้วมีคุณค่าควรแก่การกระทำเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมและมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งค่านิยม (Value) เป็นสิ่งที่คนสนใจค่านิยม เป็นสิ่งที่บุคคลตั้งจุดมุ่งหมายสภาพการณ์หรือกิจกรรมต่างๆที่บุคคลปรารถนาและคาดหวังไว้ว่าจะบังเกิดผลดีแก่เขาในการดำรงชีวิตบุคคลพยายามแสวงหาสิ่งที่สังคมได้ตัดสินใจแล้วว่า是一件ดีและหลีกเลี่ยงสิ่งที่สังคมได้ลงความเห็นว่าเป็นสิ่งไม่ดีค่านิยมจึงเป็นสิ่งที่คอยควบคุมพฤติกรรมและเป็นที่ยึดถือในการปฏิบัติตนของบุคคลในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งค่านิยมเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐาน (Norms) ของสังคมในขณะเดียวกันบรรทัดฐานของสังคมก็เป็นตัวกำหนดว่าพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาจะเป็นเช่นไรและพฤติกรรมของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเป็นเช่นไรพฤติกรรมของสังคมก็เป็นเช่นนั้น

จากการประชุมผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ว่าที่ประชุมได้หารือถึงการสร้างค่านิยมหลักของคนไทยตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็งโดยต้องสร้างคนในชาติให้มีค่านิยมไทย ๑๒ ประการได้แก่ ๑) มีความรักชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ๒) ซื่อสัตย์เสียสละอดทน ๓) กตัญญูต่อพ่อแม่ผู้ปกครองครูบาอาจารย์ ๔) ใฝ่หาความรู้หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ๕) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย ๖) มีศีลธรรมรักษาความสัตย์ ๗) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย ๘) มีระเบียบวินัยเคารพกฎหมายผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ ๙) มีสติรู้ตัวรู้คิดรู้ทำ ๑๐) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑๑) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำและ ๑๒) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่ง สพฐ. จะนำหลักการดังกล่าวมาขยายผลโดยได้เตรียมเผยแพร่เรื่องดังกล่าวไปสู่สถานศึกษาด้วยการบรรจุไว้ในหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองพร้อมกับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเด็กและเยาวชนในเรื่องนี้อย่างจริงจัง สพฐ. ได้มีการวิเคราะห์ค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการพบว่าหลักสูตรของ สพฐ. ก็มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ ๘ ข้อประกอบด้วยมีความรักชาติศาสน์กษัตริย์ซื่อสัตย์สุจริตมีวินัยใฝ่เรียนรู้อยู่อย่างพอเพียงมุ่งมั่นในการทำงานรักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะโดยทั้งหมดได้บรรจุไว้ในหลักสูตรอยู่แล้วส่วนที่คสช. กำหนดค่านิยมหลัก ๑๒ ประการก็ถือว่าครอบคลุมคุณลักษณะของ สพฐ. แล้วและการผลักดันเรื่องนี้ก็คงไม่ใช่แค่ภาคการศึกษาเพียงฝ่ายเดียวแต่สังคมทุกภาคส่วนต้องร่วมกันทำโดยเฉพาะการเริ่มต้นจากครอบครัวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน เลขาธิการ กพฐ. กล่าว^๑

^๑ กมล รอดคล้าย, “สพฐ.รับลูกคสช. สร้างค่านิยมคนไทยใหม่”, เดลินิวส์, (๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗).

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการนี้ เพื่อโรงเรียนจะได้ใช้ผลวิจัยเป็นแนวทางในการดำเนินการบริหารสถานศึกษาและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบริหารงานจัดการการศึกษาของโรงเรียนในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองให้นักเรียนมีศักยภาพสูงบรรลุแนวทางการปฏิรูปการศึกษาและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นไปในอนาคต เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวนักเรียนที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้โรงเรียนและเป็นแนวทางเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ นำผลที่ได้มาทำการศึกษหาแนวทางมาปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีคุณภาพสูงในระดับชาติและนานาชาติ และนำไปพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการของโรงเรียน ผู้ปกครอง สังคม ท้องถิ่น และเป็นไปตามพันธกิจ วิสัยทัศน์ของโรงเรียน จึงได้คิดจัดทำงานวิจัยเรื่องนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการ

๒. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมค่านิยม ๑๒ ประการ แก่นักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ พระภิกษุสามเณร และ นักเรียนฆราวาส ที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอมืองจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษาที่ ๒๕๕๙ จำนวน ๘๐๐รูป/คน โดยการเทียบตารางกำหนดตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๕๖ รูป/คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ ๒ ความรู้เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการ ของนักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษาอำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ ๓ แนวทางส่งเสริมค่านิยม ๑๒ ประการ แก่นักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดตรวจสอบความสมบูรณ์และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพ และระดับการศึกษาคิดเป็นค่า

ร้อยละและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการ คิดเป็นค่าร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐานค่าร้อยละ (Percentage)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการพบว่านักเรียนพรवास โรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๙ รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙ และมีระดับความรู้ความเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ และระดับความรู้ความเข้าใจของพระภิกษุ สามเณรโรงเรียนธรรมราชศึกษา อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๕ รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจปานกลางคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙ และมีระดับความรู้ความเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕

๒. แนวทางส่งเสริมค่านิยม ๑๒ ประการ แก่นักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการค่านิยมหลัก ๑๒ ประการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกระดับชั้นมีข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

๒.๑ การรณรงค์ทำกันเยอะๆ ติดป้ายให้ชัดเจนทำสื่อที่น่าสนใจรณรงค์ค่านิยมหลักของ ๑๒ ประการทำให้ประชาชนสามารถมีระเบียบยิ่งขึ้นได้เป็นคนดีของชุมชน

๒.๒ แนะนำให้จัดกิจกรรมโดยไม่กระทบกับชั่วโมงเรียนและไม่น่าเบื่อ นักเรียนสามารถร่วมเล่นได้

๒.๓ ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สนใจและหันมาร่วมปฏิบัติค่านิยมหลัก ๑๒ ประการอย่างสมัครใจ

๒.๔ มีระเบียบวินัยในตัวเอง ฝึกฝนให้เป็นคนดีในสังคม รู้จักอดออม พอเพียง เป็นหลักการยึดในการปฏิบัติตนในสังคมอย่างมีความสุข ทำให้เราเป็นคนดีมีคนรอบข้างรักใคร่ได้รู้ในเรื่องสังคมว่า เราควรรับรู้อะไรบ้าง เพื่อให้เราปรับปรุงตัวเองและพัฒนาตัวขึ้นเรื่อยๆ

๒.๕ ควรปฏิบัติเพื่อความสงบ ความสามัคคีแก่คนรุ่นต่อไปและควรรณรงค์ให้ประพฤติตนตามค่านิยมมากขึ้นอยากให้ปฏิบัติเป็นรูปธรรมมากกว่านี้

๒.๖ เป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีเพื่อให้สังคมมีความสงบและมีความสุขประเทศของเราน่าจะมีกิจกรรมค่านิยมวันละประการ เช่น วันจันทร์ ข้อที่ ๒

๒.๗ มีมาตรการให้ในแต่ละโรงเรียนมีกิจกรรมสนุกๆ เกี่ยวกับค่านิยมหลัก๑๒ ประการ

๒.๘ ควรให้เยาวชนทุกคนหรือเด็กวัยรุ่นทำตาม เพราะอาจจะทำให้ประเทศชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองค่านิยมหลักของ ๑๒ ประการ มีความสำคัญมาก ถ้าหากทุกคนปฏิบัติได้

๒.๙ มีการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนอื่นและเพื่อเป็นการปลูกฝังให้คุ้นเคยและปรองดองกัน และให้รุ่นพี่ช่วยกันปลูกฝังให้น้องๆ ได้รู้เรื่องค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ

๒.๑๐ ค่านิยมเป็นเรื่องที่ดีต่อทุกคนในสังคม หากมีการสนับสนุนที่พอประมาณ ไม่มากเกินไป หากมากเกินไปอาจทำให้นักเรียนละเลยและมองข้ามเนื่องจากเบื่อ โดยเฉพาะบีบบังคับให้นักเรียนท่องซึ่งจะมีผลแก่นักเรียนจำได้แต่จะเอาไปใช้หรือเปล่านั้นไม่รู้และรู้สึกขี้ใจในเหตุผลที่ต้องท่อง เรื่องของคุณธรรมอยู่ที่ใจและการปลูกฝังการเลี้ยงดูรวมทั้งสามัญสำนึกการสั่งสอนไม่ใช่การสั่งและปลูกฝังโดยเอาแต่ป้อนความรู้และสิ่งนั้นจะเข้านักเรียนเพราะหากจิตสำนึกไม่มี ทำไปก็ไร้ประโยชน์หากจะแก้ไขก็ควรแก้ที่จุดเริ่มต้นของปัญหาไม่ใช่ปลายเหตุ

๒.๑๑ ควรให้มีการปฏิบัติจริงในทุกข้อปฏิบัติตนด้วยความตั้งใจอย่างน้อย ๗-๙ ข้อเพราะแต่ละข้อไม่เป็นเรื่องยากสำหรับเรา และเป็นสิ่งที่เราควรทำประจำ

๒.๑๒ ควรมีกิจกรรมเกี่ยวกับค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ ให้มากกว่าเดิม เข้าถึงนักเรียนทุกคนให้นักเรียนได้เข้าใจและรับรู้ให้มากที่สุด มีบุคคลตัวอย่างให้ปฏิบัติตามช่วยทำให้ชีวิตดีขึ้น

๕. อภิปรายผลการวิจัย

นักเรียนฆราวาสโรงเรียนธรรมราชศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๙ รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙ และมีระดับความรู้ความเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ ส่วนพระภิกษุ สามเณรอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๕ รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙ และมีระดับความรู้ความเข้าใจน้อย คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕ และแนวทางส่งเสริมค่านิยม ๑๒ ประการ ควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและทำกิจกรรมตามหลักของค่านิยม ๑๒ ประการ ควรจัดกิจกรรมเพื่อเรียนรู้เรื่องค่านิยม ๑๒ ประการ ที่ให้ทั้งสาระและบันเทิง ควรอธิบายถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากค่านิยม ๑๒ ประการ ควรนำหลักค่านิยม ๑๒ ประการมาแทรกในแต่ละกลุ่มสาระวิชา และควรมีวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการมาอบรม การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียน ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการแก่นักเรียนมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมนอกสถานที่เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ได้พบปะผู้คนที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ นักเรียน ควรจัดอบรมค่านิยม ๑๒ ประการ ๑-๒ ครั้งต่อเดือน เพื่อไม่ให้ลืม

และควรมีสื่อที่ให้ความรู้ค่านิยม ๑๒ ประการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของKalish^๒ ค่านิยมของบุคคลมีรากฐานมาจากประสบการณ์ โดยเริ่มพัฒนามาตั้งแต่เด็กจนกระทั่งถึงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดู และจากประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมเป็นแกนสำคัญทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าบุคคลได้รับการอบรมหรือการปลูกฝังค่านิยมต่างๆ มาตั้งแต่เด็ก โดยเด็กจะรับเอาค่านิยมต่างๆ จากพ่อแม่มาเป็นค่านิยมของตน เมื่อเด็กเติบโตและมีประสบการณ์ทางสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางการศึกษา กิจกรรมทางศาสนา เพื่อน อาชีพหรือการทำงาน และสื่อสารมวลชนต่างๆ เขาก็จะพบว่ามีความหมายหลายอย่างที่แตกต่างไปจากค่านิยมที่ตนมี ระหว่างนั้นเขาอาจจะทิ้งค่านิยมบางอย่างที่เคยมีมา แล้วรับเอาค่านิยมที่ตรงกับความต้องการ ความสนใจ ความนิยมชมชอบ หรือบุคลิกภาพที่แท้จริงของเขา ซึ่งค่านิยมนั้นอยู่ได้บรรทัดฐานของสังคม จนเขาสามารถยึดเป็นเป้าหมายหรือมาตรฐานในการดำรงชีวิตของตนได้ต่อไป และยังสอดคล้องกับKerlinger^๓ กล่าวว่า ค่านิยมของคนเรานั้นสามารถวัดได้จากพฤติกรรม เจตคติ หรือความคิดเห็นของคนเรา ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมเป็นการแสดงความนิยมชมชอบต่อบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยการประมาณค่าหรือตีค่าภายใต้บรรทัดฐานของสังคม

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑.๑ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานควรตระหนักในเรื่องการพัฒนาค่านิยม ๑๒ ประการของนักเรียนโดยความร่วมมือกับชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษโดยการคัดเลือกบุคคลต้นแบบในสังคมชุมชนให้นักเรียนได้ศึกษาหรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนลงพื้นที่เรียนรู้พฤติกรรมบุคคลเป็นต้นแบบโดยการสำรวจสัมภาษณ์สังเกตและนำเสนอคนที่สืบค้นได้มาเผยแพร่ในโรงเรียนชุมชนหรือสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างความประพฤตินอกจากนี้ควรนำพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามาเป็นเครือข่ายในการพัฒนาค่านิยม ๑๒ ประการของนักเรียนและโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกฝนการให้บริการและการพัฒนาสังคมซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีค่านิยม ๑๒ ประการมากขึ้น

๑.๒ ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรจัดทำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการเพื่อนำไปพัฒนานักเรียนกระตือรือร้นเข้ามามีส่วนในการปลูกฝัง

^๒ Kalish อ้างถึงใน สมควร สนองอุทัย, “ความรู้และค่านิยมทางประชากรศึกษาของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๑.

^๓ Kerlinger อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ วัชรมัย, “การศึกษาค่านิยมทางประชากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๔.

นักเรียนเพราะการอบรมสั่งสอนและการปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับค่านิยม ๑๒ ประการและเห็นความสำคัญของค่านิยม ๑๒ ประการจากครูจะส่งเสริมให้นักเรียนมีค่านิยม ๑๒ ประการมากขึ้น

นอกจากนี้การประพฤติเป็นแบบอย่างของครูและบุคลากรทางการศึกษาก็มีความสำคัญ นั่นคือหากครูและบุคลากรทางการศึกษามีการแสดงพฤติกรรมที่ดีให้นักเรียนได้เห็นเป็นแบบอย่างก็จะสามารถพัฒนานักเรียนให้มีค่านิยม ๑๒ ประการได้

๑.๓ ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เลือกทำอย่างหลากหลายและส่งเสริมให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรนอกจากนี้ควรส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ารับการอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนเพื่อจะได้เป็นแนวทางหรือแบบอย่างที่ดีให้กับครูที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม

๑.๔ ควรผลักดันให้เกิดการนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติทั้งนี้ให้พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแต่ละกลยุทธ์กับบริบทของสถานศึกษาของตนก่อนแล้วจึงลำดับความสำคัญว่ากลยุทธ์ใดที่สถานศึกษาควรปฏิบัติก่อน-หลังหรือหากพิจารณาแล้วไม่เหมาะสมก็ปรับหรือยุบเลิกบางกลยุทธ์ได้หรือกลยุทธ์ใดที่มีอยู่แล้วก็ส่งเสริมให้การดำเนินการให้ดียิ่งขึ้น

๑.๕ ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถานศึกษาชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาค่านิยม ๑๒ ประการโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาค่านิยม ๑๒ ประการของนักเรียนทุกระดับ เช่นระดับอนุบาลระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาค่านิยม ๑๒ ประการให้ตรงเฉพาะกลุ่มมากยิ่งขึ้น

๒.๒ ควรศึกษากลยุทธ์และสร้างรูปแบบการพัฒนาค่านิยม ๑๒ ประการของนักเรียนในเชิงลึกเป็นลักษณะของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR Research) เพื่อให้เกิดการพัฒนา ค่านิยม ๑๒ ประการอย่างแท้จริง

๒.๓ ควรมีการวิจัยกลยุทธ์การขับเคลื่อนค่านิยม ๑๒ ประการสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดอื่นเช่นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรือสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อจะได้กลยุทธ์ที่แตกต่างและเป็นประโยชน์กับวงการศึกษาไทยมากขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วิทยานิพนธ์/คุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชัยวัฒน์ วัชรมัย. “การศึกษาค่านิยมทางการประชากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔.

สมควร สมองอุทัย. “ความรู้และค่านิยมทางประชากรศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๑.

(๒) หนังสือพิมพ์ :

กมล รอดคล้าย. “สพฐ.รับลูกคสช. สร้างค่านิยมคนไทยใหม่”. เดลินิวส์. (๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗).

การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน
Using The Brahmavihara 4 For Good Governance of schools

จักรกฤษณ์ โปตาพล *

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียนในสมัยใหม่ ที่มีหลักการบริหารที่ดี หรือธรรมาภิบาลเป็นหลักในการบริหาร จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมที่สามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล โดยการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ผู้บริหารต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมดังนี้ เมตตา จะทำให้เกิดการบริหารตามหลักคุณธรรม กรุณา จะทำให้เกิดการบริหารตามหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า มุทิตา ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม และอุเบกขาจะทำให้เกิดการบริหารตามหลักนิติธรรม

คำสำคัญ: หลักพรหมวิหาร ๔, การใช้หลักพรหมวิหาร ๔, การบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน

Abstract

This article Using the brahmavihara 4 for good governance of schools had aim to analyzed brahmavihara 4In accordance with the school administration in modern times, consisted good governance principles. Finding from study the brahmavihara 4 was dhama that importance, it can help to principals operated organization effectively. They must apply appropriately as follow that: loving kindness was moral principle, compassion was Transparency, accountability, and value principle, sympathetic joy was participation principle, and equanimity was rule of law principle.

Keywords: the Brahmavihara 4, using the Brahmavihara 4, good governance of schools

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

๑. บทนำ

การบริหารองค์การต่างๆ ทุกวันนี้ เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีฉบับแรกของไทย และสำหรับหน่วยงานของภาครัฐ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๕ มาตรา ๗๘ (๔) ที่บัญญัติไว้ว่า พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมา เนื่องจากความอ่อนแอ และการหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารบ้านเมือง การบริหารราชการ การทุจริตและประชาชนขาดความตระหนักในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนต่อบ้านเมือง ส่งผลให้องค์การต่างๆ ประเทศไทย เกิดปัญหาในการบริหาร เห็นได้จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรที่มีมาตลอดเวลา ตั้งการร้องเรียนผู้บริหาร จนถึงขั้นการยิงกันตายในองค์กร ทั้งนี้สาเหตุมาจากการบริหารที่ไม่เป็นธรรม หรือเรียกว่าขาดการบริหารจัดการที่ดี หรือการขาดธรรมาภิบาลของผู้บริหารนั่นเอง ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ การศึกษาสังคม และการเมืองของประเทศมากยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนของการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ออกแบบและจัดระบบการศึกษา ทั้งระบบความคิดและระบบบริหาร ซึ่งหมายรวมถึงการนำเอาทรัพยากรเพื่อการศึกษาไปบริหารให้เกิดผลผลิตทางการศึกษาตามที่ระบบการศึกษาของประเทศต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นโรงเรียนยังเป็นสถาบันมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะเป็นผู้บริหารสูงสุด มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ในการทำให้คนไทยที่มีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งดี เก่ง และมีความสุข

จากที่กล่าวมาการจะทำให้โรงเรียนมีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล หรือที่การบริหารที่ดีนั้น กลไกสำคัญคือผู้บริหารต้องมีคุณธรรม มีจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนอื่น ๆ การใช้คุณธรรมทางหลักพระพุทธศาสนาสามารถส่งเสริมการบริหารที่ดีได้ในหลายๆ หลักธรรม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร ๔ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารที่ดีนั้น ผู้บริหารจะต้องรู้จักการประยุกต์ใช้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดการบริหารที่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าใช้ไม่ถูกต้องยิ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการขาดหลักธรรมาภิบาลได้

๒. เนื้อหา

๑. หลักพรหมวิหาร ๔

ในความหมายทั่วไป พรหมวิหาร ๔ หมายถึง คุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ดังนี้ ขั้นแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้นได้เห็นเขามีสุขไม่ทุกข์ ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดีและเมื่อไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปก็อุเบกขา คือ อยู่เฉยๆ

พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา รวมเรียกว่า พรหมวิหาร ๔ เมตตา คือ ความรักใคร่ ความปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข กรุณา คือ ความสงสารเมื่อคนอื่นตกยากมีทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อเห็นคนอื่นได้ดี และอุเบกขา คือ ความเป็นกลางต่อทุกข์สุขของสัตว์ ไม่เอนเอียงด้วยความชอบหรือชัง โดยส่วนมากคนจะแยกระหว่าง เมตตา กับกรุณาไม่ค่อยชัด เพราะโดยมากเราใช้ควบคู่กัน ถ้ามีเมตตาจะต้องตามด้วยกรุณา ดังเช่น คำกลอน

“อันความ "เมตตา-กรุณา" ปราณี จะมีใคร บังคับ ก็หาไม่
หลังมาเอง "เหมือนฝน" อันชื่นใจ จากฟากฟ้า คุราลัย สู่แดนดิน”

ถ้าจะแยกให้ชัดเจนให้เปรียบเทียบ มารดามีบุตร ๔ คน ประกอบด้วย ลูกคนที่ ๑ เป็นเด็กเล็ก ลูกคนที่ ๒ เป็น คนป่วยหนึ่งคน ลูกคนที่ ๓ เป็นวัยรุ่น หรือวัยรุ่นสาวหนึ่งคน และ ลูกคนที่ ๔ เป็นคนวัยทำงานหนึ่งคน มารดายอมปรารถนาให้ลูกคนแรกเจริญเติบโตด้วยความห่วงใย (เมตตา) มีความปรารถนาให้ลูกที่ป่วยหายป่วยมีสุขภาพแข็งแรงด้วยความห่วงใย (กรุณา) มีความปรารถนาที่จะชื่นชมความสดใสในชีวิตที่เต็มไปด้วยความใฝ่ฝันของลูกวัยรุ่นด้วยความห่วงใย (มุทิตา) และสุดท้ายปรารถนาที่จะชื่นชมความสำเร็จของลูกคนโตในวัยทำงานอยู่ห่างๆ ด้วยความห่วงใย (อุเบกขา)^๑

สรุปแล้วพรหมวิหารคือ หลักธรรมสำหรับผู้ที่มีใจเป็นพรหม เป็นบุคคลประเสริฐในฐานะผู้ให้ ที่ให้ความรัก ความสงสาร ความยินดี และการวางเฉย สำหรับ ผู้อื่นที่หมายถึงคนทุกๆ ระดับ เพื่อสร้างสันติสุขแก่สังคม

๒. หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร

โดยทั่วไปเมื่อมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารองค์กรของผู้บริหาร ผู้ที่จะเป็นประชากรศึกษา เราจะหมายถึงเฉพาะครู และนานๆ ครั้งจะ

^๑ จักรกฤษณ์ โปดาพล, ผู้บริหารกับพรหมวิหารธรรม. แหล่งที่มา : <http://www.mbuslc.ac.th> [๑๓ มกราคม ๒๕๖๐].

รวมถึงบุคลากรอื่นของโรงเรียน เช่น นักการ คนขับรถ หรือเจ้าหน้าที่ธุรการ รวมด้วย นั่นเป็นการแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีเพียงครู และบุคลากรอื่นของโรงเรียนเท่านั้น หรือ เป็นการแสดงให้เห็นว่าถึงทศนะดั้งเดิมเกี่ยวกับ ผู้บริหาร คือ “ผู้เป็นใหญ่” และผู้บริหารที่ดี ต้องเป็น “ผู้ให้” และบุคลากรของโรงเรียนเป็น “ผู้ที่ควรได้รับ”

จากแนวคิดนี้จึงเกิดปัญหาขององค์กร เมื่อผู้บริหารไม่ได้ให้ตามที่ผู้รับพึงพอใจตามที่คาดหวังไว้ จึงเกิดการไม่พอใจขึ้นภายใน และเมื่อมีมากขึ้นเรื่อยๆ จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง ผู้บริหารที่เป็นผู้ให้ และบุคลากรที่เป็นผู้ควรได้รับการบริหารที่ดี หรือธรรมาภิบาลก็เลยไม่เกิด และมีผลกระทบต่อการทำงานโดยรวมขององค์กร

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนได้สนใจ ๒ ประเด็น คือ ใครใช้บ้าง และสามารถใช้กับใครบ้าง ในประเด็นแรก มี ๒ แนวคิด คือกล่าวไว้ว่า ผู้ใช้ คือ “ผู้เป็นใหญ่” ดังที่ ปัญญานันท์ทิกขุ (ปัน ปญฺญานนฺโท)^๒ กล่าวถึง พรหมวิหาร เป็นหลักใจ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ด้อยอดำรงตนมั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร ๔ ประการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^๓ ได้กล่าวถึง พรหมวิหารธรรม หมายถึง คุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ นักปกครองหรือผู้บริหาร สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)^๔ ให้ความหมายว่าหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ ดาวรุ่ง สวัสดิ์รักษ์^๕ กล่าวว่า พรหมวิหาร คือ หลักธรรมของท่านผู้เป็นใหญ่ และอีกแนวคิดหนึ่ง ที่บอกว่า “ใครก็ได้” เช่น พระธรรมกิตติวงศ์^๖ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่า พรหมวิหาร ๔ ว่าบุคคลผู้มีความดีและพระครูนิวาสธรรม^๗ กล่าวว่า พรหมวิหาร๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ผู้มีความดี ๔ ข้อดังกล่าวมานี้ จะอยู่ในวัยไหนก็ตาม เรียกว่าผู้ใหญ่นั้น

^๒ ปัญญานันท์ทิกขุ (ปัน ปญฺญานนฺโท), **หน้าที่ของคน ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘๘.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๒-๑๔๓.

^๔ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งมหาชน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙๕-๒๐๓.

^๕ ดาวรุ่ง สวัสดิ์รักษ์, “ผู้บริหารกับการจัดการทรัพยากรบุคคลของสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^๖ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระในบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๙.

^๗ พระครูนิวาสธรรม, **พรหมวิหารธรรม**. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/252165> [๒๕ กันยายน ๒๕๕๘].

สำหรับประเด็นใช้กับใครบ้าง แบ่งเป็น ๒ แนวคิดเช่นกัน คือ ใช้กับ “ผู้น้อยกว่า” เช่น ปัญญานันท์ภิกขุ (ปิ่น ปญฺญานนฺโท) กล่าวถึง พรหมวิหารว่าเป็นหลักใจ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ดียอมดำรงตนมั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร ๔ ประการเป็นประจำในผู้น้อยเป็นนิจพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๙๘} ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร ๔ ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ เพราะเมตตาจักทำให้นักบริหารรู้จักมองแง่ดีของเพื่อนร่วมงาน และจดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณาจะทำให้นักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตาทำให้นักบริหารส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น และอุเบกขาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและโทษ โดยรู้เท่าทันคน ร่วมงานทุกคนและอีกแนวคิดหนึ่งคือใช้กับ “คนทั่วไป” เช่น บุญมี แท่นแก้ว^{๙๙} ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมต้องการความช่วยเหลือให้กับทุกคน ปิ่น มุกกันต์^{๑๐๐} กล่าวว่า เป็นธรรมสำหรับผู้ใหญ่ที่ดูแลคนทุกๆ ระดับ

สรุปแล้วพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหาร คือผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ใช้หลักธรรมทั้ง ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา และควรจะใช้หลักธรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียกับโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง ชุมชน ครู บุคลากรอื่น และนักเรียน ด้วยการแสดงออกทั้งทางการกระทำและคำพูด

๓. หลักการบริหารที่ดี

เมื่อกล่าวถึงการบริหารที่ดี เราย่อมหมายถึง “หลักธรรมาภิบาล” หรืออาจเรียกได้ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ” ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” ที่หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรม หลักธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๖ ประการดังนี้^{๑๐๑}

๓.๑ หลักนิติธรรมคือการตรากฎหมายกฎระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิกโดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมกล่าวโดยสรุปคือสถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่กระทำตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล เมื่อนำมาเป็นหลักการบริหาร

^{๙๘} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก : มณีแห่งปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒-๔๕.

^{๙๙} บุญมี แท่นแก้ว, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๓.

^{๑๐๐} ปิ่น มุกกันต์, ประมวลศัพท์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕), หน้า ๑๔.

^{๑๐๑} กระทรวงศึกษาธิการ, ระเบียบสภานักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒. แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th> [๑๓ มกราคม ๒๕๖๐].

โรงเรียน จึงหมายถึง การบริหารโรงเรียนโดยยึดระเบียบกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ให้เป็นที่ยอมรับของบุคลากรและสังคม และส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบหลักเกณฑ์ ข้อบังคับเหล่าที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด

๓.๒ หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้นเมื่อนำมาเป็นหลักการบริหารโรงเรียน จึงหมายถึงการบริหารกิจการโรงเรียน โดยยึดหลักและเชื่อมั่นในความถูกต้อง และดีงาม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานหรือสมาชิกในโรงเรียนยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร และความมีระเบียบวินัย

๓.๓ หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชันเมื่อนำมาเป็นหลักการบริหารโรงเรียน จึงหมายถึงการบริหารกิจการโรงเรียน โดยการปรับปรุงกลไกการทำงานของทุกฝ่ายให้มีความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก อีกทั้งมีกระบวนการตรวจสอบที่ถูกต้องและชัดเจน

๓.๔ หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติหรืออื่นๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนเมื่อนำมาเป็นหลักการบริหารโรงเรียน จึงหมายถึงการบริหารกิจการโรงเรียน โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจโดยเปิดโอกาสได้อย่างเสรี

๓.๕ หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การทำงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่เมื่อนำมาเป็นหลักการบริหารโรงเรียน จึงหมายถึงการบริหารกิจการโรงเรียนด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม

มีความกระตือรือร้นในการทำงาน การแก้ปัญหาของโรงเรียน และการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

๓.๖ หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวมเมื่อนำมาเป็นหลักการบริหารโรงเรียน จึงหมายถึงการบริหารกิจการโรงเรียน โดยตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด โดยยึดหลักความคุ้มค่า ความพอเพียง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดมุ่งหมาย

๔. การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร

เมื่อเราเข้าใจชัดเจนแล้วเกี่ยวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อที่จะทำให้การบริหารที่ดีเกิดขึ้นในโรงเรียน ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ ว่าสามารถใช้ในการบริหารอะไรได้บ้าง และเลือกใช้อย่างไรให้เหมาะสมในแต่ละหน้าที่บริหาร เพื่อก่อให้เกิดการบริหารที่ดีในโรงเรียน

๔.๑ เมตตา ควรจะใช้กับการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ยากที่สุดของหน้าที่การบริหาร เพราะคนมีชีวิต จิตใจ คนในองค์กรมาจากร้อยพ่อ พันแม่ เมื่อมาอยู่รวมกันทุกคนจึงต้องการผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำ และมีความเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความยุติธรรม หลักพรหมวิหารธรรมที่เหมาะสมสำหรับการประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคล คือ เมตตา หรือ ความรัก อยากเห็นผู้อื่นมีความสุขความเจริญรุ่งเรืองและประสบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นความรักปกตินี้คนที่เจริญแล้วมีต่อกัน การแสดงความรักหรือความเมตตา แสดงออกได้ทั้งการกระทำ และคำพูดเพื่อให้คนอื่นเห็นได้ถึงความรักความห่วงใยที่เรามีให้

การที่การบริหารงานบุคคลใช้เฉพาะเมตตา แต่ไม่ใช้กรุณาที่หมายถึง ความสงสาร หรืออยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เพราะการใช้ความกรุณาจะทำให้องค์กรเกิดปัญหาได้ เมื่อมีการนำกรุณาเข้ามาใช้ในการบริหารงานบุคคล ตั้งแต่ การสรรหา คัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคลากร ตลอดจนจนถึงการให้ทุนให้โทษ หรือการพิจารณาความดีความชอบนั้น ผู้บริหารจะใช้ความกรุณาใช้ในการนี้ไม่ได้เด็ดขาด เพราะหน้าที่ผู้บริหาร คือความรับผิดชอบต่อองค์กรในการที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนั้นองค์กรต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพเหมาะสมกับตำแหน่ง การบรรจุคนด้วยคุณภาพเพียงเพราะเกิดความสงสารแก่บุคคล หรือเป็นคนรู้จัก ถือว่า ปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม เพราะว่าการจ้างต้องจ่ายค่าแรง หรือเงินเดือน เป็นเงินขององค์กรที่จ่าย ไม่ใช่เงินส่วนตัวของผู้บริหาร

๔.๒ กรุณา ควรใช้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น หมายถึง สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนการบริหารองค์การสมัยใหม่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรนั้นหมายรวมถึง ผู้ถือหุ้น บอร์ดบริหาร ตลอดจนลูกค้าผู้รับบริการ หลักพรหมวิหารธรรมที่ใช้คือ

กรุณา คือ ความสงสาร หรืออยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เพราะความรับผิดชอบต่อผู้เป็นเจ้าของกิจการหมายถึงผู้ที่ลงทุนในการประกอบการ และมีความเชื่อใจในตัวผู้บริหารที่จะใช้ความสามารถในการทำให้กิจการมีผลการดำเนินงานมีกำไรจากเงินลงทุนนั้นๆ การเชื่อใจและความคาดหวังทั้งปวงนี้ เป็นการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้มานั่งเก้าอี้ผู้บริหารในจำนวนที่สูง ขณะที่หลายๆ องค์การยอมที่จะให้หุ้นองค์การเพื่อดึงดูดให้ได้ผู้บริหารที่มีฝีมือมาร่วมงาน ความรับผิดชอบนี้คือการต้องการเห็นผู้ถือหุ้นพ้นจากความทุกข์ยากจากการขาดทุนสำหรับลูกค้าหรือรับบริการเป็นผู้ที่คาดหวังจากการซื้อสินค้าบริการขององค์การไปใช้ในการลดปัญหา หรือความไม่สบาย นั่นคือความทุกข์ที่เขาได้รับ การผลิตสินค้าและบริการที่ดี เพื่อออกมาตอบสนองความต้องการแก่ลูกค้าผู้รับบริการ ถือเป็นความรับผิดชอบขององค์การ นั่นคือบทบาทของผู้บริหารที่จะต้อง วางแผน ดำเนินการ ควบคุม และดูแลการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพออกมา ตลอดจนการลงทุนคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ สินค้าใหม่ๆ ที่ทันสมัยออกมาให้ลูกค้าได้ใช้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สำหรับโรงเรียนความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในที่นี้ หมายถึง ความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน เป็นหลัก

๔.๓ มูทิตา ควรใช้กับผู้บริหารด้วยกัน ตั้งแต่ ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนต่างๆ และรองผู้อำนวยการโรงเรียนของตนเอง รวมถึงชุมชน เพื่อเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ การสร้างมนุษยสัมพันธ์และการประสานงานในที่นี้ เป็นการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารด้วยกัน และผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา หลักพรหมวิหารธรรมที่ใช้คือ มูทิตา หรือ การยินดีกับผู้อื่น ในหมู่ผู้บริหารด้วยกันเองที่อยู่ในองค์กรเดียวกัน อาจหมายถึงหัวหน้าฝ่ายต่างๆ จนไปถึงผู้อำนวยการฝ่าย ที่เป็นผู้บริหารมีลูกน้องในบังคับบัญชา และทรัพยากรในการบริหารเป็นของตนเอง แต่การทำงานในองค์การจำเป็นที่ผู้บริหารฝ่ายต่างๆ ต้องร่วมงานกันเพื่อเป้าหมายขององค์การโดยรวม เมื่อต่างคนต่างเป็นผู้บริหาร เป็นผู้นำในทีมงานของตัวเองการเกิด ทิฏฐิ มานะในตนจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนก่อให้เกิดความอิจฉาริษยากันในองค์การ แต่ข้ามฝ่ายงาน

สำหรับกรณีรองผู้อำนวยการโรงเรียนของตนเอง หรือผู้ใต้บังคับบัญชานั้น การริษยาลูกน้องจะมีเป็นส่วนน้อย แต่ก็มิให้เหินบ่อยๆ หลายๆ กรณีคือการแย่งผลงานของลูกน้องมาเป็นของตนเอง เกิดจากการที่เห็นผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถมากกว่า เกิดความกลัวและความคิด คือกลัวเขาจะเจริญก้าวหน้าหรือมาแทนที่ตัวเอง เกิดความคิด คือคิดริษยาคนอื่น ก่อให้เกิดอคติในใจ

มิฉฉาทิฏฐิเหล่านี้ก่อให้เกิดการไม่ไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน ทำลายความสัมพันธ์ในองค์การ ก่อให้เกิดปัญหาในการประสานงาน การทำงานร่วมกัน การสร้างทีม การประยุกต์ใช้มูทิตา ในกาลนี้เป็นการลดความริษยาในใจของตัวเอง ซึ่งสังคมไทยโดยมากแล้วจะมีปัญหาในข้อนี้มากที่สุด เมื่อเห็นคนอื่นได้ดีเกิดความอิจฉาในใจตนขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการ

ได้รับความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง การทำงานประสบความสำเร็จได้รับคำชื่นชมจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไป รวมไปถึงเรื่องส่วนตัวอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อการทำงานร่วมกัน

๔.๔ อุเบกขา ควรใช้กับตนเอง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการทำงานของผู้บริหารควรเริ่มที่หลักคิดการบริหาร โดยการใช้ อุเบกขาเป็นหลักในการบริหาร เพราะอุเบกขาเป็นเรื่องของปัญญา อุเบกขา ซึ่งหมายถึง การวางเฉย การวางเฉยในที่นี้ไม่ใช่การปล่อยวางจากปัญหาทั้งปวง หรือการไม่สนใจเรื่องต่างๆ เพราะถ้าปล่อยวาง หรือไม่ใส่ใจในหน้าที่ ก็ไม่สามารถเรียกได้ว่าการทำงานได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า ละทิ้งหน้าที่ เพราะการเป็นผู้บริหารองค์การ สิ่งที่ต้องระลึกร่วมสำหรับการเข้าสู่การดำรงตำแหน่งคือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ ในการเป็นผู้บริหารมีอาชีพต้องตระหนักว่ามีคนอื่น ๆ ที่คาดหวังไว้สำหรับการเข้ามาของผู้บริหารที่น่าองค์กรรอดพ้นจากวิกฤต สร้างความเจริญเติบโตให้องค์การ แข็งแรง และมีอนาคตที่มั่นคง ทุกคนในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน สามารถฝ่ากอนาคตทั้งชีวิตของเขาเหล่านั้น แต่ในที่นี้ อุเบกขา หมายถึง ความเป็นกลาง เป็นปกติไม่เอนเอียงไปด้วยความรัก และความชิงต่อใคร จะทำให้ไม่เกิดการแบ่งพรรค แบ่งพวก ไม่ทำให้เกิดการประจบสอพลอในองค์กร และที่สำคัญการไม่ช่วยเหลือคนที่ทำผิด

นอกจากความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงต่อผู้อื่นแล้ว การเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างตัวเองก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้จิตใจเป็นปกติจากทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถมองสิ่งต่างๆ ด้วยสายตาเป็นกลาง วางเฉยกับสิ่งที่ควรวางเฉย ประกอบด้วย การวางเฉยจากกิเลส การวางเฉยจากการยึดติด การวางเฉยจากอคติ ก่อให้เกิดคุณสมบัติของนักบริหารที่สำคัญจากหลักธรรมอุเบกขา

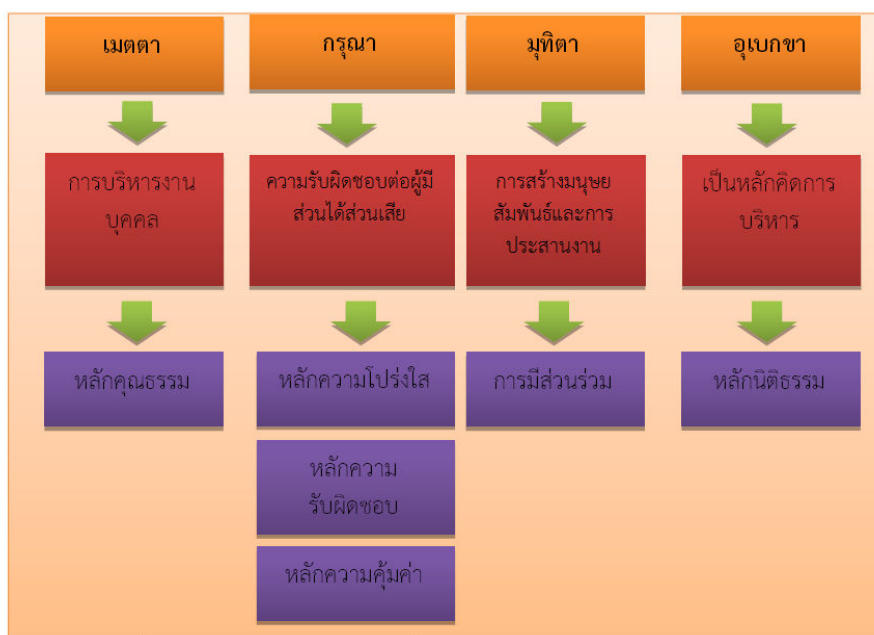
การวางเฉยจากกิเลส จะทำให้ผู้บริหารเป็นผู้หลุดพ้นจากโลภะ โทสะ และโมหะทั้งปวง จำทำให้เป็นผู้มีศีล ด้วยแนวคิดที่ว่า กิเลส ก่อให้เกิดการปิดกั้นการรับรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่ผิดพลาดไปจากปกติธรรมดา และมีความคิดด้านลบ (Negative thinking) เกิดขึ้นในการมองสิ่งนั้นๆ การหลุดพ้นจากกิเลส นี้จะทำให้ผู้บริหารมี น้าเชื่อถือ จนก่อให้เกิดเป็นบารมี ทำให้เกิดต้นทุนการบริหารที่สำคัญ ที่เรียกว่า ภาวะผู้นำ (Leadership)

การวางเฉยต่อการยึดติด จะทำให้ผู้บริหารเป็นผู้หลุดพ้นจากการยึดติดต่อสิ่งทั้งปวง จะทำให้เกิด สมาธิหรือสติ ด้วยแนวคิดที่ว่าผู้บริหารเข้ามาสวมหัวโขนในตำแหน่งผู้บริหารในระยะเวลาหนึ่งๆ เท่านั้น ไม่ได้เป็นตลอดไป มีระยะเวลาในการบริหารที่จำกัด ช่วงระยะที่ดำรงตำแหน่งต้องทำหน้าที่อย่างเต็มที่ เมื่อออกจากตำแหน่งแล้วจะได้ไม่เสียดายว่าไม่ได้ทำ การวางเฉยต่อการยึดติดนี้ทำให้เกิดต้นทุนการบริหารที่สำคัญ ที่เรียกว่า วิสัยทัศน์ (Vision)

การวางแผนต่อการมีอคติ จะทำให้ผู้บริหารเป็นผู้หลุดพ้นจากการปิดกั้นด้วย อวิชชาทั้งปวง จะทำให้เกิดปัญญาในการทำงาน ด้วยแนวคิดที่ว่า อคติ ที่ประกอบด้วย ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะความรักใคร่ชอบพอ สนับสนุนญาติมิตร หรือผู้จ่ายสินบนโทสาคติ ลำเอียง เพราะความโกรธเกลียด ลงโทษฝ่ายที่ตนเกลียดชังมากกว่าไมหาคติ ลำเอียงเพราะ ความหลงหรือความโง่เขลา ไม่รู้ทันเหตุการณ์ที่ แท้จริงภยาคติ ลำเอียงเพราะความขลาด กลัว เกรงใจ เกรงอิทธิพล กลัวจะเสียผลประโยชน์ จะทำให้เกิดการบริหารงานบุคคล ผิดพลาด ในงานหน้าที่ผู้บริหาร การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ยากที่สุด การที่ผู้บริหารหลุด พ้นจากอคติ ๔ ที่มีต่อคนในองค์กรแล้ว จะทำให้เกิดความเป็นธรรมในองค์กร ซึ่ง เป็นสิ่งที่ ทุกคนต้องการได้จากผู้มีอำนาจที่จะเป็นผู้ทำให้เกิด ผลดีรักษา และนำมาใช้สำหรับการเป็น คำนิยมหลักขององค์กรนั้นๆ การวางแผนต่อการมีอคตินี้ ให้เกิดต้นทุนในการบริหารที่สำคัญ ที่เรียกว่า ความเท่าเทียม (Equality)

๕. การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน

จากความสัมพันธ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารเพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน เราสามารถสรุปได้ดังภาพที่ ๑ ดังนี้

ภาพที่ ๑ แสดงความสัมพันธ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร เพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน

จากรูป แสดงความสัมพันธ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร เพื่อการบริหารจัดการที่ดีของโรงเรียน การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารโรงเรียนผู้บริหารเลือกใช้ในการบริหารตามหน้าที่ต่างๆ คือ เมตตา ควรจะใช้กับลูกน้องเป็นหลักการบริหารงานบุคคล ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารตามหลักคุณธรรม กรุณา ควรใช้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นเพื่อรับผิดชอบต่อการทำงาน ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารตามหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า มุทิตา ควรใช้เพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการประสานงาน ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม และอุเบกขา ควรใช้กับตนเองเป็นหลักคิดการบริหาร ซึ่งจะทำให้เกิดการบริหารตามหลักนิติธรรม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- บุญมี แท่นแก้ว. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- ปัญญานันท์ภิกขุ (ปิ่น ปัญญานนโท). **หน้าที่ของคน ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑.
- ปิ่น มุทุกันต์. **ประมวลศัพท์ศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พระในบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก : มณีแห่งปัญญา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๓๙.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งมหาชน, ๒๕๔๓.
- (๒) **วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :**
- ดาวรุ่ง สวัสดิ์รักษ์. “ผู้บริหารกับการจัดการทรัพยากรบุคคลของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- (๓) **สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :**
- กระทรวงศึกษาธิการ. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒**. แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th> [๑๓ มกราคม ๒๕๖๐].

จักรกฤษณ์ โปตาพล. ผู้บริหารกับพรหมวิหารธรรม. แหล่งที่มา : <http://www.mbuslc.ac.th> [๑๓ มกราคม ๒๕๖๐].

พระครูนิวติฐธุราทร. พรหมวิหารธรรม. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/252165> [๒๕ กันยายน ๒๕๕๘].

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
Academic Administration of Private Education
Institutions Under Khon Kaen Primary Education Office Area 1

ธีรเมศร์ เมธีวุฒิปัทธ*
ดร.จิรวัดน์ วรณโรจน์, ดร.สุนทร ฌมารัตน์**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน จำนวน ๑๗๕ คน ได้มาโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ มีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .๙๗ ค่า IOC ได้ค่าเท่ากับ ๐.๖๖ จำนวน 2 ข้อ ได้ค่าเท่ากับ ๑.๐๐ จำนวน ๒๙ ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน t-test, F-test

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาสภาพของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารการวิจัยและพัฒนา รองลงมาด้านการบริหารหลักสูตร ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารการประเมินผลการเรียน

๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามขนาดของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, สถานศึกษาเอกชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the Academic Administration of private education institutions under Khon Kaen Primary Education Office Area 1, and 2) to compare the opinion on Academic Administration of private education institutions under Khon Kaen Primary Education Office Area 1, as classified by position, and school size. The samples of this study were 175 administrators and teachers by Krejcie and Morgan' Table The research instrument was questionnaire as 5 Level Rating Scale. The confidence of the questionnaire was .97 the IOC is 0.66 two article and 1.00 twenty nine article. The statistic for data analysis included the Frequency, Percentage, Standard Deviation. For hypothesis testing, the T-test , F-test was administered.

The research findings found that:

1. The findings of situation the Academic Administration of private education institutions Under Khon Kaen Primary Education Office Area 1, found that in overall and each aspect, were in "High" level. Considering each aspect with the ultimate management of research and development into the curriculum is the lowest administrative evaluation.

2. The comparative findings of implementation in Academic Administration of private education institutions under Khon Kaen Primary Education Office Area 1, as classified by position, found that there were significant differences at .05 level.

3. The comparative findings of implementation in Academic Administration of private education institutions under Khon Kaen Primary Education Office Area 1, as classified by school size, in overall and each aspect, there were no significant differences at .05 level.

Keywords: Academic Administration, Private Schools

๑. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรมความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงานและคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ตลอดจนใช้ความรู้สร้างสรรค์ มีสุขภาพร่างกาย และจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง ประกอบอาชีพได้ มีวิถีชีวิตกลมกลืนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวได้ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว^๑ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและทำสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญา ธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ^๒

งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา มาตรฐาน และคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จาก ผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวางในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ดังนี้ ขอบข่ายของงานวิชาการจะครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน และการจัดการวัดและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล^๓

สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคที่จำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้มีความเข้มแข็งขึ้น ในการบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารจัดการศึกษาคุณภาพการจัดการศึกษาซึ่งสถานศึกษามีศักยภาพทุกๆ ด้านไม่เท่ากัน ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศขาดความครอบคลุม ซึ่งอุปสรรคในการจัดการศึกษาที่เป็นผลกระทบของโลกาภิ

^๑ สุนน อมรวิวัฒน์, บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ, (นนทบุรี : เจริญผล, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^๒ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕.

^๓ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การนิเทศการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒.

วัตน์ ทั้งด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการสื่อสาร คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนล้วนส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนเอกชน ดังนั้นการบริหารวิชาการถือเป็นงานหลักของสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัด ในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า จำเป็นต้องมีระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพของการศึกษาจะดีหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล คุณภาพของอาจารย์ และการบริการวิชาการ ซึ่งการบริหารวิชาการจึงนับเป็นงานสำคัญ เป็นภารกิจหลักของบุคลากรทุกฝ่ายที่ต้องร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถมีความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๔

งานวิชาการในโรงเรียนเป็นงานหลักและสำคัญที่สุด ต้องเอาใจใส่อย่างเต็มที่เต็มความสามารถ ต้องมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงตระหนักในหน้าที่ของงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน และมีความต้องการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของชาติ และเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาดของสถานศึกษา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๑๘ คน

^๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓, (ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, ๒๕๕๔), หน้า ๓๖.

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่ และ มอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างรวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๗๕ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบชนิดตรวจสอบรายการ (Check List) สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่และขนาดของสถานศึกษา และแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล และนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารงานวิชาการเป็นค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการเป็นค่าที่ t-test , F-test

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการศึกษาระดับของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารการวิจัยและพัฒนา รองลงมาด้านการบริหารหลักสูตร ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารการประเมินผลการเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีผลการวิจัยดังนี้

๑.๑ ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการกำหนดทำหน่วยการเรียนรู้ รองลงมาคือการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การจัดทำให้มีการดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

๑.๒ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียน รองลงมาคือ การจัดทำให้มีการดำเนินการ การรวบรวมวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ ข้อที่มีการ

ปฏิบัติต่ำสุดคือ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน

๑.๓ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารการประเมินผลการเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การจัดให้มีการดำเนินงาน การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ กำหนดวิธีการและเครื่องมือ รองลงมาคือ การวัดและประเมินผล การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมิน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การนำข้อมูลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน

๑.๔ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การควบคุมส่งเสริมให้มีการนิเทศภายใน รองลงมาคือ การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การจัดให้มีการดำเนินงาน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

๑.๕ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การควบคุมดูแลให้ดำเนินการพัฒนาบุคลากร เป็นไปตามที่กำหนดไว้ รองลงมาคือ การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากรเป็นระยะๆ

๑.๖ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารการวิจัยและพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การควบคุมดูแลและส่งเสริมการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ รองลงมาคือ การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาหรือข้อควรพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การทำความเข้าใจและส่งเสริมให้การวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

๑.๗ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การกำหนดกิจกรรมที่เป็นการสนับสนุนงานหลักทางวิชาการ รองลงมาคือ การ

ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือการกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่จะดำเนินการ

๑.๘ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานอื่นๆ รองลงมาคือ การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศ ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การควบคุมดูแลและส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ

๑.๙ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านการบริหารการประเมินผลงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ การสรุปผลและการเขียนรายงานประจำปี รองลงมาคือ การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน

๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดของโรงเรียนเอกชนสรุปได้ดังนี้

๒.๑ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๒ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการดำเนินงานการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามขนาดของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วย เจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

นอกจากนี้ข้อค้นพบยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญไพลิน เพียรเสมอ^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑ ที่พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑-๒ ภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ กรรณิกา^๖ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลทางวิชาการของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์มีสภาพการบริหารงานวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาดของโรงเรียนเอกชนสรุปได้ดังนี้

๒.๑ ความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากทัศนคติและมุมมองของครูกับผู้บริหาร ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ผู้บริหารสามารถทำความเข้าใจในระบบการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน มีการประชุมวางแผนร่วมกันกับครูและบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีเป้าหมายตรงกัน ผู้บริหารเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ครูได้มีส่วนในการตัดสินใจ มีการเผยแพร่สื่อสารให้ครูได้เข้าใจ แสวงหาวิธีการที่จะส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อสร้างบรรยากาศความเข้าใจและเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อส่งผลให้โรงเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดที่วางไว้อันจะเป็นผลประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เพราะการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน ส่วนครูผู้สอนมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานวิชาการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายของ

^๕ เพ็ญไพลิน เพียรเสมอ, “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

^๖ ทัศนีย์ กรรณิกา, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลทางวิชาการของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์), ๒๕๔๙.

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดาร์ตัน พิมพ์อุบล^๗ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นครู ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาตราด จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจริน แก้วอินแสง^๘ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ ผู้บริหารและครูฝ่ายปฏิบัติการสอน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.๒ ความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน เอกชนพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของดาร์ตัน พิมพ์อุบล^๙ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ตาม ความคิดเห็นของครูผู้สอนและครูวิชาการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด จำแนกตามขนาด โรงเรียน โดยรวมแตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการบริหารงานวิชาการในปัจจุบันเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาและ สังเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับงานวิชาการอย่างกว้างขวางขึ้น ไม่ว่าสถานศึกษาจะมีขนาด เล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ การบริหารงานวิชาการก็เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาทุก สถานศึกษาที่จะต้องปฏิบัติตามกรอบเดียวกัน โดยมุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไป ให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการโดยอิสระ คล่องแคล่วรวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนา คุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในภารกิจของสถานศึกษาซึ่งคุณภาพการศึกษาที่ คาดหวังคือ คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ

^๗ ดาร์ตัน พิมพ์อุบล, “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี), ๒๕๔๙.

^๘ จริน แก้วอินแสง, “การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๔๕.

^๙ ดาร์ตัน พิมพ์อุบล, “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี), ๒๕๔๙.

ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดจากการบริหารงานวิชาการทั้งสิ้น

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน ด้านการบริหารการประเมินผลการเรียนมีการปฏิบัติต่ำสุด ดังนั้นควรจัดให้มีการดำเนินงาน การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ กำหนดวิธีการและเครื่องมือ การวัดและประเมินผลการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมิน การนำข้อมูลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน

๗. กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วย ความอนุเคราะห์และความเมตตาอย่างยิ่งของอาจารย์ ดร.จิรวัฒน์ วรณโรจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สุนทร ฉมารัตน์ อาจารย์ ดร.นิยาดา เปี่ยมพิชนะ และ อาจารย์ ดร.วิเชียร รุ้ยนิยง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามและให้ข้อเสนอแนะในการสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม ขอขอบพระคุณบุคลากรกลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนและผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้อบรม สั่งสอน ให้สติปัญญาอันเป็นเครื่องส่งทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ด้วยความสำนึกในพระคุณ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การนิเทศการสอน. กรุงเทพมหานคร : สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๕.
สุมน อมรวิวัฒน์. บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ. นนทบุรี : เจริญผล, ๒๕๕๐.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑. **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓.** ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, ๒๕๕๔.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๙).** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

จรีน แก้วอินแสง. “การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๔๕.

ดาร์ตัน พิมพ์อุบล. “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๙.

ทัศนีย์ กรรณิกา. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลทางวิชาการของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๙.

เพ็ญไพโลน เพียรเสมอ. “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน
ในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒
The Role of School Administrators in Promoting Classroom Research of
Teachers in the United Prakonchai Campus, Secondary Educational
Service Area Office Area 32

เชิดพงศ์ คงประโคน*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ โดยการสุ่มตามระดับชั้นอย่างมีสัดส่วน (Proportional stratified Random sampling) หลังจากนั้นจะทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน ๑๙ คน ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูจำนวน ๒๑๐ คน และกลุ่มตัวอย่าง ในการสัมภาษณ์ได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกผู้บริหารจำนวน ๕ คน และศึกษานิเทศก์ ๕ คน เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ได้ค่าความเชื่อมั่น .๙๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test แบบ Independent samples t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก
๒. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕
๓. ครูและผู้บริหารโรงเรียน ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนไม่แตกต่างกัน

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๔. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก ผ่านการประเมิน ไม่ผ่านการประเมิน และรอรับการประเมิน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมุ่งใจการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการสนับสนุนงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๕. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมุ่งใจการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการสนับสนุนงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้บริหารโรงเรียน, วิจัยในชั้นเรียน

Abstract

This research The aim is to study the role of school administrators in promoting classroom research of teachers in the United Prakonchai campus. Secondary Educational Service Area Office Area 32 based on the level of discretionary accounts. (Proportional stratified Random sampling) then simple random sampling method (Simple Random sampling) on a sample of 19 school administrators, teachers have a sample of 210 people and groups. In an interview from the sample-specific. The leaders of five men and five supervisors who used questionnaire rating scale (Rating Scale) at the confidence. 96 The statistics used for data analysis, mean, standard deviation. Hypothesis testing using t-test and Independent samples t-test and one-way analysis of variance (One-way Analysis of Variance) and then compare the differences in pairs by means of Scheffe (Scheffe 'Method).

The research findings were as follows:

1. Teachers and school administrators Opinion on the role of school administrators to promote research in the classroom of the teacher. The overall level

2. Teachers and school administrators Opinion on the role of school administrators to promote research in the classroom, teachers are significantly different statistically. 05.

3. Teachers and school administrators A Bachelor's Degree. Bachelor and higher Opinion on the role of management in promoting research in the classroom, teachers are no different.

4. Teachers and school administrators Opinion that the school administrators who work in schools with the results of external assessment. Pass rate Do not over estimate And it will be evaluated Opinion on the role of management in promoting research in the classroom, teachers are significantly different statistically. 05 Considering that it was found. Research on motivation in class. The provision of resources for research in the classroom. To promote the knowledge and research skills in the classroom. And to support and facilitate research on class differences was statistically significant. 05.

5. Teachers and School Administrators Opinion that the school administrators who work in medium, large and extra large. Opinion on the role of management in promoting research in the classroom, teachers are significantly different statistically. 05 Considering that it was found. Research on motivation in class. The provision of resources for research in the classroom. To promote the knowledge and research skills in the classroom. And to support and facilitate research in different classes significantly. Statistically. 05

Keywords: character, school administrators, classroom research

๑. บทนำ

การดำเนินชีวิตในปัจจุบันมีความยุ่งยาก และซับซ้อนมากขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และเทคโนโลยีจนกลายเป็นสังคมของข้อมูลข่าวสาร (Information society) ที่ทำให้เกิดทั้งผลดี และผลเสียในการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงมีความจำเป็นที่บุคคลจะต้องมีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อให้รู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การศึกษาจึงเป็นกระบวนการหรือบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาคน ให้เกิดพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และสังคม ให้เต็มตามศักยภาพ ความสำคัญของการศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์ได้มีความรู้ ความสามารถที่จะปรับตัวเองเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข และมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่อาศัย จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพที่พร้อมจะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดการศึกษาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประเทศ และพัฒนาวิชาชีพ

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะครูผู้ปฏิบัติการสอนจึงมีความสนใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนว่ามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน แก่ครูผู้สอนในการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒ เพื่อที่จะเป็นข้อมูลในการพัฒนาการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒

๒. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโดยจำแนกตามสถานภาพ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ผลการประเมินคุณภาพภายนอก และขนาดของโรงเรียน

๓. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒ จากข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖^๑ มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน ๗ โรงเรียน มีผู้บริหาร จำนวน ๒๒ คน มีครูจำนวน ๔๖๗ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๒ จากจำนวนประชากร คือผู้บริหารจำนวน ๒๒ คน จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙ คน และจากจำนวนประชากรคือ ครูจำนวน ๔๖๕ คน จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๑๐ คน โดยการสุ่มตามระดับชั้นอย่างมีสัดส่วน (Proportional stratified Random sampling) ตามขนาดของโรงเรียนหลังจากนั้นจะทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling) โดยแบ่งโรงเรียนเป็นกลุ่มย่อยตามขนาดโรงเรียน ๓ ขนาดคือ ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยรวมโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางเป็นโรงเรียนขนาดกลางเพียงขนาดเดียว แล้วทำการสุ่มครูแต่ละขนาด ให้กระจายตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย รวมผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๒๒๙ คน และกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกผู้บริหารจำนวน ๕ คน และศึกษานิเทศก์ ๕ คน

๔. สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

^๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒, ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ, (บุรีรัมย์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕-๒๘.

^๒ ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิทยาศาสตร์*, (บุรีรัมย์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๘.

๓. ครูและผู้บริหารโรงเรียน ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนไม่แตกต่างกัน

๔. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก ผ่านการประเมิน ไม่ผ่านการประเมิน และรอรับการประเมิน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจูงใจการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการสนับสนุนงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๕. ครูและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจูงใจการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียน ด้านการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการสนับสนุนงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๖. แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขต ประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ คือผู้บริหารโรงเรียนควร มีการส่งเสริมนโยบายและข้อกำหนดใน การวิจัยในชั้นเรียนพร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยในชั้นเรียน การกำหนดแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การทำวิจัยในชั้นเรียน และให้ครูที่มีผลงานวิจัยนำผลงานมาเป็นส่วนหนึ่งในการขอเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น และได้รับคัดเลือกเป็นผู้นำทางด้านวิชาการด้านการวิจัย พร้อมทั้งให้การยกย่อง ชมเชยแก่ครูผู้ทำวิจัย ผู้บริหารโรงเรียนมีส่งเสริมการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูที่มีผลงานวิจัยในชั้นเรียนกับครูในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ประสานงานให้มีแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการวิจัย และจัดหาหนังสือตำรา เอกสาร และวารสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในชั้นเรียน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน และส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมจัดระบบงบประมาณสำหรับการทำวิจัยแก่ครูทุกคนและทุกฝ่าย พร้อมระดมทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ผู้บริหารโรงเรียนบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ต้องดำเนินการสนับสนุนให้ครูผู้สอนทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓๐ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ^๓ บัญญัติไว้ให้ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาครูให้ทำวิจัยในชั้นเรียน จึงทำให้ครูต้องปฏิรูปตัวเองให้ทันตัวอยู่ตลอดเวลาพัฒนากระบวนการสอนที่หลากหลายขึ้นเพื่อสร้างผลงานวิจัยในนวัตกรรมใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผลการวิจัยตามความเห็นของผู้บริหารและครู โดยรวมพบว่าบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน เป็นอย่างดีซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่นี้เทศ กำกับ ติดตามเพื่อให้ผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้จำเป็นต้องกำหนดเป็นนโยบาย โดยงานวิจัยของผดุงศักดิ์ วิไลลักษณ์^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าปัจจัยที่มีผลในระดับมาก คือความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการทำวิจัย และปัจจัยที่ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนมากที่สุดคือผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ผู้บริหารที่มีนโยบายสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารสามารถให้คำปรึกษาแนะนำ นิเทศการวิจัยในชั้นเรียน ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูในโรงเรียนทำวิจัยในชั้นเรียน และผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรได้เพิ่มความรู้ และประสบการณ์ในการทำวิจัย บทบาทของผู้บริหารจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการกระตุ้นหรือสร้างเงื่อนไขเพื่อให้ครูผู้สอนเกิดพลังที่จะสร้างผลงานและนวัตกรรมใหม่ๆ ให้แก่องค์กรสถานศึกษา

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^๔ ผดุงศักดิ์ วิไลลักษณ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด”, การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖.

๒. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนตอบทบาทผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต๓๒ โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยทางสถิติที่ .๐๕ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิรินนท์ สิงทิต^๕ ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่างก็ทราบถึงการให้ความสำคัญในการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนด และสอดคล้องกับงานวิจัยของทิพวรรณ ชมพูนันท์^๖ ได้ศึกษาเรื่องบทบาทการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีบทบาทและความรับผิดชอบแตกต่างกันทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน

๓. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการทำวิจัยของครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีและวุฒิการศึกษามากกว่าระดับปริญญาตรี มีบทบาทต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ ๒ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานตำแหน่ง และมาตรฐานวิชาชีพครู จึงทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับชูชาติ แก้วนอก^๗ ได้กล่าวว่า เมื่อครูสามารถทำการวิจัยในชั้นเรียนจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพราะคุณค่าหรือผลงานจากการคิดค้นนวัตกรรมทางการศึกษาขึ้นมาใช้นั้น จะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ ๑) นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เนื่องจากนักเรียนในแต่ละชั้นมีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน หากครูใช้วิธีการสอนหรือสื่อการสอนอย่างเดียวกันนักเรียนกลุ่มอ่อนอาจตามไม่ทัน ดังนั้น การที่ครูพยายามวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาอย่างมีหลักการแล้วคิดหาทาง แก้ไขปัญหาโดยคิดค้นวิธีสอนหรือสื่อการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

^๕ ศิรินนท์ สิงทิต, “บทความของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี), ๒๕๕๐.

^๖ ทิพวรรณ ชมพูนันท์, “บทบาทการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี), ๒๕๕๒.

^๗ ชูชาติ แก้วนอก, “การพัฒนาครูโดยใช้คู่มือการทำวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนพลอยจตุรจินดา”, *รายงานการวิจัย*, (สมุทรปราการ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๙), ๒๕๕๙.

ของนักเรียนกลุ่มอ่อนจะทำให้เกิดผลดีกับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ๒) ครูมีคุณภาพการสอนที่ดี ครูจะมีการวางแผนอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การเตรียมการสอน ทำแผนการสอน เลือกวิธีการสอน ประเมินผลการทำงานเป็นระยะ โดยมีเป้าหมายชัดเจนว่าจะทำอะไร กับใคร เมื่อไร ด้วยเหตุผลอะไรและทำให้ทราบผลการกระทำว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร การทำวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูได้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และผลการวิจัยยังสามารถแสดงให้เห็นคุณภาพการสอนของครูว่าเป็นครูมืออาชีพที่พร้อมจะก้าวสู่ยุคของการปฏิรูปการศึกษาและการประเมินคุณภาพต่อไป ๓) โรงเรียนมีชื่อเสียง โรงเรียนที่มีครูคุณภาพสูงนักเรียนย่อมมีคุณภาพสูงด้วย และครูกับนักเรียนจะสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน ช่วยยกระดับมาตรฐานทางวิชาการให้สูงขึ้น นักเรียนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมจากที่ฟังครูสอนอย่างเดียวมาเป็นร่วมคิด ร่วมทำร่วมแก้ปัญหาและเกิดการเรียนรู้ โดยผ่านสื่อหรือวิธีการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถหรือความแตกต่างของนักเรียน การเรียนการสอนจึงเป็นไปตามหลักการที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ๔) สร้างมาตรฐานทางการศึกษารายงานผลการวิจัยในชั้นเรียนสามารถส่งขอรับการประเมินเพื่อขอเลื่อนระดับตำแหน่งทางวิชาการ เมื่อมีงานวิจัยที่ดีเป็นจำนวนมากจะเป็นเครื่องแสดงว่าการเรียน การสอนได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานของการวิจัยและนั่นคือการสร้างมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น

๔. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู จำแนกตามผลการประเมินคุณภาพภายนอก พบว่าครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าคุณบริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ผ่านการประเมิน ไม่ผ่านการประเมิน และรอรับการประเมิน มีความคิดเห็นต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนที่มีผลประเมินภายนอกแตกต่างกันมีความพร้อมในการบริหารจัดการในโรงเรียนแตกต่างกัน โดยในสภาพของโรงเรียนที่ประเมินผ่านนั้น มีความพร้อมทั้งจำนวนบุคลากรมาก มีงบประมาณเพียงพอ มีการแบ่งงานให้แก่ครูและบุคลากรอย่างทั่วถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบรับผิดชอบงานเพียงไม่กี่ปีกงานต่อคน ทำให้ประสิทธิภาพของงานสูงกว่าโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินและรอรับการประเมิน ทำให้การดำเนินงานตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่ผ่านการประเมินมีการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนประสบความสำเร็จสูงกว่า จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผลการประเมินภายนอกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันไปด้วย

๕. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู จำแนกตามขนาดโรงเรียนครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าคุณบริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานใน

โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีความคิดเห็นต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีความพร้อมในการบริหารจัดการในโรงเรียนแตกต่างกัน โดยในสภาพของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษนั้น มีจำนวนบุคลากรมาก มีงบประมาณเพียงพอ มีการแบ่งงานให้แก่ครูและบุคลากรอย่างทั่วถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ รับผิดชอบงานเพียงไม่กี่ปersonต่อคน ทำให้ประสิทธิภาพของงานสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่ครูและผู้บริหารโรงเรียนคนๆ เดียวต้องรับผิดชอบงานหลายงาน ทำให้การดำเนินงานตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนประสบความสำเร็จสูงกว่า จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญลือ ไชยชิต^๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันกับระหว่างครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดโรงเรียนต่างกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากการศึกษาศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนในสหวิทยาเขตประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒ ดังนี้

๑.๑ ผู้บริหารโรงเรียนมีการส่งเสริมนโยบายและข้อกำหนดใน การวิจัยในชั้นเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยในชั้นเรียน และที่การกำหนดแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการทำวิจัยในชั้นเรียน

๑.๒ ผู้บริหารโรงเรียนบทบาทให้ครูที่มีผลงานวิจัยนำผลงานมาเป็นส่วนหนึ่งในการขอเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น และได้รับคัดเลือกเป็นผู้นำทางด้านวิชาการด้านการวิจัย พร้อมทั้งให้การยกย่อง ชมเชยแก่ครูผู้ทำวิจัย

^๔ บุญลือ ไชยชิต, “บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์), ๒๕๕๕.

๑.๓ ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูที่มีผลงานวิจัยในชั้นเรียนกับครูในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ประสานงานให้มีแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการวิจัย และจัดหาหนังสือตำรา เอกสาร และวารสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในชั้นเรียน

๑.๔ ผู้บริหารโรงเรียน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน และส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๕ ผู้บริหารโรงเรียนจัดสรรงบประมาณสำหรับการทำวิจัยแก่ครูทุกคนและทุกฝ่าย พร้อมระดมทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการวิจัยในชั้นเรียนของครู เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการทำวิจัยในชั้นเรียนต่อไป

๒.๒ ควรศึกษาปัญหาของการวิจัยในชั้นเรียนของครู เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการทำวิจัยในชั้นเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒.

ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชา ทดสอบ และวิจัยทางการศึกษา. บุรีรัมย์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๒.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒. ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ. บุรีรัมย์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๒, ๒๕๕๖.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชูชาติ แก้วนอก. “การพัฒนาครูโดยใช้คู่มือการทำวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนพลอยจาตุรจินดา”. รายงานการวิจัย. สมุทรปราการ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๙, ๒๕๕๙.

ทิพวรรณ ชมพูพันธ์. “บทบาทการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๒.

- บุญลือ ไชยจิต. “บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๕.
- ผดุงศักดิ์ วิไลลักษณ์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.
- ศรินันท์ สิงทิต. “บทความของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๐.

แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Guidelines for Solutions of Emotional Problems of Under-graduate
Students, Mahamakut Buddhist University Isan Campus

พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ, ดร. และคณะ*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อสังเคราะห์การแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และ ๓) เพื่อสังเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มีวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๕ ท่าน แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทสังเคราะห์ได้ ๒ แบบ คือ ๑) แบบอินทรีย์สังวร ๒) แบบเจริญสติปัฏฐานส่วนผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ คือ (๑) ด้านกายสรวมกาย วาจา มีบุคลิกภาพดี รักษาตนพ้นจากความชั่ว ปฏิบัติตนได้เหมาะสม ก่อให้เกิดบุญกุศล ละความเดือดร้อนทางกายและใจ และมีความสุข (๒) ด้านพฤติกรรมเป็นผู้นำได้ เป็นที่ยอมรับของสังคม และเกิดความเลื่อมใสของผู้พบเห็นเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ทำให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย (๓)ด้านจิตใจได้รับความสุขด้านจิตใจ มีความสงบใจ และมีสติ (๔) ด้านปัญญา พ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง รู้เท่าทันกับความเป็นจริงมีชีวิตที่ปลอดภัย และประสบความสำเร็จในชีวิตการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ ๑) แนวทางแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ คือ (๑) ปรับความคิด (๒) มีกัลยาณมิตร (๓) สร้างอารมณ์ดีให้เกิดขึ้น (๔) ยึดธรรมะในการดำเนินชีวิต ๒) แนวทางการพัฒนาอารมณ์ คือ (๑) มีระเบียบวินัย (๒) ปรับทัศนคติไปในแง่บวก (๓) ฝึกสติสมาธิ เป็นประจำ ๔) บำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น สังเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้จำนวน ๔ แนวทางดังนี้ ๑) การมีสติอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ (๑) การหลบเลี่ยงอารมณ์ (๒) การข่มใจจากอารมณ์ (๓) การสำรวมอินทรีย์ (๔) การชนะใจตนเอง (๕) การรู้จักคิด ๒) การปฏิบัติกรรมฐาน ได้แก่ (๑)การ

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พระมหาสุรภูมิ จนฺทมโม, พระมหารุ่งเรือง รุกขิตมโม, ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ และดร.ประชัน ชะชิกุล

ปฏิบัติสมถกรรมฐาน ๒) การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๓. การมีกัลยาณมิตรได้แก่ ๑) การ
สนทนาธรรม (๒) การศึกษาธรรมะ ๔) การทำกิจกรรม ได้แก่ (๑) การบริจาคทาน (๒) การ
ออกค่ายปฏิบัติธรรม (๓) การเดินป่า (๔) การทัศนศึกษาวัด

คำสำคัญ: แนวทางการแก้ไขปัญหา, อารมณ์

Abstract

The objectives of this research are as follows; 1. To synthesis solving emotional problems in Theravada Buddhism, 2. To study solutions of emotional problems of under-graduate students studying in Department of Buddhism and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, and 3. To synthesis guidelines for solutions of emotional problems of under-graduate students. This research is a qualitative research conducted by studying primary sources and interviewing 15 persons. The collected information were analyzed and synthesized corresponding to the system. Then, information was presented in descriptive analysis.

The results revealed that: solutions for emotional problems in Theravada Buddhism are divided into 2 formats i.e., Indriyasamvara (Sense-restraint) and Satipathana (Mindfulness of body). Meanwhile the achievements of the solutions for emotional problems are: 1) Body: calm your body, speech and personality, pull yourself out to indulge in unwholesomeness, behave properly; 2) Behavior: be a leader, socially acceptable and adherence for spectator, in discipline; 3) Mind: mental happiness, calm, and conscious; 4) Wisdom: be free from suffering, know the reality, safe life and achieve the success in life. Solving the emotional problems of students were as follows: 1. Ways to solve the emotional problems i.e. 1) reconcile, 2) have good friends, 3) create good emotions, and 4) cling to Dhamma in living a life; 2. Ways to develop emotions i.e. 1) self-discipline, 2) adjust attitude to be optimist, 3) meditate regularly, and 4) do good deed for e.g. help others. After synthesizing solutions for emotional problems of students, there were 4 ways; 1. Consciousness in living a life i.e. 1) avoid emotions, 2) control yourself, 3) pacify Indriyasamvara, 4) be self-controlled, and 5) use mind; 2. Practice meditation i.e. 1) Samatha Meditation,

and 2) Vipassana Meditation; 3. Having good friend i.e. 1) discuss Dhamma, and 2) study Dhamma; 4. Doing activities i.e. 1) donations, 2) Dhamma Camp, 3) walking in forest, and 4) visiting temples.

Keywords: Guidelines for solutions, Emotion

๑. บทนำ

มนุษย์มีชีวิตที่ดำรงได้ด้วย การเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา พุทธศาสนาให้ศิษย์รู้ทุกเรื่องเกี่ยวกับตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะว่าเป็นเรื่องทั้งหมด อารมณ์หรืออายตนะจึงเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของทางแยกระหว่างกุศลกับอกุศล ทางสายหนึ่งนำไปสู่ความประมาทมัวเมา ความชั่ว และการหมกมิดอยู่ในโลก อีกสายหนึ่งนำไปสู่ความรู้เท่าทัน การประกอบกรรมดี และความหลุดพ้นเป็นอิสระ ความผิดพลาดอันยิ่งใหญ่ของการเรียนรู้ในปัจจุบัน คือไม่เรียนรู้ให้รู้ตัวเอง เรียนแต่สิ่งภายนอก ซึ่งแม้เรียนให้เก่งเท่าไรแต่ถ้าไม่รู้ตัวเองแล้วก็แก้ปัญหาไม่ได้ หรือกลับยิ่งสร้างปัญหามากขึ้นมนุษย์วิกฤตเพราะเหตุนี้การเรียนรู้ให้รู้ตัวเองไม่ได้แปลว่าสิ่งนอกตัวไม่สำคัญตามหลักอทิปปัจจยตา สิ่งนอกตัวและในตัวเชื่อมโยงสัมพันธ์และเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน แต่ตัวเราเองเป็นผู้รับรู้โลก มีความรู้สึกชอบไม่ชอบ มีความนึกคิด มีเจตจำนงและมีการกระทำต่อโลก การไม่รู้ตัวเองจึงเป็นการพร่องทางปัญญา และมีผลร้ายอย่างมหาศาล ทั้งต่อตนเองและต่อโลก

พระพุทธศาสนาแสดงแนวคิดเกี่ยวกับอารมณ์ คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายประการ คือ“เมื่อเห็นอารมณ์เป็นที่เกิดขึ้น เป็นที่หมักหมม และเป็นที่ท่องเที่ยวแห่งทิฏฐิเหล่านั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่านั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตตาของเราก็ละสลัดทิ้งทิฏฐิเหล่านั้นได้”^๑ “ฝึกจิตให้มีอารมณ์เป็นหนึ่ง”^๒ “บุคคลไม่พึงห้ามใจจากอารมณ์ทั้งปวงไม่พึงห้ามใจที่ถึงความสำรวม บาปเกิดขึ้นจากอารมณ์ใดๆ พึงห้ามใจจากอารมณ์นั้นๆ”^๓ “อารมณ์อันงามทั้งหลายในโลก ยังไม่จัดเป็นกาม ความกำหนัดที่เกิดจากความดำริเป็นกามของบุรุษอารมณ์อันงามทั้งหลายมีอยู่ในโลกอย่างนั้นเอง ฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลายจึงกำจัดฉันทะในอารมณ์เหล่านั้น”^๔ “ด้วยการพัฒนาอารมณ์หรือในกาลใดที่บุคคลอบรมใจดีแล้วในอารมณ์ ๖ ประการอย่างนี้ในกาลนั้นจิตของเขาถูกสุขสัมผัสหรือทุกข์สัมผัสกระทบแล้วย่อมไม่หวั่นไหว

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๐/๘๒.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๑๑/๒๒๒.

^๓ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔/๒๘.

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๔/๓๔.

ในที่ไหนๆ”^๕ “เพราะเห็นรูปจึงหลงลืมสติเมื่อใสใจนิมิตที่น่ารักก็มีจิตกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งติดใจอารมณ์นั้น”^๖ “จิตของผู้คงที่นั่นเป็นจิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวไม่เกาะเกี่ยวด้วยอารมณ์อะไรเพราะท่านผู้คงที่พิจารณาเห็นความเกิดดับของจิตนั้น”^๗ การพัฒนาชีวิตแบบนี้โดยใช้หลักวิธีการพัฒนาอารมณ์ของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท

การใช้คำว่าวิธีการพัฒนาอารมณ์เป็นประโยคไม่คุ้นเคยนัก เป็นศัพท์วิชาการแต่จะคุ้นเคยกันดีในภาษาพูด เช่น ไม่รู้จักพัฒนาอารมณ์บ้างเลย เป็นต้น แต่ศัพท์วิชาการที่คุ้นเคยเป็นประจำคือวิธีการพัฒนาจิตใจ การเจริญจิตภาวนา หรือวิธีการพัฒนาปัญญาอันเป็นการกล่าวถึงแง่ใดแง่หนึ่งเท่านั้น แต่วิธีการพัฒนาอารมณ์ในงานวิจัยนี้เป็นคำกลางๆ คำแทนหรือครอบคลุมถึงตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ควบคู่กับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ด้วย แต่สุดท้ายก็ต้องไปสิ้นสุดลงที่จิตใจเช่นเดิม เพราะทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับจิตใจ แต่ตามความเป็นจริงต้องรู้เรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วย จึงจะรู้จิตใจได้แท้จริง จึงควรศึกษาครบทุกด้านทั้งกายและใจ

ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่สอนนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ทำให้พบกับปัญหาด้านอารมณ์ของนักศึกษาต่างๆ การไม่เข้าใจกันระหว่างเพื่อนก่อให้เกิดความเครียดในห้อง แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมคือการทะเลาะวิวาท หรือความกังวลด้านการเรียนจนทำให้ส่งงานช้ากว่ากำหนด ความไม่แจ่มใสของอารมณ์อันมีสาเหตุมาจากการเดินทางมาเรียน ความขัดแย้งด้านความคิดกับอาจารย์ ความไม่พอใจเมื่อมีการขอร้องให้จ่ายเงินเพื่อการกุศล หรือนักศึกษาชอบทำกิจกรรมช่วยเหลือเพื่อนและอาจารย์ รวมถึงสถาบันด้วย การแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การเสียสละด้านวัตถุเพื่อช่วยเหลือสถาบัน ความสามัคคีของนักศึกษากิจกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นผลมาจากอารมณ์ทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวได้ว่าอารมณ์เป็นชีวิตควรที่จะรู้และศึกษาให้เข้าใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท การแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และสังเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

^๕ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๙๔/๙๙.

^๖ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๙๕/๑๐๔-๑๐๕.

^๗ อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๕๓๙.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสังเคราะห์การแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๓. เพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และข้อมูลภาคสนาม (Field study) ซึ่งได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประชากรคือนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและคณาจารย์จำนวน ๑๕ รูป/คนสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มนักศึกษา โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และคณาจารย์ รวมทั้งสิ้น ๑๕ รูป/คน คือผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์คือนักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาทั้งหมดทุกรูปทุกคน ปีที่ ๑ รุ่น ๙ จำนวน ๕ รูป และปีที่ ๒ รุ่น ๑๐ จำนวน ๕ รูป/คน รวม ๑๐ รูป/คน และคณาจารย์จำนวน ๕ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๑๕ รูป/คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจ (Basic survey) และศึกษาเอกสาร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย กำหนดกรอบแนวคิด กำหนดเลือกพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured interview)

๓. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured interview) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากฐานข้อมูลของบทที่ ๒ ของการวิจัยนี้ และจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงนำไปทดลองใช้ จึงนำมาปรับปรุงเพื่อใช้สัมภาษณ์ต่อไป

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary research) ข้อมูลเบื้องต้นเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารวิทยานิพนธ์ เน้นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตอนที่ ๒ การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย ๑) วิจัยภาคสนาม ระยะที่ ๑ (Field research I) เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical study) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) เน้นวิธีสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึก (Indept interview) เพื่อ

สังเคราะห์และประมวลข้อมูล(Observed data) และ ๒) การวิจัยภาคสนาม ระยะที่ ๒ (Field research II) ต่อเนื่องจากการวิจัยภาคสนามครั้งที่ ๑ เน้นการจัดหมวดหมู่ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และตอนที่ ๓ การสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์จึงมีการกลั่นกรอง (Verification) ตรวจสอบถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลด้วยวิธี (Triangulation method) แล้วดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสรุปผลการวิจัย และเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป

๔. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๑. สังเคราะห์การแก้ไขปัญหาด้านทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีดังต่อไปนี้ อารมณ์ หมายถึงธรรมชาติใดที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตอยู่ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ที่อาศัยสัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจปรากฏขึ้นโดยมีสาทรูป มโนวิญญาณเป็นเครื่องมือก่อให้เกิดความรู้สึก และเมื่อธรรมชาติกระทบจิตเรียกว่าอารมณ์ กระบวนการเกิดของอารมณ์ได้แก่อายตนะภายในกับอายตนะภายนอกกระทบกันแล้วเกิดเวทนา มีการรู้ อารมณ์นั้นหรือเป็นไปตามอารมณ์เกิดเป็นสัญญาแล้วคิดปรุงแต่งอารมณ์ว่าดีว่าไม่ดีสุดท้ายเกิดการครอบงำจิตจากอารมณ์นั้นแล้วคิด พุด กระทำไปตามนั้นส่วนประโยชน์ของการแก้ไขปัญหาด้านทางอารมณ์คือ ๑) ย่อมเป็นที่รักที่พอใจที่เคารพ และเป็นที่ยกย่อง ๒) ถ้าเป็นภิกษุ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับควรแก่ทักษิณควรแก่การทำอัญชลีเป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก ๓) สามารถกั้นบาปอกุศลไม่ให้เกิดขึ้นได้และเป็นเหตุให้หลุดพ้นจากกิเลส ๔) นำสุขมาให้ และ ๕) พ้นจากอาสวะจุดด้อยของการไม่แก้ไขปัญหาด้านทางอารมณ์คือ ๑) ไม่สามารถลวงพ้นจากความทุกข์ได้ ๒) เสื่อมจากกุศลธรรม ๓) สะสมทุกข์ ๔) เป็นหนทางแห่งความตายจากความดีงาม ๕) มีชีวิตอยู่อย่างเป็นทุกข์ ๖) เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมไปสู่นรก ๗) ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่อง ๘) บาปอกุศลย่อมครอบงำบุคคลนั้น และเป็นเหตุให้เกิดใหม่ไม่มีที่สิ้นสุด ๙) ทำให้ประมาทมัวเมา

สังเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๑) วิธีการพัฒนาอารมณ์ด้วยการสำรวมสำรวมอินทรีย์ควรคุ้มครองทวาร ปล่อยให้กระบวนการทำงานของอารมณ์ทำงานให้สำเร็จ แล้วใช้จิตตัดสินว่าควรทำหรือไม่ควรทำ เช่น อกุศลเกิดไม่ควรทำ กุศลเกิดควรทำ เรียกว่าสำรวม การสำรวมไม่ใช่ปิดตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่ให้มีสติควบคุมขณะที่รูปมากระทบตา เป็นต้น เป็นการปฏิบัติตามไตรสิกขา ๓ ประการครบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นองค์แห่งมรรค นั้นแสดงให้เห็นว่า ข้อปฏิบัติพัฒนาอารมณ์นี้สามารถทำให้ถึงความพ้นทุกข์ได้ ๒) วิธีการพัฒนาอารมณ์ด้วยการหลบเลี่ยงวิธีการพัฒนา

อารมณ์ด้วยการหลบเลี่ยง คือถ้าไม่จำเป็นหรือเห็นว่า จะเอาชนะอารมณ์นั้นๆ ไม่ได้แล้ว ให้พยายามหลบหนีอารมณ์นั้นเสียดีกว่า เป็นการประมาทและเสี่ยงอันตรายโดยไร้ประโยชน์ถ้าเผชิญหน้ากับอารมณ์ ๓) วิธีการพัฒนาอารมณ์ด้วยการเอาชนะ การเอาชนะอินทรีย์หรืออารมณ์นั้นได้แก่การฝึกในวิธีการข่มทรมาณอินทรีย์ให้เตรียมพร้อมอยู่เสมอโดยพิจารณาโทษนั้นอยู่เสมอหรือการปฏิบัติสมถกรรมฐานและกรรมวิธี ๖ ประการ ควบคู่ไปด้วย ข่มจิตในสมัยที่ควรข่ม ประคองจิตในสมัยที่ควรประคองทำจิตให้ร่าเริงในสมัยที่ควรให้ร่าเริงวางจิตในสมัยที่ควรวางน้อมไปในธรรมที่ประณีตและยินดียิ่งในนิพพาน ๔) วิธีการพัฒนาอารมณ์ด้วยการลงโทษการลงโทษทรมาณใจอย่างตรงไปตรงมาเฉพาะหน้าสิ่งที่มันอยาก จนดั้นร่นกระสับกระส่าย เมื่อชอบรูปลงโทษด้วยการไม่ดู ๕) วิธีการพัฒนาอารมณ์ด้วยการไม่ถือโดยนิमितและอนุพยัญชนะ วิธีการคือไม่ถือโดยนิमित เช่น มนุษย์หญิงชายเสียงหญิงเสียงชายกลิ่นผู้ชาย กลิ่นผู้หญิงตอนนั้นดี ตอนนั้นไม่ดี ก็ให้มีสติควบคุมตนให้เพ่งมองไปในทางเห็นเป็นของว่างประกอบด้วยธาตุ เป็นปฏิกุศลแต่ฉาบทาอุปโลภไว้ด้วยผิวที่ลวงตาที่ภายนอก และให้มองซึ่งถึงความไม่เที่ยงแปรปรวน ความทนทรมาณความไม่มีแก่นสารซึ่งซ่อนอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์นั้น ให้เห็นสักว่ารูปไม่ทำในใจว่ามนุษย์หญิงชาย เป็นต้น ที่สำคัญคือ ๖) วิธีเจริญสติปัฏฐาน ๔ ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นในกาย เวทนา จิต ธรรม

ผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๑) ด้านกาย ทำให้เป็นบุคคลที่สํารวมกาย สํารวมวาจา มีบุคลิกภาพดี รักษาตนให้พ้นจากความชั่ว ปฏิบัติตนได้เหมาะสม ก่อให้เกิดบุญกุศลเจริญงอกงาม และละความกระวนกระวาย ความเร่าร้อน และความเดือดร้อนทางกาย ๒) ด้านพฤติกรรมเป็นผู้นำและผู้ตามได้อย่างเหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม และความเลื่อมใสของผู้พบเจอผู้เจอผู้อื่น ทำให้ฝึกอบรมตนให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ๓) ด้านจิตได้รับความสุขด้านจิตใจ เป็นผู้มีจิตสงบ และมีความสุข และละความกระวนกระวาย ความเร่าร้อน ความเดือดร้อนทางใจและมีความสุข และ ๔) ด้านปัญญา พ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง รู้เท่าทันกับความเป็นจริงเรื่องอารมณ์ มีชีวิตที่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในโลกนี้และประสบความสำเร็จในชีวิต

๒. การแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สรุปได้ดังนี้ ประโยชน์ของการแก้ไขและพัฒนาอารมณ์ ๑) ด้านกายมีบุคลิกภาพดีและสุขภาพแข็งแรง ๒) ด้านวาจารู้จักพูดให้เกิดประโยชน์ ๓) ด้านสังคมคนรอบข้างมองในแง่ดี เกิดกัลยาณมิตรที่ดี และช่วยเหลือผู้อื่นได้ ๔) ด้านจิตจิตใจมีความสุข สดชื่นอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้สํารว กาย วาจา ใจเป็นการฝึกพัฒนาจิตที่ดีและไม่เครียด และ ๕) ด้านปัญญาคคนรอบข้างมองในแง่ดี เกิดกัลยาณมิตรที่ดี เข้าใจความจริงของชีวิตสามารถล้างอารมณ์เก่าที่ไม่ดีให้เป็นอารมณ์ดีได้รู้จักปล่อยวาง เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่ผูกใจเจ็บและการเรียนประสบผลสำเร็จ

สาเหตุการไม่แก้ไขและพัฒนาอารมณ์ ๑) การไม่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม ได้แก่ ความเครียด เก็บกดฝึกสมาธิไม่พอ ฝึกสมาธิไม่พอไม่มีการเรียนรู้อารมณ์และศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้าไม่สนใจการปฏิบัติธรรมความไม่สบายใจอยู่เป็นประจำและขาดการฝึกด้านสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ๒) การไม่เข้าใจในตัวเองได้แก่ อารมณ์ภายในส่วนตัวมีปัญหาอยู่ภายในใจ และไม่รู้จักตนเองดีพอ ๓) สิ่งแวดล้อมไม่ดีได้แก่ ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม ๔) อยู่ห่างไกลกัลยาณมิตร ได้แก่ ไม่สนใจเพื่อนและอยู่ไกลจากกัลยาณมิตรที่ดี และ ๕) ชีวิตไม่มีวินัย ได้แก่ ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ

สิ่งที่ทำให้เกิดอารมณ์ไม่ดี ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ ทำการบ้านไม่ทัน ปัจจัยส่วนตัว เช่น อารมณ์ไม่ดีจากทางบ้านเตรียมตัวไม่พร้อม และการเดินทางมาเรียนที่ไกลจากมหาวิทยาลัย ๒) ปัจจัยด้านอาจารย์สอนได้แก่ อาจารย์สอนไม่เต็มที่ ทำให้มีทัศนคติไม่ดี อาจารย์สั่งงานโดยไม่ชี้แนะทำให้อารมณ์ไม่ดีมากอาจารย์มาแต่ไม่มาสอน และมาเจออาจารย์ที่อารมณ์ไม่ดีก็จะทำให้อารมณ์ไม่ดี ๓) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ มีปัญหาทางครอบครัว และ ๔) ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ไม่อำนวยความสะดวกในการเรียน

แนวทางแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ ประกอบด้วย ๑) ด้านความคิดได้แก่ คิดบวกและศึกษาธรรมะให้มาก ๒) กัลยาณมิตรได้แก่ พูดคุยให้เพื่อนสนิทฟังในเรื่องที่อารมณ์ไม่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ ๓) สร้างอารมณ์ดีให้เกิดขึ้นได้แก่ นอน ฟังดนตรีธรรมชาติบำบัดอยู่คนเดียว เดินเล่นไปตามป่าไม้คนเดียว ดูธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติให้ลิ้มความทุกข์และหยุดทุกอย่างแล้วพักผ่อน และ ๔) ยึดธรรมในการดำเนินชีวิต ได้แก่ รู้จักให้อภัยหางานที่ชอบยึดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าในการดำเนินชีวิตปล่อยวาง และปฏิบัติทั้งสมถกรรมฐานกับวิปัสสนากรรมฐาน

สิ่งที่ทำให้เกิดอารมณ์ดี ได้แก่ ๑) ด้านมหาวิทยาลัย ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่ดี มีต้นไม้เขียวขจีความเป็นระเบียบเรียบร้อยของอาคาร การทาสีใหม่ของห้องและอาคารมีต้นไม้ธรรมชาติที่ร่มรื่นห้องเรียน บรรยากาศได้ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลามหาวิทยาลัยสะอาดเจ้าหน้าที่ดีสื้อดี สภาพแวดล้อมดี และสถานที่ดี ๒) ด้านผู้เรียนได้แก่ ได้เกรดดี ความรู้ดี และความพร้อมที่จะเรียน ๓) ด้านอาจารย์ผู้สอนได้แก่ ครูอาจารย์ที่ทัศนคติของอาจารย์กับนักศึกษาตรงกันสอนเข้าใจเทคนิคการสอนดี นักศึกษามีส่วนร่วมกับการบรรยายยิ้มแย้มแจ่มใส พูดก่อนเข้าเนื้อหาที่เรียน พูดดี มีมนุษยสัมพันธ์ และสอนสนุก ๔) ด้านเพื่อนได้แก่ เพื่อนดี เห็นเพื่อนทำให้อารมณ์ดี และเห็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติดี และ ๕) ด้านความคิดและจิตใจของนักศึกษา ได้แก่ การได้สนทนาธรรม การพูดจาดี การพบปะสังสรรค์กับอาจารย์และเพื่อนคิดบวกและแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนในห้อง

แนวทางการพัฒนาอารมณ์ ได้แก่ ๑) มีระเบียบวินัยการรักษาสิลประจำ ฟังธรรมประจำนั่งสมาธิ และสวดมนต์ให้มีสติอยู่เสมอ ๒) ปรับทัศนคติไปในแง่บวกอยู่เสมอ ได้แก่ คิดไปทางกุศลฟังธรรมมีสติสวดมนต์ อ่านหนังสือที่ชอบให้มองเชิงบวก มองในสิ่งที่เป็นประโยชน์

ไม่เพ่งโทษ ศึกษารมณของพระพุทธเจ้าและคบักลยามิตรที่ดี ๓) ฝึกสติ สมาธิ เป็นประจำ ได้แก่ อยู่เฉยๆ หลีกเลียงกับสิ่งที่ทำให้อารมณ์ไม่ดี รู้จักนั่งไม่ได้ตอบทำสิ่งที่ชอบ เช่น รดน้ำ ต้นไม้ ทำจิตใจให้สบายอยู่เสมอ และศึกษาปฏิบัติด้านสมถและวิปัสสนากรรมฐาน ๔) บำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น

กิจกรรมที่ช่วยแก้ไขและพัฒนาอารมณ์ ประกอบด้วย ๑) เข้าค่ายปฏิบัติธรรมได้แก่ ไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมเข้าวัดทำบุญ ภาวนาภาททฤษฎีและปฏิบัติกรรมฐาน เช่น การเดินธุดงค์ฝึกสติ ฝึกกรรมฐาน ออกเดินตามป่าเขาลำเนาไพร การเห็นธรรมชาติ การพูดกับเพื่อนระหว่างเดิน และกิจกรรมนันทนาการ ๒) ทักษะศึกษาได้แก่ วัด สวนสัตว์ ป่า ทะเล และพิพิธภัณฑ์ ๓) การบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ การร่วมกันบริจาคสิ่งของเพื่อให้เกิดแนวคิด และ ๔) การศึกษา ได้แก่ ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดี และศึกษาค้นคว้าต่างๆ แล้วนำเสนอผลงาน

ผลสำเร็จของการแก้ไขและพัฒนาอารมณ์ ประกอบด้วย ๑) ด้านพฤติกรรมได้แก่ อากัปกริยาไปในทางที่ดี บุคลิกภาพ มารยาทดีการมาเรียนด้วยความสุข พฤติกรรมการพูด การมีสังคมที่ดีขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้นการพูดดี และยิ้มแย้มแจ่มใส ๒) ด้านบำเพ็ญประโยชน์ได้แก่ รู้จักชักชวนคนอื่นทำความดีสามารถช่วยเหลือบุคคลอื่นได้ ๓) ด้านความคิด ได้แก่ คิดดีขึ้นยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นสามารถศึกษาข้อมูลด้านและวิชาการได้ดีขึ้น ๔) ด้านผลงานได้แก่ จบการศึกษามีผลการเรียนดี และเรียนจบภายในเวลากำหนด และ ๕) ด้านจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึมีความสุขด้านจิตใจมีความสุขอยู่กับสิ่งที่ทำจิตอาสาทำงานได้อย่างมีความสุขควบคุมตนเองได้ ยิ้มแย้มแจ่มใส การทำกิจกรรมที่ดีได้ง่าย ไม่ต้องฝืนทำเหมือนก่อน มีจิตใจดี สามารถหลีกเลียงอารมณ์ที่ไม่ดีได้ ปล่อยวางได้ สามารถปรับเข้ากับสภาพปัจจุบันขณะที่เกิดขึ้นได้ไม่ได้ตอบ เหน และเจียบได้เพื่อควบคุมอารมณ์

แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๔ แนวทางดังนี้ ๑) การมีสติอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ๑) การหลีกเลียงอารมณ์ ๒) การข่มใจจากอารมณ์ ๓) การสำรวมอินทรีย์ ๔) การชนะใจตนเอง และ ๕) การรู้จักคิด ๒) การปฏิบัติกรรมฐานได้แก่ ๑) การปฏิบัติสมถกรรมฐาน ๒) การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๓) การมีกัลยาณมิตรได้แก่ ๑) การสนทนารธรรม ๒) การศึกษารมณและ ๔) การทำกิจกรรมได้แก่ ๑) การบริจาคทาน ๒) การออกค่ายปฏิบัติธรรม ๓) การเดินป่า และ ๔) การทัศนศึกษาวัด

๕. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย มีดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแบ่งออกเป็นด้านดังนี้

๑.๑ ด้านการเรียนการสอนสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ควรนำไปกำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.๒ และ มคอ.๓) เพื่อใช้ในการพัฒนาอรรถกถาของนักศึกษาได้อย่างถูกต้อง และควรมีกิจกรรมที่จะทำให้นักศึกษาเอาใจใส่ตนเองและรู้จักคิด ซึ่งประยุกต์ใช้ในรายวิชา

๑.๒ ด้านนักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา นักศึกษาควรหาโอกาสปฏิบัติธรรมฐานในชีวิต และเข้าร่วมกิจกรรมนี้ที่ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานจัดขึ้นและควรเข้าเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอรรถกถาของตนเองได้

๑.๓ ด้านหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ควรนำผลการวิจัยไปปรับปรุงในหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (มคอ.๒) หมวดที่ ๔ ผลการเรียนรู้ กลยุทธ์การสอน และการประเมินผล และควรนำผลการวิจัยไปกำหนดไว้ในกลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนา

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๓.๑ ควรทำวิจัยเรื่องอรรถกถากับสุขภาพกายสู่สุขภาพใจที่เป็นสุขอย่างยั่งยืนของนักศึกษา

๓.๒ ควรทำวิจัยเรื่องอรรถกถาเชิงบวกตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทสู่การพัฒนาชีวิต

๓.๓ ควรทำวิจัยเรื่องอรรถกถาเชิงลบตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทสู่การแก้ไขชีวิตได้ถูกต้อง

๓.๔ ควรทำวิจัยเรื่องอรรถกถากับธรรมชาติสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อความสุขของนักศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

การบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
High School Health Administration in the Multi-Disciplinary Education
Kanlayanamit under The Secondary Educational Service Area Office 25

ชรินทร์ ทัพขัว*
ดร.นิยดา เปี่ยมพีชนะ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ปีการศึกษา ๒๕๕๙ จำนวน ๒๓๒ คน โดยใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๔๖ ข้อ ค่าความตรงเชิงเนื้อหาตั้งแต่ ๐.๖๐-๑.๐๐ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่า t-test และ F-test แบบ (One Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน และด้านสุขศึกษาในโรงเรียน

๒. เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. แนวทางการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ ๑) ควรจัดอบรมที่ทาสภาพให้เป็นระเบียบและสะดวกแก่การค้นหา ๒) ควรมีการจัดทำแผนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ๓) โรงเรียนควรตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งมลพิษต่างๆ และ ๔) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการบริการสุขภาพในโรงเรียนอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: การบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๕

Abstract

The objectives of this research were as follow: 1) to study the high school health administration; and 2) to compare the high school health administration. The sampling group used in this study were 232 school administrators and teachers, in the Multi-Disciplinary Education Kanlayanamit under The Secondary Educational Service Area Office 25, during 2016 academic year. They were selected by Stratified Random Sampling. The tools used in the data collection were the Questionnaire as 5 Level Rating Scale with 46 items. The content validity ranged between 0.60-1.00, and Reliability of totality was = 0.97. The statistic using for data analysis included the Percentage, Frequency, Mean ($\bar{x}$), Standard Deviation (S.D.), t-test and F-test (One Way ANOVA).

The research findings were as follows:

1. The situation administration of the high school health administration, based on school administrators and teacher's opinion, on the whole and each aspect, the practice was in the "High" level. The mean values were ranked in order from high to low, including: School health services, Environmental health, School-Home Relationship and School Health Education.

2. The comparison of situation in administration of the high school health administration, as classified by position. between the school administrators and teachers who performed in as difference position. There were no significant differences in opinion of the high school health

administration, on the whole and each aspect, and as classified by school size, found that there were different in the opinion on significant at .05 level, on the whole and each aspect.

3. The guidelines for developing the work management based on school administration' health management of suggestions were as follows: 1) There should be health cards, to be organized and conveniently to find out. 2) There should be a preparation of lesson plans and assessment of learning continually. 3) There should be located away from the vices slum Including pollution and 4) There should be the matter of public listed of health services in the schools thoroughly.

Keywords: high school health administration, under the secondary educational service area office 25

๑. บทนำ

ความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาในมาตรา ๔ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ. ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้^๑ ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ความสำคัญ อาทิ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรในทุก

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓)พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๓), หน้า ๕-๖.

ภาคส่วนเศรษฐกิจ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนให้มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับสากล^๒

การบริหารงานอานามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ พบว่ากระบวนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพยังไม่มีคุณภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ ถึงแม้สถานศึกษาจะมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ มีค่านิยมที่พึงประสงค์และดำรงตนอย่างมีความสุขโดยการเสริมสร้างความรู้และทักษะให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนตระหนักและหันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพ เป็นผู้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเพื่อสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ ๗ ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี แต่ยังมีนักเรียนไม่น้อยที่มีปัญหาด้านสุขภาพอานามัย ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ เช่น เป็นไข้ เป็นหวัด ปวดศีรษะ ปวดท้อง ภูมิแพ้ แผลถลอก เป็นต้น ตลอดจนการเจ็บป่วยที่หนัก เช่น ลมชัก รดล้ม แขน ขา หัก เป็นต้น นักเรียนเหล่านี้ต้องมาโรงเรียน เพราะผู้ปกครองให้มาโรงเรียนเนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานจะเรียนไม่ทันเพื่อน และตัวผู้ปกครองเองต้องไปประกอบอาชีพนอกบ้านไม่มีใครดูแลนักเรียน เกรงจะได้รับอันตรายมากขึ้น และยังมีนักเรียนบางส่วนที่อยู่หอพักเพียงลำพังไม่มีใครดูแล นักเรียนเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมาใช้บริการที่งานอานามัยของโรงเรียน แต่งานอานามัยโรงเรียนไม่ได้มีหน้าที่เฉพาะการให้บริการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่นักเรียนเท่านั้น ยังมีงานที่ต้องรับผิดชอบอื่นๆอีก เช่น งานด้านบริการสุขภาพในโรงเรียน ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน แต่สถานศึกษายังมีปัญหาในเรื่อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานอานามัยโรงเรียน ขาดความรู้ ขาดการประสานงาน ขาดความร่วมมือ ขาดการประเมินผลการดำเนินงาน ครูอานามัยโรงเรียนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีภาระงานมากจนไม่สามารถดำเนินงานอานามัยโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๓

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่างานอานามัยโรงเรียนเป็นงานที่สำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพอานามัยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเป็นเจ้าหน้าที่งานอานามัยโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลนักเรียนเกี่ยวกับสุขภาพ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัย มี

^๒ คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕), หน้า ๕-๖.

^๓ หัวหน้างานอานามัยโรงเรียน, “รายงานผลการดำเนินงานอานามัยโรงเรียน”, รายงานประจำปี, (กลุ่มงานบริหารกิจการนักเรียน : สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕, ๒๕๕๘), หน้า ๓.

ความสนใจจะศึกษาการบริหารงานอนามัยโรงเรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นองค์ความรู้และนวัตกรรมทางการบริหารให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมากขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานอนามัยโรงเรียน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารจัดการ แก้ไข ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการบริหารงานอนามัยให้มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕
๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาดของสถานศึกษา
๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๙ โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น ๕๕๑ คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐๔ คน และครูผู้สอน จำนวน ๔๔๗ คน ได้กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตร Taro Yammane ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๒๓๒ คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา ๑๐๔ คน ครูผู้สอนจำนวน ๑๒๘ คน
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒ ข้อ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามกาเครื่องหมายถูกลงในช่องว่างหน้าข้อความที่กำหนดไว้ ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อให้ผู้ตอบได้ตอบตามความคิดเห็นของตนเองมี ๕ ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายปิดแบบให้เลือกตอบได้หลายคำตอบ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เลือกข้อเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ

บริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ที่นอกเหนือจากข้อคำถามในตอนต้นที่ ๒

การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ๔ ขั้นตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ กำหนด กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ตอนที่ ๒ สร้างแบบสอบถามเพื่อการ วิจัย ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ตอนที่ ๓ เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกครั้งในประเด็นต่างๆ ลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบ ให้เลือกตอบได้หลายคำตอบ เพื่อใช้ยืนยันความน่าเชื่อถือ ความเป็นไปได้ความเหมาะสม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เป็น ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติทดสอบ t-test และ F-test แบบ (One-Way ANOVA) และตอนที่ ๔ การสรุปและสะท้อนผลการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ เขียนรายงานการวิจัย (Report) ตามรูปแบบของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย ๕ บท

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยา เขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ พบว่า ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียน มัธยมศึกษา โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการ ปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาราย ด้าน มีผลการวิจัยดังนี้

๑.๑ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมให้ ครูเข้ารับการอบรมเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ ในด้านการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน มีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมาคือ ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วม ในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ จัดอบรมบันทึกสุขภาพให้เป็นระเบียบและสะดวกแก่การ ค้นหา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๑.๒ ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ เปิดโอกาสให้นักเรียนหรือ ผู้นำนักเรียนผลิตสื่อสุขภาพด้วยความคิดของตนเองและมีการเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียน ด้วยกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ครูสอนสุขศึกษาในโรงเรียนมีบุคลิกภาพ

และพฤติกรรมสุขภาพที่ดี มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือครูสอนสุขศึกษา มีการจัดทำแผนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๑.๓ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ โรงเรียนของท่านมีโครงสร้างงานอาคารสถานที่เหมาะสมและปลอดภัย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ โรงเรียนมีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด เพียงพอ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งมลพิษต่างๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๑.๔ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการประเมินผลการรักษานักเรียนที่เจ็บป่วย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครองสนับสนุนเรื่องสุขภาพอนามัยของนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการบริหารสุขภาพในโรงเรียนอย่างทั่วถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๑.๕ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๑.๖ ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์

ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน ไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน และด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชนไม่แตกต่างกัน

๔. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕

๔.๑ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน ควรจัดบรรยากาศสุขภาพให้เป็นระเบียบและสะดวกแก่การค้นหา

๔.๒ ด้านสุขภาพในโรงเรียน ควรมีการจัดทำแผนการสอนและการประเมินผล การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๔.๓ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โรงเรียนควรตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งมลพิษต่างๆ

๔.๔ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการบริการสุขภาพในโรงเรียนอย่างทั่วถึง

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน และด้านสุขภาพในโรงเรียน การที่สภาพการบริหารงานอนามัยในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากนั้น อาจเป็นเพราะว่างานอนามัยในโรงเรียนเป็นงานที่มีความสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตรา คำเนตร^๔ ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก พนักงานครูที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน และปฏิบัติงานในขนาดโรงเรียนต่างกัน เห็นว่าการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑.๑ ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ ในด้านการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ จัดบรรยากาศสุขภาพให้เป็นระเบียบและสะดวกแก่การค้นหา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การที่ด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เห็นความสำคัญของการ

^๔ สุจิตรา คำเนตร, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี”, การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล), ๒๕๕๒.

ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ ในด้านการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะ ททรัพย์วารี^๕ ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายโดยเน้นเรื่อง การบริการสุขภาพมากที่สุด ครูอนามัยโรงเรียนเป็นผู้วางแผนงานที่มีลักษณะเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี มีการติดตามประเมินผลแผนเมื่อสิ้นสุดโครงการ

๑.๒ ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ เปิดโอกาสให้นักเรียนหรือผู้นำนักเรียนผลิตสื่อสุขภาพด้วยความคิดของตนเองและมีการเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียนด้วยกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ครูสอนสุขศึกษาในโรงเรียนมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมสุขภาพที่ดี มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือครูสอนสุขศึกษา มีการจัดทำแผนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เห็นความสำคัญและความจำเป็นมากที่ทางโรงเรียนต้องจัดกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนหรือผู้นำนักเรียนผลิตสื่อสุขภาพด้วยความคิดของตนเองและมีการเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียนด้วยกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มินา โอราวัฒน์^๖ ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านสุขศึกษา ในโรงเรียน ด้านโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย ด้านการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน ด้านนโยบายของโรงเรียน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม ด้านการบริการอนามัยโรงเรียน ด้านการออกกำลังกายกีฬาและนันทนาการโรงเรียน ด้านโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

๑.๓ ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ โรงเรียนของท่านมี

^๕ ลักษณะ ททรัพย์วารี, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๖ มินา โอราวัฒน์, “การบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓”, การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๔.

โครงสร้างงานอาคารสถานที่เหมาะสมและปลอดภัย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ โรงเรียนมีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด เพียงพอ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งมลพิษต่างๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การที่ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับโครงสร้างงานอาคารสถานที่เหมาะสมและปลอดภัย และสนับสนุนให้โรงเรียนมีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด เพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณจิต มงคลกุล^๗ ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางด้านที่มีสภาพการบริหารมากได้แก่ด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือด้านการให้สุขศึกษาและด้านการบริการสุขภาพ

๑.๔ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน โดยมีภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการประเมินผลการรักษานักเรียนที่เจ็บป่วย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครองสนับสนุนเรื่องสุขภาพอนามัยของนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการบริหารสุขภาพในโรงเรียนอย่างทั่วถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การที่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งนี้เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้ความสำคัญกับผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการประเมินผลการรักษานักเรียนที่เจ็บป่วย และการสนับสนุนเรื่องสุขภาพอนามัยของนักเรียนมีความสำคัญมากในการบริหารงานอนามัยโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรศรี ฉายศรี และคณะ^๘ ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ผู้ปกครอง ศูนย์สุขภาพชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า บทบาทที่คาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน สูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงในปัจจุบัน

^๗ วรรณจิต มงคลกุล, “สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี”, การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๔๙.

^๘ อมรศรี ฉายศรีและคณะ, “การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ผู้ปกครอง ศูนย์สุขภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน”, การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๔.

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มอบนโยบายให้ครูและบุคลากรทางการศึกษารับทราบนโยบายทางการบริหารงานอนามัยโดยทั่วถึงกัน ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตาม ดำเนินกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแล การป้องกันรักษา และการส่งเสริมสุขอนามัยให้แก่นักเรียนในสถานศึกษา เพื่อให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพดี จึงทำให้ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณจิต มงคลกูร ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรีจำแนกตามตำแหน่งโดยรวมพบว่าข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีผลต่อสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

๓. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน และด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน จะมีบริบทและสภาพแวดล้อมที่ต่างกันทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียน ด้านสุขศึกษาในโรงเรียน และด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณจิต มงคลกูร ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาระบุรีจำแนกตามข้าราชการครูในสังกัดโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยรวมพบว่าข้าราชการครูในสังกัดโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน เห็นความสำคัญในด้านการบริการสุขภาพอนามัยในโรงเรียน การสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนและให้ความร่วมมือเกี่ยวกับ

การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน และให้ความสำคัญของการประชาสัมพันธ์เรื่องบริการ เพื่อให้ผู้ปกครองให้ความร่วมมือและสนับสนุนเรื่องสุขภาพอนามัยนักเรียนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตรา คำเนตร ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงาน อนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑) การดำเนินงาน อนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ๒) พนักงานครูที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน และปฏิบัติงานในขนาดโรงเรียนต่างกัน เห็นว่าการ ดำเนินงานอนามัยโรงเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

๑.๑ ควรจัดอบรมทั้งสุขภาพให้เป็นระเบียบและสะดวกแก่การค้นหา

๑.๒ ควรมีการจัดทำแผนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๑.๓ โรงเรียนควรตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งมลพิษต่างๆ

๑.๔ โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องบริการสุขภาพในโรงเรียนอย่างทั่วถึง

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสถานศึกษาส่งเสริมสุขภาพดีเด่น

๒.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ . กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

- มีนา โอราวัฒน์. “การบริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๕๔.
- ลักขณา ทรัพย์วาริ. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- วรรณจิต มงคลกูร. “สภาพการบริหารงานอนามัยโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙.
- สุจิตรา คำเนตร. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๒.
- หัวหน้างานอนามัยโรงเรียน. “รายงานผลการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน : โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตกัลยาณมิตร”. **รายงานประจำปี**. กลุ่มงานบริหารกิจการนักเรียน : สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕, ๒๕๕๘.
- อมรศรี ฉายศรีและคณะ. “การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ผู้ปกครอง ศูนย์สุขภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๔.

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔
The Transcendental Leadership of Basic Educational School
Administrators, Namphong District, under Office of Khon Kaen Primary
Educational Service Area 4

ดร.วิจิตร แพงโสภณ *

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน ๔๐๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า

๑. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ($\bar{x}$ = ๓.๘๑) เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ด้านการการแสดงเป็นระบบแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณะงาน ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและดำเนินทางสร้างสรรค์ และด้านการสร้างรูปแบบความคิดเชิงบวกตามลำดับ

๒. แนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีโอกาสบริหารงานในส่วนที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารควรสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรมีความเสียสละเวลา กำลังกายและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรพิจารณาความดีความชอบด้วยความยุติธรรม ผู้บริหารควรส่งเสริมและหาแนวทางให้

* นักวิชาการอิสระ

ผู้บังคับบัญชามีการปฏิบัติงานเป็นทีม และผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมประชุม
อบรมสัมมนาและศึกษาต่อเพื่อพัฒนาตนเอง และองค์กรให้มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of the research were to study the Transcendental Leadership of Basic Educational School Administrators, Namphong District, under Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4. The sampling were 405 teachers teaching in the basic educational schools. The tools used for data collection were questionnaires in rating scale with entirely reliability equaled .97. The statistics used for data analysis was Frequency, Mean, Percentage and Standard Deviation.

The findings were as follows:

1. The Transcendental Leadership of Basic Educational School Administrators Namphong District, under Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4 was totally at the level of ($\bar{x} = 3.81$), when arranging from high to low levels it was found that how to encourage personnel to set up target by themselves, how to make the personnel to be self-leader, how to have personnel show the system of self-leadership model, how to support to be self-leadership by setting up working group, how to create the culture of self-leadership, how to make convenience happening for self-leadership by way of rewarding and creative implementation, and how to make the model of plus thinking respectively.

2. As for the guideline to promote The Transcendental Leadership of Basic Educational School Administrators, Namphong District, under Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 4 to be successfully completed, it should be made as follows: The administrators should give opportunity to have the subordinates take their full responsibility to do their works as much as possible, and should encourage them to do their works with giving them some awards, the administrators themselves should sacrifice their times for working with physical and mental ability to be good example for their subordinates, the administrators should give remuneration prize to them with

fair, and should encourage them to work in team, and finally the administrators should support their subordinates to get good opportunity for workshop and seminar participation to have their potential be developed and be further strong organization.

Keywords: The Transcendental Leadership, Educational School Administrators

๑. บทนำ

การบริหารและจัดการศึกษาในสถานศึกษานั้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ดำรงตำแหน่งตามสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำทางด้านการบริหาร การศึกษา และด้านอื่นๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยทฤษฎี หลักการต่างๆ ทางการบริหาร การศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจ บริหาร ตัดสิน และควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ของบุคลากรในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของ สถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในสถานศึกษา บทบาท ของผู้บริหารสถานศึกษามีผลกระทบต่อรูปแบบคุณภาพ ประสิทธิภาพ ความกระตือรือร้น และลักษณะความคิดของทั้งสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ในการบริหารสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ ต้องมีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไปสู่โรงเรียนที่มีคุณภาพ ทั้งครู อาจารย์และนักเรียน ตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดในสถาบัน จะต้องสนใจ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่จะมีผลกระทบต่อเยาวชนหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ตนเอง รับผิดชอบ สถานศึกษาต้องการผู้นำที่เข้มแข็ง ความต้องการภาวะผู้นำ ของผู้บริหารในการ ทำให้สถานศึกษาเจริญก้าวหน้า มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การบริหารสถานศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะนำเอาทรัพยากรต่างๆ มา บริหารจัดการตามกระบวนการการบริหารทางการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์

การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ย่อมเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ การปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จากที่ได้สังเกตพฤติกรรมใน การบริหารสถานศึกษาและจากการสัมภาษณ์ครูปฏิบัติการสอนในหลายโรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอน้ำพอง พอที่จะสรุปได้ว่า การไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรและชุมชนเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุมาจากการไม่ยอมรับพฤติกรรมบางประการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับ ตัวผู้บริหารเองที่ไม่มีภาวะผู้นำขาดการพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง การประพฤติปฏิบัติ ที่ไม่เหมาะสม ขาดการวางแผนที่ดี การมอบหมายงานไม่ชัดเจน ขาดการนิเทศติดตาม ประเมินตน บุคลากรในสถานศึกษาไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการอบรมพัฒนา

ขาดการกระตุ้นที่ช่วยให้บุคลากรค้นพบความสามารถของตนเองและใช้ความสามารถให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน และยิ่งขาดการกระจายอำนาจทางการบริหารอย่างทั่วถึงจากเหตุผลดังกล่าว เพื่อให้ทราบภาวะผู้นำและพฤติกรรมที่เหมาะสม ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^๑

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอ น้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเหนือผู้นำ และนำผลจากการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเป็นผู้นำของครูและบุคลากรทางการศึกษา ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอ น้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔

๒. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอ น้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔

๓. วิธีดำเนินการศึกษา

๑. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอ น้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ รวมทั้งสิ้น ๘๕๔ คน จำแนกเป็น ๑) วุฒิการศึกษา จำแนกเป็น ปริญญาตรี จำนวน ๔๓๔ คน สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔๒๐ คน ๒) ขนาดของสถานศึกษาจำแนกเป็น ขนาดเล็ก จำนวน ๒๘๔ คน ขนาดกลาง จำนวน ๓๕๐ คน ขนาดใหญ่ จำนวน ๒๒๐ คน ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น ๔๐๕ คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามวุฒิการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาโดยเทียบสัดส่วนจากประชากรได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยโดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับฉลาก จำแนกเป็น ๑) วุฒิการศึกษา จำแนกเป็น ปริญญาตรี จำนวน ๒๐๔ คน สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๐๑ คน รวม ๔๐๕ คน ๒) ขนาดของสถานศึกษาจำแนกเป็น ขนาดเล็ก จำนวน ๑๓๕ คน ขนาดกลาง จำนวน ๑๖๖ คน ขนาดใหญ่ จำนวน ๑๐๔ คน รวม ๔๐๕ คน

^๑ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔, การจัดการศึกษา, (ขอนแก่น : สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔, ๒๕๕๗), หน้า ๓.

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย วุฒิ การศึกษา และขนาดของสถานศึกษาของผู้บริหารที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ทั้ง ๗ ด้าน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) มี ๕ ระดับ และตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open ended)

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of consistency)^๒ การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

๓.๒ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๔. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น

^๒ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๖๓-๑๐๙.

รายด้าน ด้านที่ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเหนือผู้นำมากที่สุด ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง รองลงมาคือด้าน การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง และด้านที่มีภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาต่ำสุดคือด้าน การสร้างรูปแบบความคิดเชิงเห็นบวก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวรเทพ ภูมิภักดีพรรณ^๓ ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาใน เขตภาคตะวันออก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ในเขตภาคตะวันออก กรุงเทพมหานคร มีภาวะผู้นำเหนือผู้นำอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของสรคณิธิ สมพงษ์ธรรม^๔ ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓ พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีสุตา ทิพสิงห์ ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๒ พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงจากสูงไปหาต่ำคือ ด้านการให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง และด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตัวเอง และต่ำสุด คือด้านการสร้างรูปแบบความคิดเชิงเห็นบวก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล ปานเอี่ยม^๕ ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีระดับมากคือ ด้านการให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง และด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตัวเอง และด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง เป็นและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสิงห์ ยิ้มแย้ม ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๑-๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

^๓ วรเทพ ภูมิภักดีพรรณ, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”, *วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๐.

^๔ สรคณิธิ สมพงษ์ธรรม, “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๙.

^๕ นฤมล นามเอี่ยม, “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี), ๒๕๕๐.

๒. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ ครูผู้สอนเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอน้ำพอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นมีส่วนที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งผู้บริหารควรให้คำปรึกษา แนะนำ ให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ การให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน วิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ โครงการของสถานศึกษาทำให้บุคลากรตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของงานหรือเป็นเจ้าของสถานศึกษาทำให้บุคลากรทุ่มเทอย่างเต็มความสามารถในการทำงาน และผู้บริหารควรสร้างขวัญและกำลังใจ เมื่อทุกบุคลากรในทีมงานซึ่งอาจมอบรางวัลหรือการจัดงานสังสรรค์ หรือกล่าวชื่นชมผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อเห็นถึงความสำเร็จ เพราะการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความรักความศรัทธาความผูกพันต่อองค์กร และยังมีความเต็มใจ มีความมั่นใจในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรสถานศึกษา และผู้บริหารควรมีความเสียสละ เวลา กำลังกายและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สุขุมรอบคอบ เป็นผู้ใหญ่ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว และมีความสามารถในการประสานความเข้าใจอันดีแก่บุคลากรผู้ร่วมงานด้วยกัน ผู้บริหารพิจารณาความดีความชอบด้วยความยุติธรรม ซึ่งผู้บริหารควรสร้างหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เน้นอนในการกำหนด แนวทางนโยบายให้กับบุคลากรในโรงเรียน ได้รู้และเข้าใจที่ถูกต้อง พิจารณาความดีความชอบด้วยความเป็นธรรมตามหลักเกณฑ์และนโยบายที่กำหนดไว้ การให้คุณให้โทษจะต้องทำด้วยความยุติธรรม ไม่อคติ ไม่ใช้อารมณ์หรือความเป็นส่วนตัวเป็นหลักเกณฑ์ในการลงโทษ หรือว่ากล่าวตักเตือน ผู้บริหารควรกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรมีความต้องการที่จะเข้าร่วมประชุม อบรมปรึกษาหารือ ต้องการแสดงความคิดเห็นในการร่วมวางแผนเพื่อแก้ปัญหา สนับสนุนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองและงานศึกษาอบรม ดูงาน เพื่อเพิ่มพูนแนวทางในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องให้คำแนะนำ ปรึกษาและหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ระหว่างการปฏิบัติงานตลอดจนเชิญวิทยากรจากภายนอกที่มีความรู้ความสามารถความชำนาญมาให้คำปรึกษาแนะนำ อบรม เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ผู้บริหารควรมีการประชุมทีมงานอย่างสม่ำเสมอ สร้างความสามัคคีในกลุ่มคณะทำงานอย่างต่อเนื่อง

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของหน่วยงานอื่นๆ ให้สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาด้านต่างๆ และการบริหารจัดการของหน่วยงานอื่นๆ

๒. ควรทำการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอื่นๆ

๓. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของครูผู้สอนและผู้บริหารและศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำในสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นๆ

๔. ควรศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคสมัย แห่งการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ หรือเขต อื่นๆ เพื่อนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการบริหารสถานศึกษาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริหารสถานศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔. การจัดการศึกษา. ขอนแก่น : สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔, ๒๕๕๗.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

นฤมล นามเอี่ยม. “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ กาญจนบุรี, ๒๕๕๐.

วรเทพ ภูมิภักดีพรรณ. “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

สรุณค้ณลลล สดพงศธรรม. “ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาชลบุรี เขต ๓”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙.

กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิผล
ในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ จังหวัดอุดรธานี
Strategy driven Philosophy of Sufficiency Economy to be Effectiveness
in Udonthammanuson School, Udonthani Province

ดร.ธีระเดช จิราธนทัต*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ๒) ศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ๓) ศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ และ ๔) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๑๐ คน และครูจำนวน ๒๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแบบสอบถามประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์มี ๔ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการมี ๔ กลยุทธ์ย่อย ๒) การจัดทำหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี ๔ กลยุทธ์ย่อย ๓) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมี ๓ กลยุทธ์ย่อย และ ๔) การพัฒนาบุคลากรมี ๒ กลยุทธ์ย่อย

๒. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวม และแต่ละกลยุทธ์มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓. ประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์โดยรวม และแต่ละด้าน ได้แก่ ๑) สถานศึกษา ๒) ผู้บริหาร ๓) ครู และ ๔) นักเรียน มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

๔. กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

คำสำคัญ: กลยุทธ์การขับเคลื่อน, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, ประสิทธิภาพ

* อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

Abstract

The objective of this research were to 1) create a strategy driven philosophy of sufficiency economy in udonthammanuson school, 2) study the driving philosophy of sufficiency economy in udonthammanuson school, 3) study effectiveness of udonthammanuson school, and 4) study the relationship between strategy driven philosophy of sufficiency economy and effectiveness of udonthammanuson school. The samples consisted of the operations committee 10 persons, and the teachers 20 persons, The research instrument consisted of driven philosophy of sufficiency economy questionnaire, and school effectiveness questionnaire. The statistic for data analysis included mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research finding were as follow:

1. Strategy driven philosophy of sufficiency economy in Udonthammanuson School consisted of 4 strategies as follows : 1) school management were 4 sub-strategies, 2) the curriculum and learning actives were 4 sub-strategies, 3) student development actives were 3 sub-strategies, and 4) teachers development were 2 sub-strategies.
2. The driving philosophy of sufficiency economy as a total and each strategy were at a high level.
3. Effectiveness of udonthammanuson school as a total and each aspect were at a high level.
4. Strategy driven philosophy of sufficiency economy were correlated Positively with the effectiveness of udonthammanuson school as statistically significant at .05 level.

Keywords: Driven strategy, Philosophy of sufficiency economy, Effectiveness

๑. บทนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดเกือบ ๔๐ ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจน ใช้อย่างรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้

สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษานี้เน้นที่การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในทุกระดับน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักใจ หรือหลักคิดหลักการทำงาน และหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งมีอุปนิสัย “อยู่อย่างพอเพียง” เพื่อให้สามารถรักษาสมดุลในการดำเนินชีวิต และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้อย่างมีสติ ตลอดจนใช้ปัญญาความรู้ในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวมทั้งในปัจจุบันและอนาคต^๑

การจัดการศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงคือ การปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปันมีจิตสำนึกรักสิ่งสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมเอกลักษณ์/ความเป็นไทย การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการได้ใน ๒ ส่วน คือ การบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตร และสาระเรียนรู้หลัก(กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียนการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่างๆ ให้แก่เด็กโดยครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง/ไม่พอเพียงของตนเอง และครอบครัวได้และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง^๒

จากการศึกษา ผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนที่ผ่านมาพบว่า กลยุทธ์การดำเนินงานยังไม่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนหลายกิจกรรมยังไม่ได้รับการแก้ไข และจากการศึกษาการพัฒนา กลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กพบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด^๓

จากความสำเร็จปัญหาและแนวทางการแก้ไขดังกล่าว ข้าพเจ้าในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของแนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่

^๑ ปรียานุช ธรรมปียา, **วิกฤตเศรษฐกิจ ๒๕๔๐ กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๕), หน้า ๘๐.

^๒ ปรียานุช พิบูลสรารุช, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๙), หน้า ๓.

^๓ ดลนภา ท้วมยัง, “การพัฒนากลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๖.

ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ครู ผู้บริหารและโรงเรียน จึงได้สร้างกลยุทธิ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปีการศึกษา ๒๕๕๘

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสร้างกลยุทธิ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
๒. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
๓. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
๔. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธิ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างกลยุทธิ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑. ประชุมชี้แจงคณะกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างกลยุทธิ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. คณะกรรมการดำเนินงานดำเนินการสร้างกลยุทธิ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๒.๑ ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกียรติกำจร กุศล^๔ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ^๕ อำนาจ บัวศิริ^๖ เจตนา เมืองมูล^๗ และปราณี จันทราชัย^๘

^๔ เกียรติกำจร กุศล, “รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อภาวะความเป็นผู้นำของคณะบดีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^๕ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *ดุขฎิบัณฑิตดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๘.

^๖ อำนาจ บัวศิริ, รายงานการวิจัยการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙).

^๗ เจตนา เมืองมูล, “รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”, *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๕๒.

^๘ ปราณี จันทราชัย, “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นครูมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๑.

๒.๒ ศึกษาแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ของสุเมธ ตันติเวชกุล^๙ และถวัลย์ มาสจรัส^{๑๐}

๒.๓ ศึกษายุทธศาสตร์และแนวทางขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ^{๑๑} สุรินทร์ ภูสิงห์^{๑๒} และบุญชนะ ทาโยธี^{๑๓}

๒.๔ ศึกษาทฤษฎีระบบของ สุวกิจ ศรีปัดถา^{๑๔}

๒.๕ นำผลการศึกษาในข้อ ๒.๑ ถึงข้อ ๒.๔ มาสังเคราะห์เป็นรูปร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ได้ ๔ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๓) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) การพัฒนาบุคลากร

๒.๖ นำรูปร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยอาจารย์ประจำสาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๑ ท่าน ศึกษาในเทศก์ผู้รับผิดชอบงานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ จำนวน ๑ ท่าน และผู้บริหารโรงเรียนแกนนำการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาพอเพียงที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง จำนวน ๘ ท่าน

๒.๗ ปรับปรุงรูปร่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในข้อ ๒.๖ และจัดพิมพ์กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปใช้ต่อไป

^๙ สุเมธ ตันติเวชกุล, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๑).

^{๑๐} ถวัลย์ มาสจรัส, MODEL การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร, ๒๕๕๐).

^{๑๑} สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สมศ, ๒๕๕๐).

^{๑๒} สุรินทร์ ภูสิงห์, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาสารคาม), ๒๕๕๒.

^{๑๓} บุญชนะ ทาโยธี, “การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาคณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ๒๕๕๓.

^{๑๔} สุวกิจ ศรีปัดถา, ทฤษฎีและกลยุทธ์การบริหาร, (มหาสารคาม : เอกสารประกอบการบรรยาย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๒.

ขั้นตอนที่ ๒ การนำกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบและจัดกิจกรรมต่างๆ ตามกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ประชุมชี้แจงคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องทุกคนเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ประชุมชี้แจงคณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง และนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและขอความร่วมมือ

๔. คณะทำงานจัดกิจกรรมต่างๆ ตามกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมี ๔ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๓) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) การพัฒนาบุคลากร

๕. นิเทศติดตามช่วยเหลือคณะทำงาน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจโดยใช้วิธี ๑) ประชุมกลุ่มเพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาร่วมกัน และ ๒) เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ขั้นตอนที่ ๓ การศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล คือคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๑๐ คน และครูผู้สอนจำนวน ๒๐ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๘๖

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารจัดการ ๒) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๓) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) ด้านการพัฒนาบุคลากร

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S)

๕. สรุปผลการศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมและรายด้าน

ขั้นตอนที่ ๔ การศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ได้แก่คณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๑๐ คน และครูจำนวน ๒๐ คน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ มีความเที่ยงเท่ากับ ๐.๙๑

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านคุณภาพสถานศึกษา ๒) ด้านคุณภาพผู้บริหาร ๓) ด้านคุณภาพครู และ ๔) ด้านคุณภาพนักเรียน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (6)

๕. สรุปผลการศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์โดยรวมและรายด้าน

ขั้นตอนที่ ๕ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประสิทธิภาพของโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มเดียวกับขั้นตอนที่ ๓ และขั้นตอนที่ ๔

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือชุดเดียวกับขั้นตอนที่ ๓ และขั้นตอนที่ ๔

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ ๓ และขั้นตอนที่ ๔

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์มี ๔ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการมี ๔ กลยุทธ์ย่อย ๒) การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมี ๔ กลยุทธ์ย่อย ๓) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมี ๓ กลยุทธ์ย่อย และ ๔) การพัฒนาบุคลากรมี ๒ กลยุทธ์ย่อย

๒. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์โดยรวมและแต่ละกลยุทธ์ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการ ๒) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๓) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) การพัฒนาบุคลากรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓. ประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมและแต่ละด้าน ได้แก่ ๑) สถานศึกษา ๒) ผู้บริหาร ๓) ครู และ ๔) นักเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก

๔. กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. การอภิปรายผล

๑. กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์มี ๔ กลยุทธ์ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๓) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) การพัฒนาบุคลากรที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบดังนี้ ๑) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง ๒) ศึกษาแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ๓) ศึกษายุทธศาสตร์ และแนวทางขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ๔) ทฤษฎีเชิงระบบ ๕) การสังเคราะห์แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ๖) การตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ

สอดคล้องกับนักวิจัย ๒ ท่านที่ได้สร้างรูปแบบฯ อย่างเป็นระบบทำให้ได้รูปแบบฯ ที่มีความเหมาะสมไปใช้ เช่น เจตนา เมืองมูล ได้วิจัยรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก โดยดำเนินการวิจัยเป็น ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็ก ๒) สร้างรูปแบบการบริหารสู่รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็ก ๓) การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็ก และ ๔) การประเมินรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า ได้รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีความเหมาะสม เมื่อนำไปใช้แล้วทำให้นักเรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานที่กำหนด และสอดคล้องกับปราชญ์ จันทราชัย ได้วิจัยรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นครูมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการวิจัย ๓ ขั้นตอน คือ ๑) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นครูมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒) สร้างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของความเป็นครูมืออาชีพ และ ๓) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นครูมืออาชีพกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นครูมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๒. กลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ โดยรวมและทุกด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารจัดการ ๒) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๓) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) ด้านการพัฒนาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ระดับมากส่งผลให้ประสิทธิผลโดยรวม และทุกด้าน ได้แก่ ๑) สถานศึกษา ๒) ผู้บริหาร ๓) ครู และ ๔) นักเรียน มีคุณภาพอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันรวมทั้งกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอีกด้วย ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าในกระบวนการ การบริหารเชิงระบบประกอบด้วย ปัจจัย กระบวนการและผลผลิต โดยปัจจัยแปรผันโดยตรงกับผลผลิต ถ้าปัจจัยมีการปฏิบัติมากแล้วผลผลิตที่ได้รับก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน สอดคล้องกับสุวกิจ ศรีปัดถากล่าวว่าระบบใดก็ตามประกอบด้วยสิ่งนำเข้า แล้วนำสิ่งนั้นเข้าสู่กระบวนการเพื่อกระทำให้เกิดผลผลิตออกมา ในกรณีที่ผลผลิตออกมามีค่าอาจเป็นเพราะ ว่าสิ่งที่นำเข้าดี และ/หรือกระบวนการจัดกระทำเหมาะสม หรือดีด้วยกันทั้งสององค์ประกอบ ส่วนในกรณีที่ผลผลิตออกมาไม่ดีก็อาจเป็นเพราะว่าสิ่งที่นำเข้าไม่ดี และ/หรือกระบวนการจัดกระทำไม่เหมาะสม หรือทั้งสองอย่างต่างก็ไม่ดีด้วยกัน

๖. ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้ควรดำเนินการดังนี้

๑. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร โดยใช้วิธีการประชุม ปรึกษาหารือและการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ หรือวิธีอื่นที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

๒. พัฒนาความรู้ให้แก่บุคลากร โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการศึกษาคู่มีเอกลักษณ์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์สู่สถานศึกษาพอเพียงหรือวิธีอื่นที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

๓. นำกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ สู่สถานศึกษาพอเพียงไปปรับใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมเช่น โรงเรียนขนาดกลางถึงใหญ่พิเศษควรตั้งเป็นคณะทำงาน ประมาณส่วน ๑๐-๑๕ คน ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กควรตั้งครูทั้งหมดเป็นคณะทำงาน

๔. นำกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้โดยการมอบหมายงานและการประชุมชี้แจงคณะทำงาน

๕. นิเทศติดตามช่วยเหลือคณะทำงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ เช่น ๑) การประชุมกลุ่มเพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ๒) การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรม และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และ ๓) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องนี้มาตรวจเยี่ยม และให้คำแนะนำ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ถวัลย์ มาศจรัส. MODEL การจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง.

กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร, ๒๕๕๐.

ปริญานุษ ธรรมปิยา. วิฤตเศรษฐกิจ ๒๕๔๐ กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๕.

ปริญานุษ พินุลสรารุ. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร :

สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๙.

สุเมธ ตันติเวชกุล. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนา

ชนบท. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๑.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่

สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สมศ, ๒๕๕๐.

อำนาจ บัวศิริ. รายงานการวิจัยการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

เกียรติกำจร กุศล. “รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อภาวะความเป็นผู้นำของคณะบดีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

เจตนา เมืองมูล. “รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๒.

ดลนภา ท้วมยัง. “การพัฒนากลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๖.

บุญชนะ ทาโยธี. “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๓.

ปราณี จันทราชัย. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นครูมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

สุรินทร์ ภูสิงห์. “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาสารคาม, ๒๕๕๒.

(๓) เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์ :

สุวกิจ ศรีปัดดา. ทฤษฎีและกลยุทธ์การบริหาร. มหาสารคาม : เอกสารประกอบการบรรยาย, ๒๕๕๓.

การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔
สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย
The Child Development Center Administration Based Gharavasa Dhamma
Four Under The Local Administrative Organization, Phonpisai District
Nongkhai Province

พงษ์นที ศรีสมบูรณ์*
ผศ.ดร.ประยูร แสงใส, พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย ๓) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๒ คน ดำเนินการวิจัยแบบผสมโดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมและรายด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. เปรียบเทียบศึกษาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พบว่ามีปฏิบัติไม่แตกต่างกันส่วนผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันพบว่ามีปฏิบัติที่แตกต่างกัน

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอพนมพิสัย จังหวัดหนองคาย คือหัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กควรมีความซื่อสัตย์ ทำงานร่วมกัน อดทนอดกลั้น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตน

คำสำคัญ: การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, หลักฆราวาสธรรม ๔

Abstract

The aims of this research were 1) to study the child development center administration to the principles of Gharavasa-dhamma four under the local administrative organization, Phonpisai-district Nongkhai province, 2) to compare the performance level of the child development center administration to the principles of Gharavasa-dhamma four under the local administrative organization, Phonpisai-district Nongkhai province, 3) to study ways in the promote and child development center administration to the principles of Gharavasa-dhamma four under the local administrative organization, Phonpisai-district Nongkhai province. The study sample consisted of 192 people. This study was a mixed method research. For the quantitative research, the survey research and qualitative research Using the in-depth interview form was used to ask five key informants; The tools used in this research is questionnaire, data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. By comparison, the hypothesis was tested by t test (t-test), one way ANOVA (F-test) and analysis of variance (F-test) and in-depth interviews with key informants Content Analysis Technique.

The research results were as follows:

1. Management of child development center administration to the principles of Gharavasa-dhamma four under the local administrative organization, Phonpisai-district Nongkhai province overall and practice was at a high level.
2. Comparative study of child development center administration to the principles of Gharavasa-dhamma four under the local administrative organization, Phonpisai-district Nongkhai province found that

the practice is no different, part those who have work experience, were found to be practices different.

3. Suggestions about child development center administration to the principles of Gharavasa-dhamma four under the local administrative organization, Phonpisai-district Nongkhai province is the head teacher and child care centers should have integrity, collaboration, tolerance and factional interests over personal interests.

Keywords: Child Development Center Administration, Gharavasa-dhamma four

๑. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ นับเป็นครั้งแรกที่นโยบายการศึกษาของชาติมีสถานภาพเป็นพระราชบัญญัติเป็นการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญทั้งแนวคิดโครงสร้างและกระบวนการด้วยความมุ่งมั่นที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยและคุณภาพของคนไทยโดยรวมให้สูงขึ้น^๑ ซึ่งมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาของประเทศไทยนั้นมาตรา ๖^๒ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”^๓

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองการปกครองตลอดจนการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของเด็กและเยาวชนของชาติ การจัดการศึกษาในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตรวมทั้งสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เดิมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล ได้จัดการศึกษาปฐมวัยแก่เด็กอายุ ๓-๕ ขวบในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้งบประมาณจากเงิน

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, กระทรวงศึกษาธิการกับการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๒), หน้า๑.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๖), หน้า๑๖.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔), (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า๑๕.

รายได้เทศบาลเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ เพื่อมุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กในวัย ๓-๕ ขวบ ให้ได้รับการพัฒนาการทั้งด้านร่างกายอารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา และความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาคือในระดับประถมศึกษาส่วนราชการต่างๆ ดำเนินการจัดตั้งสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย ดำเนินการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๗,๕๒๐ แห่ง กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ (ปัจจุบันอยู่ในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม) ดำเนินการในวัด/มัสยิดเรียกว่า ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด จำนวน ๔,๑๕๕ แห่ง และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ดำเนินการในโรงเรียน เรียกว่าการจัดการศึกษาอนุบาล ๓ จำนวน ๒,๖๕๑ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๑๔,๓๒๖ แห่ง ส่วนราชการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเด็กวัย ๓-๕ ขวบ ให้มีความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อศักยภาพในการศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาเช่นเดียวกัน แต่ก็มีโครงสร้างการบริหารงานและความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมการพัฒนาชุมชนบริหารงานโดยคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง/ผู้นำท้องถิ่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด ประกอบด้วย ผู้แทนครูผู้สอน ผู้แทนครูพี่เลี้ยง ผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีเจ้าอาวาส/อิหม่าม เป็นประธาน และจัดการศึกษาอนุบาล ๓ ขวบ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) บริหารโดยผู้บริหารโรงเรียน ต่อมาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเล็กที่ส่วนราชการต่างๆ ดำเนินการได้ถ่ายโอนให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการกระจายอำนาจจากรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแทนตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของกรมส่งเสริมปกครองท้องถิ่นทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณและการพัฒนาบุคลากร^๔

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ส่วนราชการต่างๆ ถ่ายโอนให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเอง ถือว่าเป็นสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๔ แต่ก็ยังมีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารงานจัดการ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชนรวมถึงการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบภารกิจในการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและ

^๔ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก**, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

มาตรฐาน เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่มีคุณภาพและมาตรฐานสามารถให้บริการตอบสนองชุมชนด้านการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย อายุ ๒-๕ ขวบ อย่างทั่วถึงและเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพตามอำนาจหน้าที่และเจตนารมณ์ของรัฐบาล^๕

จากสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกมีผลกระทบทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนเมืองความนิยมทางด้านวัตถุที่เจริญอย่างรวดเร็วการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้แทนคนทำให้เกิดช่องว่างในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อการพัฒนาการบริหารทำให้เกิดผลและบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติตามหลักฆราวาสธรรม ๔

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย

๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน จำนวน ๑๒๘ คน กำหนดตามกลุ่มตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๖ โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

๒. กลุ่มเป้าหมายหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและจำนวนครูผู้ดูแลเด็กใน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย จำนวน ๑๕ คน ได้จากการ

^๕ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, คู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐.

^๖ Krejcie and Morgan, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

เลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ (Purposive Sampling) แยกเป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน ๕ คน และครูผู้ดูแลเด็กจำนวน ๑๐ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย ๒ มี ๒ แบบ ดังนี้ ๑) การวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)^๗ มีจำนวน ๒๐ ข้อและคำถามที่มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน โดยการใช้การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) และหาค่าสัมประสิทธิ์เชื่อมั่น และ ๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๕ คน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้ t-test แบบ Independent samples เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ๒ ค่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ F-test แบบ one way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ ขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่าง หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' method)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมและรายด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. เปรียบเทียบศึกษาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานพบว่าหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและครูผู้ดูแลเด็กที่มีตำแหน่งหน้าที่และวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันพบว่าปฏิบัติไม่แตกต่างกันส่วนผู้ที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกันพบว่ามีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน

๓. แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ๑)

^๗ Likert, Technique for the measurement of attitudes archives of psychology, (New York : McHraw Hill International Book Company, 1932), p. 55.

ด้านสังคม หัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กควรมีความซื่อสัตย์ทั้งต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ปกครองเด็กเพื่อความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ๒) ด้านทักษะ หัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กควรทำงานร่วมกันและพัฒนาทีมพร้อมทั้งประสานร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพื่อร่วมกันพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ๓) ด้านขั้นตอน หัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กควรมีความอดทนอดกลั้นร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกัน เมื่อมีปัญหาจะไม่ปล่อยให้ผู้ร่วมงานเผชิญปัญหาเพียงลำพัง ๔) ด้านจรรยาบรรณ หัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กควรทุ่มเทร่างกายแรงใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน สละเวลาในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ

๕. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอนาทม จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงนำมาเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑ ในการปฏิบัติการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีความร่วมมือกันทั้งภายในองค์กรและสถาบันอื่นๆ เพื่อการร่วมมือร่วมใจและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๒ หัวหน้าศูนย์และครูผู้ดูแลเด็กควรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีเสมอต้นเสมอปลาย โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ตนและพวกพ้อง

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นการวางรากฐานการศึกษาแก่เยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ ดังนั้นควรนำหลักฆราวาสธรรม ๔ ไปปรับใช้และนำไปศึกษาเพื่อบูรณาการเข้ากับหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

๒.๒ ควรทำการศึกษาบริบทโดยรวมของท้องถิ่น แล้วนำมาเป็นแนวทางในการจัดการบริหารสถานศึกษาก็จะสามารถเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. กระทรวงศึกษาธิการกับการขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.**

กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๔๘.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **คู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.** กรุงเทพมหานคร :

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๔๙.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔).** กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Likert, **Technique for the measurement of attitudes archives of psychology.** New York : McHraw Hill International Book Company, 1932.

การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓
School Administration Based Four Paths Accomplishment Under The
Kalasin Primary Educational Service Area Office 3

พระมหาอาทร สุเมธี (แดงนา)^{*}

ผศ.ดร.วิทยา ทองดี, พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.^{**}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน และเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสมคือ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ จำนวน ๓๖๖ คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ของเครซีและมอร์แกน ได้จำนวน ๑๘๗ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test แบบ Independent sample) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๕ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและหาข้อสรุป

^{*} นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{**} อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า

การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านวิมangsa มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านฉันทะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านจิตตะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านวิริยะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่าโดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้ ๑) ด้านหลักฉันทะ ควรมีความพึงพอใจในการวางแผนงานวิชาการ พึงพอใจในการวางแผนบริหารงบประมาณในสถานศึกษา ๒) ด้านหลักวิริยะ ผู้บริหารควรมีคุณสมบัติ ข้อหนึ่งคือจะต้องอดทนอดกลั้น คือไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความกล้าที่จะเอาชนะอุปสรรคไม่กลัวความผิดพลาดกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง ๓) ด้านหลักจิตตะ ผู้บริหารควรจะต้องคิดแยกแยะภาระหน้าที่ระหว่างการบริหารงาน การสอน กับปัญหาภายในครอบครัวออกจากกัน และ ๔) ด้านหลักวิมangsa เหตุผลหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารสถานศึกษาคือโครงสร้างทางการศึกษา นโยบายรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ และการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปทางการศึกษาเป็นหนึ่งในสาเหตุให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นได้ยาก

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา

Abstract

The aims of this research were 1) to study the educational institute administration according to the IV Iddhipada-dhammas (Pāli: iddhipāda, path of accomplishment) of the basic educational schools in Somdet -District, under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 3, 2) to compare the administration according to the IV Iddhipada-dhammas, classified by the personal factors of the samples: positions, education and work experiences and 3) to study the ways to develop the educational institute administration according to the IV Iddhipada-dhammas. This study employed a mixed method research methodology. For the quantitative research, the population

included 366 of the educational institute administrators and teachers of the basic educational schools in Somdet -District under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 3. The sample size, 187, was determined by the method of Krejcie & Morgan and by Simple Random Sampling. The tool used in this step was a questionnaire with its reliability value of .96. The data were analyzed to find the statistic values of Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test (Independent Sample), f-test (One Way ANOVA) and Multiple Comparison Method of Scheffe. For the qualitative one, the target group included 15 of the educational institute administrators, selected by purposive sampling; the tool used in this process was an interview form. The obtained data were analyzed based on its content to find the conclusion.

The research results were as follows:

1. The overall statistic score of the educational institute administration according to the IV Iddhipada-dhammas of the basic educational schools was at a high level. Considered all the aspects, the highest score can be found in the aspect of investigation (Pāli: *vīmaṃsā*), respectively followed by the aspects of aspiration (Pāli: *chanda*), thoughtfulness (Pāli: *citta*) and energy (Pāli: *virīya*).
2. The comparative statistic scores of the educational institute administration according to the IV Iddhipada-dhammas of the basic educational schools were different with the statistic significance level of .01; the scores in terms of educations and work experiences in overall were not different.
3. The ways to develop the educational institute administration according to the IV Iddhipada-dhammas of the basic educational schools were that 1) Aspect of Aspiration: there should be satisfaction in administrative planning of budget in the educational institutes; 2) Aspect of Energy: the administrators should have patience as one of their qualifications to encounter with the problems and obstacles, and be brave to overcome any mistakes and do the right things; 3) Aspect of Thoughtfulness: the administrators should distinguish the workloads such as administration, instruction from internal family problems; 4) Aspect of Investigation: one of the reasons as the obstacles in educational institute administration is a

change in government policies, constitution, educational evolution, causing the educational administration to be difficult.

Keywords: School Administration

๑. บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ พัฒนาไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาวิวัฒน์ ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากสื่อที่มีความทันสมัย เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ มาเลียนแบบจนเกิดเป็นค่านิยม เช่น การแต่งกายการคบเพื่อน การพูดจา การวางตัวในสังคมถูกครอบงำด้านวัตถุมากเกินไปทำให้ความเหินออกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ขาดหายไปจากจิตใจของคนไทย ความเห็นแก่ตัวก็มีมากขึ้น เนื่องจากการรับเอา วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาเป็นส่วนใหญ่จึงไม่เหมาะสมกับความเป็นชาวพุทธ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ควรจะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมประเพณีของไทยเสื่อมไปจากจิตใจของเยาวชน และสังคมไปมากกว่านี้ จึงทำให้สถานศึกษาเป็นระบบราชการมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องบริหารงานในโรงเรียนของตนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อความสำเร็จขององค์กรผู้บริหารจะต้องเป็นหลักชัยของหน่วยงานและเป็นดวงประทีปของผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และพยายามทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่องการบริหารที่ดีจากต่างประเทศได้เผยแพร่เข้าสู่สังคมไทย โดยนักคิดนักวิชาการองค์กรพัฒนาต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองและการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน^๑

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่จะผลักดันให้การจัดการศึกษาและการบริหารงานในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีได้นั้นผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่ง คือเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างจากผู้บริหารทั่วไป กล่าวคือผู้บริหารต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำให้เหมาะสมมีความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำมีความพากเพียรอุตสาหะในหน้าที่การงาน การตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบสูง มีใจเป็นกลาง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีคุณธรรมมีความอดุสาหะวิริยะ อดทน มีความเสียสละ มีความสม่ำเสมอมั่นคง มี

^๑ พระมหาลำพึง อธิปญโญ (เพ็ญภู), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศชัยภูมิ จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ความเชื่อมั่นในตนเองมีความสามารถในการสื่อสาร มีความก้าวหน้าในการพูดและการปฏิบัติ มีความตื่นตัวอยู่เสมอ มีสุขภาพดีเป็นผู้ประสานงานที่ดี เป็นนักพัฒนาและเป็นนักบริการ สังคม รู้จักพัฒนาตนเองและสังคมมีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักในสถาบันชาติ และอนุรักษศาสนาศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^๒ ในสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นคนให้กับนักเรียนหากผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม ย่อมส่งผลต่อการจัดการศึกษาในทุกๆ ด้าน ผู้บริหารควรนำหลักพุทธธรรมมาใช้ให้เหมาะสมในด้านการครองตน ครองคน และครองงานโดยควรนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์กับการบริหารจัดการและการตัดสินใจ

ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของการบริหารงานของผู้บริหารย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงาน รวมทั้งประสบการณ์และทักษะการบริหารงานของผู้บริหารในการดำเนินงานของผู้บริหารนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์กรให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน ๓ ประการ คือ ทักษะด้านการงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด นอกจากนี้ผู้บริหารต้องมีหลักในการดำเนินงานที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายสถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการการศึกษามีผู้บริหารคอยควบคุมดูแล ให้การจัดการการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และการปฏิบัติงานของผู้สอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาและการสร้างความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารนั้นๆ มีคุณสมบัติความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงาน จะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน และนอกจากการแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักอิทธิบาท ๔ เข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

^๒ ชัยญา ชนะมาร, “การศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ดังนั้นการดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมา ประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไปเป็นการบริหารงานยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้หากผู้บริหารขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม ย่อมจะทำให้ผู้บริหารนั้นขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ที่ทำให้ผู้บริหารสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ตลอดจนความนับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์กรและสังคมทั่วไป ดังนั้น ปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ย่อมทำให้ผู้บริหาร ไม่เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปทั้งในองค์กรและในสังคม ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อหลักบริหารงาน และภาพลักษณ์ขององค์กรให้เสื่อมลง และย่อมนำมาซึ่งความล่มสลายขององค์กรในอนาคตเช่นกัน^๓

จากแนวคิดข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาได้เป็นอย่างดียิ่งผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต ๓ โดยมีความสนใจว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษามากน้อยเพียงใด ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในหน่วยงานการศึกษาเขตอำเภอสมเด็จมีความคิดเห็นในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตนี้มากน้อยเพียงใด ซึ่งสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตอำเภอสมเด็จนั้นมีการบริหารสถานศึกษาแบบโรงเรียนวิถีพุทธอยู่จำนวน ๔๒^๔ โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้จำเป็นต้องนำหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาของตน ธรรมอิทธิบาทนั้นถือเป็นธรรมคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (path of accomplishment; basis for success) ๔ ประการประกอบด้วย

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (will; aspiration)

^๓ พระมหารุ่งโรจน์ ธมมภูมเมธี (ศิริพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^๔ โรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, โรงเรียนวิถีพุทธที่ลงทะเบียนจังหวัดกาฬสินธุ์. แหล่งที่มา : <http://www.vitheebuddha.com/main.php?url=school> [๘ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง
อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (energy; effort; exertion)

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝน
ปล่อยใจให้พุ่งชนเลื่อนลอยไป (thoughtfulness; active thought)

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ
ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์
วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (investigation; examination; reasoning; testing)

๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาฬสินธุ์ เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓

๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓
จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน จำนวน ๑๘๗ คน
กำหนดตามตารางเครชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๕ โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น
(Stratified Random Sampling) และได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยอย่างง่าย (Simple
Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

๒. กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาฬสินธุ์ เขต ๓ จำนวน ๑๕ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ
กลุ่มเป้าหมายดังนี้ ๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการ
บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ๒) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มี
ประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาและ

^๕ Krejcie and Morgan อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗,
(กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

ครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษในการจัดกิจกรรมในขอบข่ายงานทั้ง ๔ ด้าน มาบูรณาการเข้ากับหลักสูตรมาตรฐานอาชีพ ๔

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักอาชีพ ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ มี ๒ แบบ ดังนี้ ๑) การวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักอาชีพ ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)^๖ มี จำนวน ๓๐ ข้อ และคำถามที่มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน โดยใช้การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) และหาค่าสัมประสิทธิ์เชื่อมั่น และ ๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักอาชีพ ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๕ คน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้ t-test แบบ Independent samples เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ๒ ค่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ F-test แบบ one way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ ขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่าง หาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' method)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. การบริหารสถานศึกษาตามหลักอาชีพ ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๕$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านวิมังสา รองลงมาคือ ด้านฉันทะ และด้านจิตตะตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านวิริยะ

๒. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอาชีพ ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓ โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงานพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ ต่างกัน มีการปฏิบัติแตกต่างกัน

^๖ Likert, Technique for the measurement of attitudes archives of psychology, (New York : McHraw Hill International Book Company, 1932), p. 55

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยผู้บริหารสถานศึกษา มีการปฏิบัติสูงกว่าครูผู้สอน ส่วนด้านวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓

๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ควรมีความพึงพอใจในการวางแผนงานวิชาการ เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ควรบริหารงบประมาณด้วยความโปร่งใส และให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ควรพิจารณาสรรหาแต่งตั้งบุคลากรทางการศึกษาพิจารณาจากความสามารถและความถนัดของบุคคล ๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ควรมีความบากบั่นในการบริหารงาน หมั่นหาองค์ความรู้ใหม่ๆ เข้าสู่สถานศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารให้ดียิ่งขึ้นไป และควรมีความมุ่งมั่นและมีความเสียสละในการอุทิศตนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาและต่อสาธารณชนทั่วไป ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะควรมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความจริงใจแยกแยะภาระหน้าที่ระหว่างการบริหารงาน การสอนออกจากปัญหาครอบครัว และเอาใจใส่ในงานหรือภาระหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของสถานศึกษา ๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ควรมีการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองหาเหตุผลในปัญหาเพื่อความสำเร็จในงาน บริหารด้วยความจริง พิจารณาคูณค่าของคนงานจากผลของงาน และผู้บริหารสถานศึกษาควรฝึกฝนหาข้อบกพร่องของตนเองเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษาต่อไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑ ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๑.๒ ควรนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาในการนำหลักพุทธธรรมอื่นๆ เช่น พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ฆราวาสธรรม ๔ สัมปยุตธรรม ๗ และธรรมมาภิบาลเป็นต้น มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ตามภาระงานทั้ง ๔ ด้าน และอื่นๆ

๒.๒ ควรจะศึกษากลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาที่มีลักษณะโครงสร้างแตกต่างกันบ้างเพื่อหาความแตกต่าง

๒.๓ ควรจะศึกษาโดยการเพิ่มจำนวน ตัวแปรอิสระให้มีความหลากหลายขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/คุณูปนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชัยญา ชนะมาร. “การศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหารุ่งโรจน์ ธมมภูมเมธี (ศิริพันธ์). “การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาลำพึง อธิปญโญ (เพ็ญภู). “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

โรงเรียนวิถิพุทธ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. โรงเรียนวิถิพุทธที่ลงทะเบียนจังหวัดกาฬสินธุ์. แหล่งที่มา : <http://www.vitheebuddha.com/main.php?url=school> [๘ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Likert. Technique for the measurement of attitudes archives of psychology.
New York : McHraw Hill International Book Company, 1932.

ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔
ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
A study of learning and teaching on the Buddhist subject in accordance
with the Four Paths of Accomplishment of teachers in Watsrisaket
Palisathit school, Muang district, Nongkhai Province

พระครูพัฒนธรรมาภรณ์ (ประพันธ์ วรรณโม) *

พระราชนทร์ วิสารโท, ผศ.ดร., พระครูจิรธรรมธัช, ผศ.(พิเศษ), ดร., พระศรีญาณวงศ์, ดร. **

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนการสอนและหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมืองจังหวัดหนองคายผลจากการวิจัยพบว่านักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรพบว่า ความคิดเห็นจำแนกตาม สถานะอายุของนักเรียนโดยภาพรวม มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: แนวคิด, การจัดการ, หลักอิทธิบาท ๔, โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ

Abstract

The purposes of this research were to study the concept of learning and teaching on the Buddhist subject in accordance with the Four Paths of Accomplishment and to study the management problems of learning and teaching on the Buddhist subject of the teachers in WatSrosaketPalisathit School, Maung District, Nongkhai Province. The results of reach were found that the most informants, as a whole were in the high revels. The comparative analysis of the variable difference was found that the concepts divided accordance with status and ages of students, as a whole were different, that is, to comply with the hypothesis as determined.

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Keywords: Concepts, management, the Four Paths of Accomplishment, Palisathit school

๑. บทนำ

การศึกษาของคณะสงฆ์ประกอบด้วยการศึกษาสามขั้นตอนคือขั้นปริยัติขั้นปฏิบัติ และขั้นปฏิเวธการศึกษาขั้นปริยัติเป็นการศึกษาทางทฤษฎี เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระพุทธวจนะและพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตการศึกษาพระปริยัติธรรมมิได้จัดเป็นรูปแบบของโรงเรียนแต่จัดการเรียนการสอนภายในวัด ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระปริยัติธรรมและถือเป็นศาสนกิจอย่างหนึ่งที่พระภิกษุสามเณรจะต้องศึกษาและนำความรู้ที่ถ่ายทอดให้กับประชาชน^๑

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดฯให้มีการปรับปรุงการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เข้าสู่ระบบโรงเรียนเป็นครั้งแรกและในระยะต่อมาได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของสงฆ์อีกหลายฉบับยังผลให้การศึกษาของสงฆ์มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ชัดเจนเป็นระบบมากยิ่งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ การศึกษาพระปริยัติธรรมจำแนกเป็นสี่ประเภทคือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ระดับมัธยมศึกษา-อุดมศึกษา) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา) และการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ระดับอุดมศึกษา)^๒

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามหาราชได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทุกกระบวนการเป็นการเสริมสร้างปัญญาของบุคคลให้กว้างไกลด้วยอาศัยเนื้อหาสาระแห่งวิชาการที่ได้รับการทดสอบพิสูจน์ศึกษาค้นคว้าด้วยระยะเวลาอันยาวนานถ่ายทอดออกมาเป็นวิชาการให้ผู้นั้นได้ศึกษาเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้นคณะสงฆ์ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงได้วางระเบียบจัดระบบการศึกษาไว้อย่างรัดกุมมีความเข้มข้นในระบบมีความมั่นคงในระเบียบมีความยืดหยุ่นในรูปแบบแห่งการดำเนินงานด้วยศิลาจารวัตรอันงดงามก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปถ้าพระสงฆ์สามเณรมีความสงบเสงี่ยมเรียบร้อยตามพระธรรมวินัยมีความงดงามด้วยศีลสุตาทีคุณมีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมคำสอนของพระตถาคตเจ้าไม่เอ้ออ้งอวดอ้างโดยถือความเห็นหรือลัทธิของตนใหญ่ชี้แจงข้อธรรมข้อธรรมตามพระธรรมวินัยที่พระตถาคตเจ้าได้แสดงไว้ดีแล้วไม่นอกธรรม

^๑ พระราชวรดิฐ, “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๔๓.

^๒ กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

ไม่นอกวินัยนอกสัทธาศาสน์แสดงไปตามหลักธรรมคำสอนการพระศาสนา ก็จะมีแต่ความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองตลอดไป^๓

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาคือเพื่อปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่มีความรอบรู้ในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสามารถนำความรู้ไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะยังผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคมเกิดความมั่นคงแห่งพระศาสนาและประเทศชาติในส่วนรวมต่อไป การศึกษาเป็นกระบวนการที่ปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ เจตคติคุณค่าต่าง ๆ นับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ช่วยสร้างภูมิปัญญาแก่สังคม สถาบันการศึกษาของประเทศไทยมีรากฐานเริ่มแรกมาจากการเรียนการสอนหนังสือภายในวัด โดยมีพระภิกษุสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนาทำหน้าที่เป็นผู้อบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาอย่างยาวนาน บรรพบุรุษของไทยนิยมให้กุลบุตรของตนได้ศึกษาเล่าเรียน ก็จะต้องถวายตัวกุลบุตรของตนไว้คอยรับใช้พระภิกษุสงฆ์หรือบางท่านนิยมบวชกุลบุตรเป็นพระภิกษุเพื่อศึกษาเล่าเรียนหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงเป็นจุดกำเนิดของการศึกษาในเบื้องต้น^๔ จึงมีประเพณีการศึกษาอยู่ในวัดการบวชเรียนและใช้วัดเป็นแหล่งศึกษามีการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ที่อยู่ในวัดมีการสอนทั้งวิชาหนังสือและวิชาพระธรรมวินัย โดยมีพระสงฆ์เป็นครูสอนเมื่อเรียนรู้การอ่าน-เขียนแล้วและการศึกษาในรายวิชาพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่นักเรียนที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรถือว่าเป็นศาสนทายาททางพระพุทธศาสนาที่โดดเด่นที่สุดจะต้องได้รับทราบในข้อมูลหรือหลักธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสำเร็จในการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องและภาษาบาลีและคัมภีร์พระพุทธศาสนาตามลำดับ

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่าผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่าหลักอิทธิบาท ๔ คือคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายประกอบด้วย ๑) ฉันทะความพอใจคือต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะความเพียรคือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้ง ๓) จิตตะความคิดมุ่งมั่นคือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยอุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ๔) วิมังสาความไตร่ตรองหรือทบทวนคือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน

^๓ แม่กองบาลีสนามหลวง, **สอบบาลีสนามหลวง**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๔ สมศักดิ์ บุญปุ, **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕๓.

วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงหากนำคำสอนของหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันและชีวิตการทำงานก็จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน^๕

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้า ให้ทราบว่าการจัดการเรียนการสอนของครูในรายวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนบาลีสาธิต วัดศรีชะเกษเป็นอย่างไรบ้าง มีสภาพและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของครูใน รายวิชาพระพุทธศาสนาอย่างไรตลอดจนปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครูในรายวิชา พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด และมีอะไรเป็นปัจจัยมูลเหตุแห่งปัญหา ดังกล่าวซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่คณะสงฆ์และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนของครู ในรายวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอเมือง หนองคายจังหวัดหนองคายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในรายวิชาพระพุทธศาสนาของ โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอเมืองหนองคายเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนไทยที่สนใจ บวชเป็นพระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียน เพื่อน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนใน พระพุทธศาสนาไปทำประโยชน์แก่ประเทศชาติและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง สืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนการสอนและหลักอิทธิบาท ๔
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูใน โรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
๓. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิ บาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิ บาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ใช้ระเบียบ วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูในโรงเรียนบาลี สาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการ วิจัยตามลำดับ ดังนี้

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐.

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มจากประชากรคือพระภิกษุสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๕๐๐ รูป โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มและสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนประชากร โดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน ได้จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๒๑๗ รูป

๔. สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอเป็นภาพรวมและข้อสรุปผลการวิจัยที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จากประชากรทั้งหมด ๒๑๗ คน พบว่า สถานะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานะเป็นสามเณร มีจำนวน ๒๐๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๖๓ รองลงมามีสถานะเป็นพระภิกษุ มีจำนวน ๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๓๗ มีอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๖-๑๘ ปี มีจำนวน ๙๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๙ ระดับชั้นเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีจำนวน ๓๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ วุฒิการศึกษาทางธรรมผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นโท มีจำนวน ๑๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาประโยค ๑-๒ มีจำนวน ๑๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐ ตามลำดับ

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ทั้ง ๖ ด้าน ได้ดังนี้ ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๔.๔๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านหลักสูตรการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมือง จังหวัดหนองคายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านการวางแผนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัด

ศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔. ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕. ด้านสื่อการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามสถานะอายุ ระดับชั้นเรียนวุฒิการศึกษาทางธรรมนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

๑. ด้านสถานะ พบว่า นักเรียนที่มีสถานะต่างกันมีความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมพบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มี

ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรการสอน

๒. ด้านอายุ พบว่านักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเอม อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ และด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔

๓. ด้านระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเอม อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวม พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน

๔. ด้านวุฒิการศึกษาทางธรรมพบว่า นักเรียนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเอม อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งปฏิเสธกับสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔

๕. ด้านวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเอม อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกด้าน

๓. แนวทางและข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเอม อำเภอมือง จังหวัดหนองคายที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในแต่ละด้านดังนี้

แนวทางและข้อเสนอแนะ ด้านความพอใจพระสงฆ์สามเณรและครูอาจารย์ควรจะมีสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจให้นักเรียนและการอบรมหรือการสอนในเรื่องความพอใจในวิชาที่เรียนหรือความพอใจในด้านอื่นๆ ควรจัดกิจกรรมการสอนที่แทรกความรู้เกี่ยวกับความพอใจในรายวิชาที่เรียนด้วย เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเห็นความสำคัญของ

การรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม ครูอาจารย์ควรสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนด้วยว่า เปื่อหน่ายในเรื่องใดแล้วนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

แนวทางและข้อเสนอแนะด้านความขยันหมั่นเพียรพระสงฆ์สามเณรควรเข้าไปมีส่วนในการอบรมสั่งสอนและทางโรงเรียนควรมีการสร้างตระหนักรู้ให้นักเรียนได้รู้ถึงความสำคัญของความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนในรายวิชานั้นๆ ที่ครูจัดให้มีหัวข้อของการสอนและการหาข้อมูลจากสื่อภายนอกที่นอกเหนือจากบทเรียนควรจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้นักเรียน เช่น การทำงานกลุ่มการหาข้อมูลมาประกอบการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการหาข้อมูลชี้ให้เห็นได้ว่า

ความขยันหมั่นเพียรคือคุณธรรมที่จะนำพาชีวิตไปสู่เป้าหมายได้ตามที่ตั้งใจเอาไว้ แนวทางและข้อเสนอแนะด้านความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ ครูและนักเรียนจะต้องควรเข้าไปมีส่วนในการเอาใจใส่ด้านการอบรมสั่งสอนในรายวิชาต่างๆ และทางโรงเรียนควรมีการสร้างตระหนักรู้ให้นักเรียนได้รู้ถึงความสำคัญของความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำของการสอนและการหาข้อมูลจากสื่อภายนอกที่นอกเหนือจากบทเรียนควรจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้กับนักเรียน เช่นการทำงานกลุ่มการหาข้อมูลมาประกอบการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการหาข้อมูลซึ่งชี้ให้เห็นว่าความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำคือคุณธรรมที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จเป้าหมายได้ตามที่ตั้งใจเอาไว้แนวทางและข้อเสนอแนะ ด้านการพิจารณาไตร่ตรอง โดยใช้สติปัญญา คณะครูและนักเรียนจะต้องมีความพิจารณาในการทำงานทุกอย่างที่มักพลัดพลั้งทำงานผิดพลาดบ้าง จะต้องใช้สติปัญญาอย่างมากๆ เมื่อเรามีสติปัญญาที่ดีแล้วผลงานต่างๆที่เราทำนั้นก็จะสำเร็จประโยชน์ได้อย่างดีเยี่ยมไม่ว่าจะเป็นการสอน การทำกิจกรรมหรือการทำงานเป็นหมวดหมู่คณะผลงานที่เราได้ก็จะทำให้ผลงานนั้นออกมาอย่างดียเยี่ยม

๕. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูในโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศรีชะเกษ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรให้มีการกำหนดนโยบายของโรงเรียนพระปริยัติธรรมในการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในโรงเรียน

๑.๒ ควรให้ผู้บริหาร ครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องในการนำไปพัฒนาวิธีการบริหารโรงเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยต้องมีใจ ใช้ปัญญา เสียสละ อดทน

๑.๓ ควรให้ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีการจัดทำแผนสร้างเครือข่ายการบริหารโรงเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรศึกษาเรื่องวิธีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ด้านหลักธรรมอื่นๆ เช่นพรหมวิหาร ๔ สังคัตถุ ๔

๒.๒ ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมเช่น ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรเปลี่ยนประชากรกลุ่มตัวอย่างและสถานที่ในการศึกษาวิจัย เพื่อเปรียบเทียบกับกรวิจัยในครั้งนี้

๓.๒ ควรศึกษาทัศนคติของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

๓.๓ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. **คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

แม่กองบาลีสนามหลวง. **สอบบาลีสนามหลวง.** กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่

๑๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๘.

สมศักดิ์ บุญปู. **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระราชวรชิตดิลก. “กระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค๔”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิต

วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓.

การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔

The School Administration According to the VII Sappurisa-dhamma Principles in the Basic Education Schools under the Office of Secondary Educational Service Area 24

พระมหาเชษฐไชย ปญญาวุฑโฒ*

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร., ดร.นาคพล เก็นชัย**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยวิทยาแบบผสมกลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน ๔๔๗ คน และกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๒ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๗๘ และแบบสัมภาษณ์สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t -test แบบ Independent samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างหาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe method) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามมัตตัญญูตา รองลงมาคือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามกัลยาณุตตา และด้านการบริหารสถานศึกษาตามปุคคลปโรปรัญญูตาตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามธัมมัญญูตา

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. การเทียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาและมีประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓. แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ที่มีความเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ของการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี และสามารถปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละบุคคลได้อย่างถูกต้องควรมีความ รอบคอบในการมอบหมายงานให้ตรงกับ ความสามารถของแต่ละบุคคลผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเมตตาต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนใจไต่ถามทุกข์สุขกับทุกคนและควรเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งความดีและพอประมาณ เพื่อการดำเนินงานอย่างคล่องตัวสถานศึกษาควรเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาเป็นผู้ให้ความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและครูผู้สอนควรมีการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรและ ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่เรียนใฝ่รู้แก่นักเรียนควรมีความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามที่จะขับเคลื่อนนโยบายไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ครูผู้สอนควรเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเองและรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันและมีการปรับเปลี่ยนแผนดำเนินงานตามสถานการณ์ต่างๆ ตามความเหมาะสมเป็นผู้ที่สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนและหลังได้ดีและควรเป็นผู้ที่มีความพอใจในความพอเพียงตามปัจจัยสี่ที่ตนมีอยู่

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗

Abstract

The aims of this research were: to study and compare the school administration according to the VII Sappurisa-dhamma principles (Pāli: sappurisa-dhamma, qualities of a good man) of the basic education schools under the Office of Secondary Educational Service Area 24, classified by the samples' personal factors: work positions, education and work experiences; to study the ways to develop the school administration in the studied area. This study used the mixed method research methodology with 447 samples: school administrators and teachers; 12 target group informants. The research tools were a rating scale questionnaire with its reliability of .978 and an interview form. The statistics used were: Frequency, Percentage, Mean,

Standard Deviation, t-test (Independent samples), f-test (One Way ANOVA), Scheffe method; the Descriptive Analysis was used to analyze the obtained data.

The research results were as follows:

1. The overall statistic score of the school administration according to the VII Sappurisa-dhamma principles of the basic education schools under the Office of Secondary Educational Service Area 24 was at a high level. The respective scores of the studied aspects were: School Administration based on the principle of Mattaññutā (moderation; knowing how to be temperate; sense of proportion), Kālāññutā (knowing the proper time; knowing how to choose and keep time), Puggalaññutā (knowing the individual; knowing the different individuals) and the least, Dhammaññutā (knowing the law; knowing the cause).

2. The comparative statistic score of the school administration according to the VII Sappurisa-dhamma principles of the basic education schools under the Office of Secondary Educational Service Area 24, classified by the work positions, were indifferent; while, classified by education and work experiences as a whole are different with the statistical significance level at .01.

3. The ways to develop the school administration according to the VII Sappurisa-dhamma principles of the basic education schools under the Office of Secondary Educational Service Area 24 were that the school administrators should pay attention to the regulations of the schools; be able to deal with their subordinates rightly; be able to assign the right works according to the abilities of the subordinates; be kind to the colleagues; be generous and pay attention to well beings of the subordinates; be a good sample in well and sufficient living to the others; for the improvement of the schools, should invite the local experts to give their knowledge to the teachers. The teachers should be implanted with friendliness; promote the atmosphere for learning of the students; be focused and energetic to meet with the policies; understand their duties; be reasonable in problem solving; be adaptable according to the circumstances; well prioritize the problems and be satisfied with sufficiency in four requisites.

Keywords: school administration according, VII Sappurisa-dhamma principles

๑. บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบัน ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากสื่อที่มีความทันสมัย เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ มาเลียนแบบจนเกิดเป็นค่านิยม เช่น การแต่งกาย การคบเพื่อน การพูดจา การวางตัวในสังคมถูกครอบงำด้านวัตถุนิยมมากเกินไปทำให้ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ขาดหายไปจากจิตใจของคนไทย ความเห็นแก่ตัวก็มีมากขึ้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ควรจะได้รับแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมประเพณีของไทยเสื่อมไปจากจิตใจของเยาวชนและสังคมไปมากกว่านี้เพื่อความสำเร็จขององค์การ^๑ การบริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาและการบริหารงานประสบผลสำเร็จ เป็นอย่างดีได้นั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่ง ควรเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างจากผู้บริหารทั่วไป กล่าวคือ ผู้นำดำรงรักษาสถานภาพที่เจริญรุ่งเรืองขององค์การเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไว้เท่านั้น หากแต่จะมุ่งแสวงหาวิถีทางปฏิบัติที่จะนำองค์การให้ไปสู่ การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อที่จะนำผู้บริหารไปสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยกำหนดว่าผู้บริหารมีหน้าที่แนะนำ ตักเตือน หรือการกำหนดกับดูแลบุคลากรในองค์กร การที่จะปฏิบัติหน้าที่ ดังกล่าวให้ได้ผลดี ผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำให้เหมาะสม^๒ ทั้งต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีปฏิภาณไหวพริบดีมีการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบสูง มีใจเป็นกลาง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม มีคุณธรรม มีความอดทนอดกลั้น มีความเสียสละ มีความสม่ำเสมอมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถในการสื่อสาร มีความก้าวหน้าในการพูดและการปฏิบัติ มีความตื่นตัวอยู่เสมอ มีสุขภาพดีเป็นผู้ประสานงานที่ดี เป็นนักพัฒนาและเป็นนักบริการสังคม รู้จักพัฒนาตนเองและสังคมมีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักในสถาบันชาติ และอนุรักษ์ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม^๓ ภารกิจหลักของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

^๑ พระมหาสุทนต์ สุตสโน (นุราช), “ศึกษาทบทวนของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^๒ กระแสสินธุ์ ปลั่งมะณี และศิริฉัตร ศรีคล้า, “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๑.

^๓ ชัยญา ชนะมาร, “การศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารในการจัดการวิชาการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพและการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดทําผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน^๔

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ จังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศนำไปพัฒนาและส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔

๒. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

๓. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม ระหว่างการวิจัยวิธีวิทยาเชิงปริมาณ และการวิจัยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพคือ ๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนของการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จำนวน

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓), หน้า ๘-๑๐.

๒๕๒๓ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน (Krejcie & Margan)^๕ โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และการสุ่มอย่างง่าย จำนวน ๔๔๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒) กำหนดกลุ่มเป้าหมายการศึกษาเชิงคุณภาพ จำนวน ๑๕ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการบริหารสถานศึกษาตามมัตตัญญูตารองลงมาคือด้านการบริหารสถานศึกษาตามกาสัญญตา และด้านการบริหารสถานศึกษาตามบุคคลโปปรัญญุตตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามธัมมัญญตา

๒. การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

๓. แนวทางในแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ผู้มีหน้าที่ต้องเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้ระเบียบ รู้จักวิเคราะห์ความจริง โดยพิจารณา หลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลนำมาบริหารจัดการองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนควรเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเองและรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมวินัยและพัฒนาความมีวินัยให้แก่บุคลากร ตามหลักการที่ว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานให้สำเร็จ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีการปฏิบัติในด้านการบริหารสถานศึกษาตามมัตตัญญูตาสองกว่าทุกด้าน

^๕ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ของการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดีและครูผู้สอนเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการโดยยึดหลักทางสายกลาง รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่ยึดหลักการและบริหารงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และครูผู้สอนมีความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองซึ่งต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงคือครูผู้สอนมีการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันมีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมสัมมนา อบรม ประชุมอย่างเท่าเทียมกัน และจัดสัมมนาเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดแก่บุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยปรารถนาให้พันทุกซ์ด้านการบริหารสถานศึกษาตามอัมมัญญาตา มีการปฏิบัติต่ำกว่าทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีการวางแผนและจัดทำนโยบายให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วม

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมียุทธศาสตร์สู่จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการบริหารสถานศึกษาชัดเจน ควรมีบริหารสถานศึกษาและบริหารงบประมาณคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรและเป็นผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ กับวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๔ เพื่อต้องการทราบการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารสถานศึกษาในอดีตและปัจจุบันเหมือนกันหรือไม่ และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กระแสนินธุ์ ปลั่งมะณี และศิริฉัตร ศรีคล้าย. “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.

ชัยญา ชนะมาร. “การศึกษาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูโรงเรียน
มัธยมศึกษา ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๓.

พระมหาสุทัศน์ สุทสุโน (นุราช). “ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับ
ประถมศึกษา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

แนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Guideline of how to use indicators for Evaluation on the Buddhist Oriented Schools' Implementation, North-eastern

พระมหาไพฑูรย์ เหลาเคน (พระครูสุตศาสนการ)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติ และแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในกระบวนการการศึกษาสำหรับการพัฒนาคนตามตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Output/Input) กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ศักยภาพด้านศาสนา จำนวน ๑๑ โรงเรียน จำนวน ๑๑๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติ ปัญหา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และสอบถามแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมิน แบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลเจาะจงเลือกจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลที่เป็นเลิศ (Best practice) ๓ โรงเรียน จำนวน ๕๕ คน เป็นแบบบันทึกการประเมินการปฏิบัติที่เป็นเลิศ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive method) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) และด้านกระบวนการ (Process)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ ระดับปานกลาง เมื่อเรียงผลการดำเนินงานจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลกระทบ (Output/Input) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านผลผลิต (Output) และด้านกระบวนการ (Process)

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

๒. แนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

๒.๑ แนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง ๓ โรงเรียน มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นการวัดผลและปฏิบัติที่เป็นเลิศ เกิดประโยชน์ และสังคมสืบไป

๒.๒ แนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมอบหมาย การเปิดโอกาส การกำหนดเป้าหมาย การสร้างทีมงานจัดองค์ความรู้ การนิเทศติดตาม การจัดองค์ความรู้ การสร้างความตระหนัก ในความสำคัญของการพัฒนาการวิเคราะห์ปัญหา แนวทางพัฒนาการกำหนดทางเลือก ระดมสมองในการตั้งเป้าหมาย การจัดโครงสร้างองค์กร การดำเนินงาน การเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต่อการจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

๒.๓ แนวทางการใช้ตัวชี้วัดด้านปัจจัย และการจัดการเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับ ขั้นตอนการพัฒนาคุณภาพ ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นเงื่อนไขการสร้าง ประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรทางการศึกษา มีปัจจัย ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านการเรียนรู้

คำสำคัญ: โรงเรียนวิถีพุทธ, การบริหารโรงเรียน

Abstract

The objectives of the research were to study on practical condition and the Guideline of how to use indicators for Evaluation on the Buddhist Oriented Schools' Implementation, North-eastern Region being educational mission for people development according to input indicator, process indicator, output indicator and also the effect of output/input. The quantitative sampling groups used for the research were those who had given specific information comprising of educational administrators, teachers and representatives of educational committee involving with Buddhist religion totaling 110 people from 11 schools, The tools used for the quantitative research were questionnaires involving with opinion on practical, problems of rating scale, and opened end questionnaires involving with the guideline of

how to use indicators for evaluation, data analysis was made by SPSS program of computer, and the basic statistics used for the research was Mean, Percentage, and Standard Deviation, and the qualitative sampling groups used for the research were 59 people who had given specific information and had been selected from 3 schools rewarded for the best practice, it was the recording form for the evaluation of the best practice, and there are the forms of semi-structure interview, and the recording forms involving with group discussion. The content analysis was made according to the principles of inductive method, output and process indicator respectively.

The findings were as followed:

1. The guideline of how to use indicators for evaluation on the Buddhist oriented schools' implementation, North-eastern Region was totally operation in moderation level, when arranging the results of implementation from high to low operation, it was found that they were the effect of output/input, input factor, output, and process.

2. The guideline of how to use indicators for evaluation on the Buddhist oriented schools' implementation, North-eastern Region should be made in the following purpose:

2.1 The purpose of 3 schools were to develop the Buddhist oriented schools' implementation to be effectiveness and efficiency emphasizing on the evaluation and the best practical operation to be useful for further prosperity in their society.

2.2 The implementation as mentioned above must be comprised of the following methods included: Participation of implementation, assignment of each job for implementation, opportunity opening, targeting, teamwork making, knowledge formulation, supervision and following up, realization making for development importance, problems analysis to find out the guideline and alternative ways of development, mobilizing for setting up the target and making of organizations for implementation, and preparation of important factor organizing to promote the Buddhist Oriented School, the implementation according the principle of TRISIKKHA (Trinity of Buddhist studies), taking care and closely supporting, improvement and development

in continuation basis, evaluation and dissemination of the implementation's results as well.

2.3 The guideline of how to use indicators being two categories of factor for the Learning Organizations involving with the process of quality development for the Buddhist Oriented Schools implementation was the condition of efficiency creation in operation of teachers and educational personnel, the 2 factors as mentioned were personnel factor and learning factor.

Keywords: Buddhist Oriented Schools, School administration

๑. บทนำ

การดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ มุ่งแก้ปัญหา ๓ ประการคือ ๑) เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เราต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน โรงเรียนต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางปัญญา นั่นคือ โรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่อบรมศีลธรรมให้เด็กอย่างจริงจัง ไม่ต้องรอให้เด็กไปวัดแล้วค่อยอบรมศีลธรรมที่นั่น แท้ที่จริงโรงเรียนวิถีพุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือ โรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและบำเพ็ญทางศีลธรรมไปพร้อมๆ กัน ทางสมัยใหม่เรียกว่า “บริการจุดเดียว” (one-stop service) ซึ่งหมายความว่า เมื่อลูกค้าเข้าร้านมาเพื่อซื้อสินค้า ทางร้านมีสินค้าทุกอย่างไว้บริการและยังจะจ่ายค่าไฟฟ้า ค่าประปา และค่าโทรศัพท์ได้ด้วย ติดต่อพนักงานคนเดียวได้รับบริการครบทุกอย่าง โรงเรียนวิถีพุทธก็เหมือนร้านค้าประเภทนั้น คือ นอกจากจะสอนวิชาการทั่วไปแล้ว ยังรับภาระในการจัดอบรมศีลธรรมให้เด็กเป็นคนดีอีกด้วย คือ สอนให้เด็กเป็นคนทั้งเก่ง ทั้งดี และมีความสุข นี้เรียกว่า บริการจุดเดียว ๒) เพื่อที่จะทำหน้าที่บริการ ณ จุดเดียวได้ โรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และจากพระสงฆ์ในวัด โรงเรียนทำข้อตกลงกับวัด จะพาเด็กไปเรียนกับพระสงฆ์ที่วัดหรือนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน ๓) องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียน คือ วัด พระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในโรงเรียนนี้ ทั้งด้านนโยบายที่ชัดเจน และพัฒนาความรู้ ความสามารถของพระสงฆ์^๑

จากสาระสำคัญแห่งประเด็นปัญหาและปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจและประสงค์จะทำการศึกษาแนวทางใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input) ตัวชี้วัดด้าน

^๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖.

กระบวนการ (Process) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (outcomes/Impact)

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติและแนวทางการใช้ตัวชี้วัด เพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในภาระการศึกษาสำหรับการพัฒนาคนตามตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact)

๒. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติและแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ตามกรอบแนวคิดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ๔ ด้าน ได้แก่ ตัวชี้วัดด้านปัจจัย (Input) ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact) โดยอาศัยข้อมูลจากประชาชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐๐ คน และ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๕๙ คน จากโรงเรียนที่มีผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ โดยอาศัยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สัมภาษณ์ และศึกษาการรับรองวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ (Accredit Best Practices) นำมาสังเคราะห์แบบอุปนัยวิธี เป็นแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการศึกษาสภาพแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ๔ ด้าน โดยภาพรวม มีสภาพปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงผลกระทบสภาพปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านผลผลิต (Output) และด้านกระบวนการ (Process) ตามลำดับ

๒. ผลการศึกษาแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมอบหมายงาน การเปิดโอกาส กำหนดเป้าหมาย การสร้างทีมงานจัดองค์ความรู้ การนิเทศติดตาม การจัดองค์ความรู้ การสร้างความตระหนักในสำคัญของการพัฒนา การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางพัฒนา การกำหนดทางเลือก ระดมสมองในการตั้งเป้าหมาย การจัดโครงสร้างองค์กร การดำเนินการงาน การเตรียมการ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ การ

ดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

๓. แนวทางการใช้ตัวชี้วัดด้านปัจจัยและการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการพัฒนาคุณภาพในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ เป็นเงื่อนไขการสร้างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา มีปัจจัย ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคลและปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยอภิปรายผลวิจัยดังต่อไปนี้ ดังนี้

๑. ผลการศึกษาสภาพรวมแนวทางการใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธทั้ง ๔ ด้านโดยภาพรวมมีสภาพปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗$) จากผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักและส่งผลอย่างชัดเจนต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถิพุทธตามระบบไตรสิกขา ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญเชิงเหตุ และผลของการดำเนินการพัฒนา ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียนกล่าวคือ มาตรฐานด้านปัจจัยที่ต้องการคือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถิพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิดคือ โรงเรียนจัดบรรยากาศ และกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา และบูรณาการในวิถีชีวิต มาตรฐานด้านผลผลิตที่ต้องการให้เกิดคือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ พัง เป็น (ภาวนา ๔) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข และมาตรฐานด้านผลกระทบที่ประสงค์ให้เกิด คือ “วัด บ้าน” โรงเรียนได้ประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ และเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง

๒. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สรุปประเด็นที่โรงเรียนควรดำเนินการได้ คือ มีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถิพุทธ มีการบริหารจัดการมีหลักสูตร มีแหล่งการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา จัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการในวิถีชีวิต พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู พัง เป็น ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ จากสามองค์กรหลักในชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) สร้างความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรทำการวิจัยและพัฒนา เพื่อทดลองใช้ และประเมินแนวทางการใช้ตัวชี้วัด เพื่อการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. ควรทำการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ

๓. ควรทำการศึกษาวิจัย การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในหลายๆ รูปแบบ โดย กำหนดกลุ่มนักเรียน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการ ดำเนินการวิจัย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา Strategy Involving with Charity Schools Administration of Temples In Buddhism

พระถวิล อามาตร (พระครูพิสัยสธารคุณ)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาระงานการพัฒนากลยุทธ์ ๓ ด้านได้แก่ การตรวจสอบสภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ และการประเมินกลยุทธ์ กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการบริหารโรงเรียน ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนครูผู้สอน จำนวน ๑๑ โรงเรียน จำนวน ๑๑๐ คน/รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และสอบถามสภาพแวดล้อมบริบทโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง เลือกจากโรงเรียนที่เป็นเลิศการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา (Best Practice) จำนวน ๓ โรงเรียน จำนวน ๔๒ คน/รูป เป็นแบบบันทึกการประเมินการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ แบบสัมภาษณ์และแบบกึ่งโครงสร้าง (Content Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive Method) การตรวจสอบสภาพแวดล้อมการกำหนดกลยุทธ์และการประเมินกลยุทธ์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ตรวจสอบสภาพแวดล้อมของการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๑) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strength) เอื้อต่อการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านโครงสร้างและนโยบาย (Structure) ด้านผลิตและบริการ (Products and Service) ด้านบุคลากร (Man) และด้านการบริหารจัดการ (Management) ๒) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน (Weakness) ต่อการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
กรุงเทพธนบุรี

(Money) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ๓) สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political Factor) ด้านเทคโนโลยี (Technological Factor) และด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factor) ๔) สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นภาวะคุกคาม (Threat) ในการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factor)

๒. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา การกำหนดกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์ ๘ นโยบาย และ ๑๔ โครงการดังนี้ ๑) พัฒนาระบบบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๒) โรงเรียนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๓) พัฒนาระบบสารสนเทศและเพื่อการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ๔) ส่งเสริมการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการบริหารงานโรงเรียน และ ๕) สร้างความรักความผูกพันและเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนและชุมชนในเขตบริการ

๓. ผลการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจากความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิ มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ การประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ พบว่าระดับความคิดเห็นด้านความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

๓.๒ ผลการประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ พบว่าระดับความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า ระดับความเป็นไปได้อีกมากที่สุด

คำสำคัญ: โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, กลยุทธ์การบริหาร

Abstract

The objectives of the research were to study Strategy Involving with Charity Schools Administration of Temples in Buddhism. There were 3 missions for strategic development namely: Environmental checking, strategy specification and strategy assessment. The quantitative sampling groups who had given specific information were licensed administrators, school committee, representatives of parents, students and teachers coming from 11 schools totaling 110 persons/monks. The tools used for the quantitative research were questionnaires involving with the schools' environment in

rating scale and the questionnaires involving with the schools' environmental context were used in opened end. The data analysis was made by SPSS, and the basic statistics used for data analysis was Mean, Percentage and Standard deviation. On the other hand, the qualitative sampling were 42 persons/monks who had given the specific data being selected from 3 best practical charity schools, it was the best assessment record being content analysis according to inductive method, that is environmental checking, strategy specification and strategy assessment.

The findings were as followed:

1. How to check the environmental condition of the charity schools were 1) the internal strength points contributing to the charity schools administration were structure and policy, products and service, man and management, 2) the internal weak points contributing to the charity administration were money, material, 3) the external environment being opportunity factor for the charity schools administration was political factor, technological factor, and socio-cultural factor, 4) the external environmental factor being treating factor for the charity schools administration was economical factor.

2. The strategy of the charity schools administration was the strategy specification being comprised of 5 strategies, 8 policies, and 14 projects in the followings: 1) develop the system of the charity schools 2) charity schools belongs to the Lord Buddha who was learned man, waked up man, and cheerful man, 3) develop information system for information to the charity schools, 4) promote funding mobilization and educational resources for charity schools administration, and 5) create love and commitment including good attitude toward the charity schools and community in service areas.

3. The result derived from the assessment on suitability and strategy of the charity schools according to opinion of schools' administrators and proficient persons could be detailed in the followings:

3.1 For suitability assessment of the strategy it was found that the suitability level was at the highest level, when considering on each item it was found that the suitability was at the highest level. When arranging from the highest average value to the lowest average value, it was found that

Strategy 1: Develop the administration system of the charity schools. Strategy 3: Develop information system of the charity schools for the schools information. Strategy 2: The charity schools belong to the Lord Buddha who was learned one, waked up one, and the cheerful one. Strategy 4: Promote the funding mobilization for the schools administration. Strategy 5: Create love and commitment and good attitude toward the charity schools and community in service areas respectively.

3.2 The result of possibility assessment of the strategy was found that the possibility of the administrative strategy was at the highest level, when considering on each item it was found that the average value could be arranged form the highest average value to the lowest average value in the followings: Strategy 2: The schools belong to the Lord Buddha who was learned one, wake up one, and cheerful one. Strategy 5: Create love, commitment and good attitude toward schools and community in service areas. Strategy 1: Develop schools administrative system. Strategy 3: Develop information system for the charity schools information. Strategy 4: Promote funding mobilization and educational resources for the charity schools administration.

Keywords: Schools Administration of Temples in Buddhism, Strategy Involving with Charity

๑. บทนำ

สภาพปัญหาการบริหารของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนายังไม่มีกลยุทธ์ในการบริหารที่ชัดเจน จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อนำไปสู่การวางแผนที่ครอบคลุมชัดเจน จำนวนโรงเรียนที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น นโยบายของรัฐที่สนับสนุนการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาดังโอวาทสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ให้โอวาทในพิธีเปิดการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ณ โรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดลพบุรี ว่า “โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า นักเรียนทุกคนจึงเป็นลูกของพระพุทธเจ้า มีพระเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่นำคำสอนสู่นักเรียน ยิ่งนักเรียนมีความเข้าใจเรื่องหลักธรรมนำหลักธรรมของ

พระพุทธศาสนาใช้มากเท่าไรจะนำมาซึ่งความมั่นคงของสถาบันหลักทั้ง ๓ สถาบันไม่เฉพาะแต่สถาบันพระพุทธศาสนาเท่านั้น ภายใต้แนวความคิดที่ว่า “โรงเรียนในกลุ่มการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า”^๑

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาแบ่งปัญหา ๒ ประการคือ (๑) โรงเรียนการกุศลของวัดมีการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน โดยการศึกษาที่มีกระบวนการสำคัญคือการตรวจสอบสภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์และการประเมินกลยุทธ์ ซึ่งในการตรวจสอบสภาพแวดล้อม คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ การดำเนินงาน โดยทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน จากการพิจารณาจุดแข็ง ซึ่งหมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในโรงเรียนที่เป็นบวก ซึ่งโรงเรียนนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในองค์กรทำได้ดี และจุดอ่อนคือ สถานการณ์ภายในโรงเรียนที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานภายในโรงเรียนได้ และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก โดยคำนึงถึงโอกาสซึ่งเป็นปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้ การดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ และภาวะคุกคาม ที่เป็นปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เป็นข้อจำกัดที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ แล้วนำผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ด้วยการจับคู่รายการประเมินสถานการณ์ โดยใช้ TOWS Matrix จับคู่ช่วยอธิบายถึงวิธีการในการเชื่อมโยงสภาพแวดล้อมภายนอกทั้งโอกาส ภาวะคุกคาม ที่องค์กรเผชิญอยู่กับจุดแข็งและจุดอ่อน จากสภาพแวดล้อมภายใน เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ Wheelen and Hunger^๒ และการกำหนดนโยบายที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่เด่นชัด เพื่อการตัดสินใจเลือกการดำเนินการที่เชื่อมโยงกับการกำหนดกลยุทธ์ ด้วยวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน และนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นโครงการ เพื่อเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ และส่งผลกระทบต่อ นโยบาย และกลยุทธ์ที่กำหนด รวมถึงมีการประเมินผล และควบคุมกลยุทธ์โดยการประเมินกลยุทธ์ในด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของกลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ประการที่ ๒) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงและแก้ไขกลยุทธ์ นโยบาย และโครงการ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และผลจากการศึกษาจะเป็นข้อมูล

^๑ อุดม ขำนิ, ข้อมูลและกิจกรรมกลุ่มและสมาคมโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, (ปราจีนบุรี : ม.ป.ท., ๒๕๕๘), หน้า ๓.

^๒ Wheelen, T.L. and D.J. Hunger, *Strategic Management and Business Policy*, 8th ed., (New York : Prentice Hall, 2004), pp. 9-12.

สำหรับหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุน ส่งเสริมการบริหารโรงเรียน การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาต่อไป

การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประสบปัญหาการบริหารจัดการ โดยขาดแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การประเมินกลยุทธ์ และการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานจากหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานต้นสังกัด แต่ถึงอย่างไรการดำเนินการของโรงเรียนการกุศลของวัดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวนโรงเรียน และจำนวนนักเรียนก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ มีการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนและสมาคมของโรงเรียนการกุศลเพิ่มขึ้น ผลการจัดการศึกษาได้คุณภาพเพิ่มมากขึ้น จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยที่จะทำการศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันและกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาระงานการพัฒนากลยุทธ์ ๓ ด้าน ได้แก่ การตรวจสอบสภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ และการประเมินกลยุทธ์ กลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการบริหารโรงเรียน ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนครูผู้สอน จำนวน ๑๑ โรงเรียน จำนวน ๑๑๐ คน/รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และสอบถามสภาพแวดล้อมบริบทโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง เลือกจากโรงเรียนที่เป็นเลิศการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา (Best Practice) จำนวน ๓ โรงเรียน จำนวน ๔๒ คน/รูป เป็นแบบบันทึกการประเมินการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ แบบสัมภาษณ์และแบบกึ่งโครงสร้าง (Content Analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive Method) การตรวจสอบสภาพแวดล้อมการกำหนดกลยุทธ์และการประเมินกลยุทธ์

๔. สรุปผลการวิจัย

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ โรงเรียนเอกชนที่วัดเป็นผู้ถือใบอนุญาต ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ และ มาตรา ๒๒ โดยที่วัดเป็นผู้รับใบอนุญาต โดยมีคณะสงฆ์ พระภิกษุเป็นผู้บริหาร ดำเนินการ และเป็นเจ้าของ จัดการเรียนการสอน เพื่อให้บริการประชาชน "ด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา" ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ม.๑-๖) ทั้งสายวิทย์-คณิต สายศิลป์ และในระดับวิชาชีพจากการศึกษาสภาพปัจจุบันจะเห็นว่า สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strength) เอื้อต่อการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ๑) ด้านโครงสร้างและนโยบาย (Structure) ๒) ด้านผลิตและการบริการ (Products and Service) ๓) ด้านบุคลากร (Man) และ ๔) ด้านการบริหารจัดการ (Management) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน (Weakness) ต่อการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ๑) ด้านประสิทธิภาพการเงิน (Money) และ ๒) ด้านวัสดุและอุปกรณ์ (Material) สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ๑) ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political Factor) ๒) ด้านเทคโนโลยี (Technological Factor) และ ๓) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factor) และสภาพแวดล้อมนอกที่เป็นภาวะคุกคาม (Threat) ในการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factor)

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง (Strength) การจัดโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนและจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน กำหนดขั้นตอนและวิธีการประสานงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีการกระจายอำนาจในการบริหารงาน นโยบายการบริหารงานชัดเจนสามารถปฏิบัติได้ และนโยบายสอดคล้องกับจุดเน้น ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับสมัชชา กาศึกษา^๒ ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน พบว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการมีการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การบริหารตนเอง การคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชนการตรวจสอบและถ่วงดุล มีโครงสร้างการบริหารที่ปฏิบัติได้ ในด้านผลิตและการบริการ (Products and Service) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความพร้อม และสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในชุมชนได้ ผู้ปกครองพึงพอใจต่อคุณภาพของผู้เรียน

^๒ สมัชชา กาศึกษา และคณะ, “กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน”, วารสารบริหารการศึกษา มศว., ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๘ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖) : หน้า ๒๓-๓๓.

สถานศึกษาในระดับสูงขึ้นไปพอใจต่อคุณภาพของผู้เรียน และผู้ประกอบการพึงพอใจต่อคุณภาพของผู้เรียนสอดคล้องกับชัยภัทร เกษมณี^๓ ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารองค์การไม่แสวงหากำไรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน : กรณีศึกษามูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก พบว่า ผลลัพธ์ของการดำเนินกลยุทธ์อยู่ในระดับสูงคือ ความสามารถในการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถของเด็กในการใช้ชีวิตได้เป็นปกติในสังคมหลังการบำบัด และสามารถในการป้องกันเด็กการถูกละเมิดซ้ำเมื่อมีกลับคืนสู่สังคมไปแล้ว ด้านบุคลากร (Man) ผู้บริหารมีความรู้ประสบการณ์ในการบริหารงาน มอบหมายงาน การสื่อสาร และสนใจให้ปฏิบัติงานได้ มีการตัดสินใจถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ ในการนำองค์กรให้บรรลุเป้าหมายมีคุณธรรม จริยธรรม และใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และได้รับความเชื่อถือและยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ครุยังขาดความรักและความผูกพันต่อการทำงานในโรงเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่บริการ มีอัตราส่วนของครูต่อนักเรียนมีความเหมาะสมตามเกณฑ์ของสช. หรือ กคศ. กำหนด มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนและพัฒนาตนเองให้มีความเป็นครูวิชาชีพ ครูมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบปะผู้ปกครองนักเรียนและเยี่ยมบ้าน สอดคล้องกับชัยภัทร เกษมณี ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารองค์การไม่แสวงหากำไรเพื่อพัฒนาเด็กยากจน : กรณีศึกษามูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การบริหารคนมูลนิธิฯ มีแนวโน้มในการจูงใจบุคลากรผู้ปฏิบัติงานโดยเน้นสวัสดิการและกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจ รวมทั้งมีการพัฒนาบุคลากรดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องและสุภัทรา วุฒิไทย์^๔ ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าคุณภาพการสอนของครู อาจารย์สอน ปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้ทันสมัยเพื่อดึงดูดผู้เรียนมีการดำเนินการจัดครูสอนให้ปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับจรรยาบรรณ และด้านการบริหารจัดการ (Management) มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการมีขั้นตอนมีความชัดเจน และมีความต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์การบริหารของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและหลายช่องทางและทั่วถึง สอดคล้องกับแสงเดือน แสงอุทัย^๕ ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารที่พึงพากันแบบการผนึกกำลังเพื่อความร่วมมือของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขต พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์

^๓ ชัยภัทร เกษมณี, “กลยุทธ์การบริหารองค์การไม่แสวงหากำไรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน : กรณีศึกษามูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙.

^๔ สุภัทรา วุฒิไทย์, “กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๒.

^๕ แสงเดือน แสงอุทัย, “กลยุทธ์การบริหารแบบการผนึกกำลังเพื่อความร่วมมือของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขต”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๔.

การดำเนินงานของสหวิทยาเขตให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่องและในแต่ละสหวิทยาเขตควรจะพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นที่นิยมของชุมชนด้วย

๑.๑ สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน (Weakness) ต่อการบริหารโรงเรียน การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน (Money) ในการบริหารงบประมาณเป็นระบบชัดเจนตรวจสอบได้ แต่งบประมาณไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอในการบริหารงานและไม่มีเวลาค่อกองตัวในการเบิกจ่าย สอดคล้องกับสุนทรี สุวรรณภูมิ^๖ ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ กรณี โรงเรียนวัดสารภีวิทยาการ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า งบประมาณที่ได้รับจัดสรรน้อย ในด้านวัสดุและอุปกรณ์ (Material) โรงเรียนมีการจัดซื้อ จัดหาและรักษาวัสดุ อุปกรณ์อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า แม้โรงเรียนไม่มีวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้อื่นที่เหมาะสมเพียงพอ และทันสมัย ด้านอาคารสถานที่ อาคารเรียน และอาคารประกอบต่างๆ ยังไม่พอเพียงสอดคล้องกับทฤษฎี เทพรักษา^๗ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเขตพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายได้ พบว่า การจัดอาคารสถานที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการจัดหาเครื่องมือ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ จะอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

๑.๒ สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาส (Opportunity) สำหรับการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political Factor) นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาครอบคลุมการให้โอกาสทางการศึกษากับชุมชน มีการกระจายอำนาจให้โรงเรียนบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป เป็นรูปธรรมนำสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน โครงการพัฒนาการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เอื้อต่อการบริหารงานโรงเรียน สอดคล้องกับชัยภัทร เกษมณี ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน : กรณีศึกษามูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก พบว่า นโยบายการจัดการเรียนโรงเรียนเรียนรับนโยบายจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ที่มีนโยบายมุ่งเปิดโอกาสให้เด็กชาวเขาในวัยเรียนทุกคนได้เข้ารับการศึกษอย่างครบถ้วนเอื้อต่อการบริหารโรงเรียนและการจัดการศึกษา และสอดคล้องกับแสงเดือน แสง

^๖ สุนทรี สุวรรณภูมิ, “การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ กรณีโรงเรียนวัดสารภีวิทยาการอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๙.

^๗ ทรงวุฒิ เทพรักษา, “การบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบทพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเชียงราย), ๒๕๕๔.

อูทัย ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารที่พึ่งพากันแบบการผนึกกำลังเพื่อความร่วมมือของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขต พบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าประสงค์เพราะนโยบายจากส่วนกลางคือ กรมสามัญศึกษาได้ค่อนข้างดี ด้านเทคโนโลยี (Technological Factor) มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และคอมพิวเตอร์ เพียงพอและทันสมัยเหมาะสมในการบริหารงานโรงเรียน มีระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วและสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับสุภัทรา วุฒิเอ้ย ได้ศึกษา กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จัดทำระบบข้อมูล เครือข่าย การเรียนรู้ของโรงเรียนที่ดีทำให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factor) วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมทัศนคติของคนในชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานโรงเรียน ชุมชนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การคมนาคม และการเดินทางสะดวกสอดคล้องกับสุวดี อุปปินใจ^๔ ได้วิจัย การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือในปัจจุบันโรงเรียนอยู่ในระดับที่ ๑ คือระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม

๑.๓ สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นภาวะคุกคาม (Threat) ในการบริหารโรงเรียน การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factor) ชุมชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพในท้องถิ่นน้อย ไม่สามารถระดมทุนจากชุมชนมาใช้ในการบริหารโรงเรียน มีการระดมทุนจากนอกชุมชนมาใช้ในการบริหารงานโรงเรียนน้อยถาญนา ศิริวงศ์^๕ ได้ศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนเถินวิทยา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดลพบุรี พบว่า ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก

๒. กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จากผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์ ๘ นโยบาย และ ๑๔ โครงการ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๒.๑ กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาระบบบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาควรส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและควรส่งเสริมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล และการบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยจัดโครงการให้ความรู้คณะกรรมการบริหารโรงเรียน โครงการจัดทำ

^๔ สุวดี อุปปินใจ, “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^๕ ถาญนา ศิริวงศ์, “การบริหารเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนเถินวิทยา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๒.

คู่มือการบริหารงานสำหรับโรงเรียน และโครงการพัฒนาสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพในโรงเรียนสอดคล้องกับดาวเรือง กินาวงศ์^{๑๐} ได้ศึกษาค้นคว้าแบบอิสระการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านเวียงผาง มีการปฏิบัติทุกกิจกรรมในเรื่องการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การบริหารตนเอง การคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน การตรวจสอบถ่วงดุล มีโครงสร้างการบริหารที่ปฏิบัติได้ ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแต่ละฝ่ายงานมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนะและโครงการ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ส่งเสริมบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

๒.๒ กลยุทธ์ที่ ๒ โรงเรียนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียน เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานสมกับโรงเรียนของพระพุทธเจ้า ผลจากการศึกษาที่พบว่าควรด้านคุณธรรมจริยธรรมทุกคนในสถานศึกษา โดยจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม “เราหัวใจพุทธ” โครงการวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และโครงการเชิดชูเกียรติ คนดีหัวใจพุทธสอดคล้องกับกัลป์ยู ผัดจันตา^{๑๑} ได้ศึกษาวิจัย การติดตามผลการจัดการศึกษา : กรณีศึกษานักเรียนชาวเขา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้นำความรู้การศึกษาในระดับประถมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

๒.๓ กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาระบบสารสนเทศและเพื่อการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทุกช่องทางและทั่วถึง และควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ โดยจัด โครงการจัดนิทรรศการเผยแพร่การดำเนินงานของโรงเรียน โครงการจัดทำเว็บไซต์ และพัฒนาเครือข่ายระบบสารสนเทศในกลุ่มโรงเรียน และโครงการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศสอดคล้องกับกับแสงเดือน แสงอุทัย ได้ศึกษาวิจัย กลยุทธ์การบริหารที่พึงพากันแบบการผนึกกำลังเพื่อความร่วมมือของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขต ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของสหวิทยาเขตส่วนกลางควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของสหวิทยาเขตให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่องและในแต่ละสหวิทยาเขตควรพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนด้วย

๒.๔ กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการบริหารงานโรงเรียนควรส่งเสริมให้สร้างฐานข้อมูลทุนและทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการ

^{๑๐} ดาวเรือง กินาวงษ์, “การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานบ้านเวียงผาง จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๓.

^{๑๑} กัลป์ยู ผัดจันตา, “การติดตามผลการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา : กรณีศึกษานักเรียนชาวเขาอำเภอสันติสุขจังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๕๖.

บริหารงานโรงเรียน และควรส่งเสริมการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษา โดยจัดโครงการจัดทำข้อมูลศิษย์เก่า ผู้มีอุปการคุณ ของโรงเรียนโครงการยกย่องเชิดชูเกียรติศิษย์เก่า และผู้มีอุปการคุณต่อโรงเรียน และโครงการผ้าป่าเพื่อการศึกษาสอดคล้องกับ สวัสดิ์อุปบิณใจ ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ พบว่า ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาทั้งภายในและภายนอกชุมชนและการจัดตั้งกองทุนการศึกษา นอกจากนี้ควรมีการประกาศเกียรติคุณผู้มีส่วนร่วมทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา และจัดทำแฟ้มข้อมูลที่ทำคุณประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา

๒.๕ กลยุทธ์ที่ ๕ สร้างความรักความผูกพันและเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนและชุมชนในเขตบริการ ควรส่งเสริมยกย่องครูที่ดูแลศิษย์ประดุจลูก ดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดโครงการยกย่องและเชิดชูเกียรติครูดีในดวงใจโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ ผัดจันตา ได้ศึกษาวิจัย การติดตามผลการจัดการศึกษา : กรณีศึกษานักเรียนชาวเขา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้นำความรู้การศึกษาในระดับประถมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรส่งเสริมและมีการสร้างเจตคติที่ดีให้กับครู และชุมชนให้มีความรักและผูกพันต่อโรงเรียนและชุมชน

๒. ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับบริบทการเป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้ที่มีความดี ความรู้ และอยู่อย่างมีความสุขในสังคม

๓. ควรมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การบริหารของโรงเรียน

๔. ควรมีการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการบริหารงานโรงเรียน

๕. ประกาศนโยบาย และประชาสัมพันธ์ ให้กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ที่มีบริบทเดียวกัน มีการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

๖. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียน และสร้างเจตคติที่ดีให้ครู และชุมชน มีความรักและผูกพันต่อโรงเรียนและชุมชน เพื่อกระตุ้นและช่วยเหลือให้ดำเนินการพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

อุดม ขำนิ. ข้อมูลและกิจกรรมกลุ่มและสมาคมโรงเรียนการกุศลของวัดใน
พระพุทธศาสนา. ปราจีนบุรี : ม.ป.ท., ๒๕๕๘.

(๒) วารสาร :

สมพิศ กาติบ และคณะ. “กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่ภูเขาสูงภาคเหนือ
ตอนบน”. วารสารบริหารการศึกษา มศว., ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๘ (มกราคม-
มิถุนายน ๒๕๕๖).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กาญจนา ศิริวงศ์. “การบริหารเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนเถรวาท อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๒.

กัลปียุ ผัดจันตา. “การติดตามผลการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา:กรณีศึกษานักเรียน
ชาวเขาอำเภอสันติสุขจังหวัดน่าน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๖.

ชัยภัทร เกษมณี. “กลยุทธ์การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน
: กรณีศึกษามูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก”. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.

ดาวเรือง กินาวงษ์. “การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๓.

ทรงวุฒิ เทพรักษา. “การบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท
พื้นที่สูง สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรม
หาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔.

สุภัทรา วุฒิเอื้อ. “กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่”. รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

สุนทรี สุวรรณภูมิ. “การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณา
การ กรณีโรงเรียนวัดสารภีวิทยาการอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๙.

สุดดี อุปินใจ. “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

แสงเดือน แสงอุทัย. “กลยุทธ์การบริหารแบบการผนึกกำลังเพื่อความร่วมมือของโรงเรียน
มัธยมศึกษาในสหวิทยาเขต”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Wheelen, T.L. and D.J. Hunger. **Strategic Management and Business Policy**.
8th ed. New York : Prentice Hall, 2004.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล A Model of Udonthammanuson School Administration to be Effectiveness

ดร. ชีระเดช จิราชนัทธ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล ๒) เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ และ ๓) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๑๐ คน ครูจำนวน ๒๐ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๖๔ คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน ๑๒๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ และแบบสอบถามประสิทธิผลของโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลมี ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) การขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี ๒) การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ๓) การพัฒนาครู ๔) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ๕) การสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ และ ๖) ผลลัพธ์หรือภาพความสำเร็จ

๒. การบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์โดยรวม และแต่ละด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓. ประสิทธิผลของโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ ได้แก่ ๑) ครูมีการปรับเปลี่ยนวิธีสอนอยู่ในระดับมาก และ ๒) นักเรียนมีทักษะและความสามารถในการใช้เครื่องมือเพื่อการแสวงหาความรู้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และมีคุณลักษณะความเป็นไทยอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารโรงเรียน, ประสิทธิผลของโรงเรียน

* อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพินิจบัณฑิต

Abstract

The objective of this research were to 1) create a model of udonthammanuson school administration to be effectiveness, 2) study udonthammanuson school administration, and 3) study effectiveness of udonthammanuson school. The samples consisted of the operations committee 10 persons, and the teachers 20 persons, The junior high school students 164 persons, and the high school students 127 persons. The research instrument consisted of udonthammanuson school administration questionnaire, and effectiveness of udonthammanuson school questionnaire. The statistic for data analysis included mean, and standard deviation.

The research finding were as follow:

1. a model of udonthammanuson school administration to be effectiveness consisted of 6 components as follow : 1) driving to school is good management, 2) curriculum development and learning process, 3) teachers development, 4) the use of information and communications technology, 5) networking foster, and 6) the outcome or success
2. Udomthammanuson school administration as a total and each aspect were at a high level.
3. Effectiveness of udonthammanuson school as follow : 1) teachers have to modify teaching methods were at a high level, and 2) students have the skills and ability to use tools for a cquiring knowledge, have the ability to think critically, and have the characteristics of thai were at a high level.

Keywords: Model, School administration, School effectiveness

๑. บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาถือเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่คาดหวังลักษณะของการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการของประเทศไทย ก็คือปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องซึ่งกันและกัน ทั้งการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย ปรับวิธีคิดในการจัดการศึกษาเน้นการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงคุณภาพของครูผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องจัดสรรทรัพยากร และลงทุนเพื่อการศึกษาให้ถึงผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ และเป็นธรรมมีระบบการบริหารทรัพยากรที่คล่องตัวมีประสิทธิภาพตรวจสอบได้และเป็นที่ทราบกันดีว่ากระบวนการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ของไทย

อยู่ในระบบโรงเรียนและเนื่องจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับต่างๆ ยังมีความหลากหลายทั้งในรูปแบบและวิธีการทำให้มาตรฐาน และคุณภาพของการศึกษามีความแตกต่างกันโรงเรียนที่มีคุณภาพสูงมักจะอยู่ในกรุงเทพมหานคร และอำเภอเมืองซึ่งมีจำนวนอยู่อย่างจำกัดส่วนโรงเรียนที่อยู่ในชนบทที่ห่างไกล มักพบกับความขาดแคลนอยู่ทุกๆ ด้าน ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมาตรฐานเด็ก และเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในตัวเมืองมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพมากกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวที่ยากจน และอาศัยอยู่ต่างจังหวัดหรือชนบท^๑

โครงการโรงเรียนในฝัน มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานความเข้าใจในความแตกต่างกันอย่างมาก ระหว่างโรงเรียนในเมืองกับชนบทโดยเร่งปฏิรูปการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น นำความรู้สมัยใหม่ไปประยุกต์กับภูมิปัญญาของชุมชนรวมทั้งนำศักยภาพของภาคเอกชนมาใช้ เพื่อพัฒนาประเทศให้แข่งขันกับคนอื่นได้ และปฏิบัติให้เป็นจริงนั้นคือการสร้างโรงเรียนขั้นดีใกล้บ้านให้กระจายอยู่ทุกอำเภอ เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติจริง เป็นเครื่องมือส่งเสริมเด็กไทยที่ขาดโอกาส ให้ได้รับการพัฒนาในระดับมาตรฐานที่อยู่ใกล้บ้าน เป็นการขับเคลื่อนพลังปัญญา พลังประสบการณ์พลังทรัพยากรเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้สามารถเป็นโรงเรียนที่เติมฝันให้กับคนที่มียาได้น้อยในชนบท ให้ลูกหลานของเราเติบโตมาที่มีการศึกษาที่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนในฝันจึงเป็นการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็ว โดยการพัฒนาต่อยอดโรงเรียนที่มีความพร้อมสูง ให้เป็นโรงเรียนในฝันที่จับต้องได้ จึงเป็นการทำงานเชิงรุกที่ทำให้โรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิรูป การเรียนรู้ทั้งระบบสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างชัดเจน ดังนี้

๑. นักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน และการค้นคว้า สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นคนดีมีคุณธรรม รู้จักคิดวิเคราะห์ มีทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้ สร้างงานสร้างอาชีพสามารถนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทยอย่างมั่นใจในตนเอง

๒. ครู มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เหมาะสมกับนักเรียน มีความกระตือรือร้น สนใจ ใส่ใจดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ

๓. ผู้บริหาร เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวิชาการหลักสูตร นวัตกรรมและกระบวนการเรียนรู้ไปสู่

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑-๒๒.

การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๔. โรงเรียน เป็นโรงเรียนชั้นดี มีคุณภาพ มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ มีเอกลักษณ์อันโดดเด่น เป็นต้นแบบของการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากการร่วมคิดร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสังคม

๕. ผู้ปกครอง และชุมชน ให้การยอมรับเชื่อถือมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ และสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน^๒

โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ ตั้งอยู่ชานเมืองของจังหวัดอุดรธานี มีสภาพเช่นเดียวกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชนบททั่วไป เมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้าพเจ้าได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนที่นี่ และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ หลังจากได้ศึกษาข้อมูลต่างๆ ของโรงเรียน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการบริหารโรงเรียน สัมภาษณ์ครู ตัวแทนนักเรียนและตรวจเอกสาร ร่องรอยการทำงาน พบว่า แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนยังไม่ชัดเจน การจัดกิจกรรมพัฒนายังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริง ครูส่วนใหญ่ยังไม่ปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน นักเรียนยังขาดทักษะและความสามารถในการใช้เครื่องมือ เพื่อการแสวงหาความรู้ การส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และมีคุณลักษณะความเป็นไทยยังมีน้อย จากข้อมูลดังกล่าวรวมกับประสบการณ์ที่ข้าพเจ้าเคยพัฒนาโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี ให้มีคุณภาพและได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันรุ่นที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้าพเจ้าจึงได้นำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานีสู่ต้นแบบโรงเรียนในฝัน มาปรับใช้ในการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ในปีการศึกษา ๒๕๕๗

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล
๒. เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
๓. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, เอกสารรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการโครงการโรงเรียนในฝัน “โรงเรียนในฝันก้าวไกล สติเด็กไทย ก้าวไปสู่อาเซียน Lab School Annual Report 2011” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๕๔), หน้า ๑๐-๑๑.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล

๑. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเป็นประธาน รองผู้อำนวยการเป็นรองประธาน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่มและหัวหน้าฝ่ายวิชาการเป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่สร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล

๒. คณะกรรมการดำเนินงานดำเนินการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ดังนี้

๒.๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ หรือแนวทางการพัฒนาโรงเรียนในฝันของกระทรวงศึกษาธิการ และชาวลิต เหมะธูลิน^๓ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis)

๒.๒ ศึกษารายงานการประเมินโครงการเส้นทางสู่ต้นแบบโรงเรียนในฝันของโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี ซึ่งเป็นโรงเรียนเดิมที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ดำเนินการและดำเนินการพัฒนาจนได้รับรองเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันรุ่นที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๓ นำผลการศึกษาในข้อ ๒.๑ และข้อ ๒.๒ มาสังเคราะห์เป็นรูปร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล

๒.๔ นำร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนในฝันรุ่นที่ ๑ และรุ่นที่ ๒ จำนวน ๑๐ คน

๒.๕ ปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในข้อ ๒.๔

๒.๖ นำร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมตรวจสอบจนได้รับอนุญาตให้นำไปใช้ได้

๓. จัดพิมพ์รูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลเพื่อนำไปใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ ๒ การนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลไปใช้

๑. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารโรงเรียน

^๓ ชาวลิต เหมะธูลิน, “แนวทางการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๒”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ๒๕๕๓.

๒. ประชุมชี้แจงคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องทุกคน เกี่ยวกับการวิธีการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารโรงเรียน

๓. ประชุมชี้แจงคณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง และนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารโรงเรียนและขอความร่วมมือ

๔. คณะทำงานจัดกิจกรรมต่างๆ ในการบริหารโรงเรียนซึ่งมี ๕ กิจกรรมหลัก ได้แก่ ๑) กิจกรรมการขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดีจำนวน ๘ กิจกรรมย่อย ๒) กิจกรรมพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้จำนวน ๑๐ กิจกรรมย่อย ๓) กิจกรรมพัฒนาครูจำนวน ๖ กิจกรรมย่อย ๔) กิจกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจำนวน ๕ กิจกรรมย่อย และ ๕) กิจกรรมการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์จำนวน ๕ กิจกรรมย่อย

๕. นิเทศติดตามช่วยเหลือคณะทำงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจโดยใช้วิธี ๑) ประชุมกลุ่มเพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และ ๒) เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ขั้นตอนที่ ๓ การศึกษาการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑. กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๑๑ คนและครูผู้สอนจำนวน ๒๐ คน ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี ๒) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ๓) การพัฒนาครู ๔) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ ๕) ด้านการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทุกคน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แล้วนำค่าเฉลี่ย (μ) ไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย^๔

๕. สรุปผลการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ทั้งโดยรวมและรายด้าน

ขั้นตอนที่ ๔ การศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ๑) ครูผู้สอน จำนวน ๒๐ คน ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ๒) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๖๔ คน และ ๓) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๒๗ คน ได้มาจากการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกนและใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก

^๔ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๔.

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านคุณภาพครู และ ๒) ด้านคุณภาพนักเรียนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับมีความเที่ยงเท่ากับ ๐.๘๒

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสอบถามกลุ่มตัวอย่างทุกคน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย

๕. สรุปผลการศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ โดยรวมและรายด้าน

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. รูปแบบการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลมี ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) กิจกรรมการขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดีมี ๘ กิจกรรมย่อย ๒) กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้มี ๑๐ กิจกรรมย่อย ๓) กิจกรรมพัฒนาครูมี ๖ กิจกรรมย่อย ๔) กิจกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมี ๕ กิจกรรมย่อย ๕) กิจกรรมการสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์มี ๕ กิจกรรมย่อย และ ๖) ผลลัพธ์หรือภาพความสำเร็จมีคุณภาพครูและคุณภาพนักเรียน

๒. การบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ โดยรวมและแต่ละด้าน ได้แก่ ๑) การขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี ๒) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ๓) ด้านการพัฒนาครู ๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ ๕) ด้านการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓. ประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ได้แก่ ๑) ครูมีการปรับเปลี่ยนวิธีสอนอยู่ในระดับมากและ ๒) นักเรียนมีทักษะและความสามารถในการใช้เครื่องมือเพื่อการแสวงหาความรู้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และมีคุณลักษณะความเป็นไทยอยู่ในระดับมาก

๕. อภิปรายผลการวิจัย

๑. รูปแบบการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลมี ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) กิจกรรมการขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดีมี ๘ กิจกรรมย่อย ๒) กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้มี ๑๐ กิจกรรมย่อย ๓) กิจกรรมพัฒนาครูมี ๖ กิจกรรมย่อย ๔) กิจกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมี ๕ กิจกรรมย่อย ๕) กิจกรรมการสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์มี ๕ กิจกรรมย่อย และ ๖) ผลลัพธ์หรือภาพความสำเร็จมีคุณภาพครู และคุณภาพนักเรียน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผลอย่างเป็นระบบเริ่มจาก ๑)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปหรือแนวทางการพัฒนา ๒) การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารโรงเรียน และ ๓) การตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับนักวิจัยหลายท่าน ได้สร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีความเหมาะสมไปใช้ เช่น ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ^๕ ได้วิจัย เรื่องการบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนนงลักษณ์ เรือนทอง^๖ ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล และนิตยา มั่นชำนาญ^๗ ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. การบริหารโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ โดยรวมและแต่ละด้าน ได้แก่ ๑) การขับเคลื่อนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี ๒) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ๓) ด้านการพัฒนาครู ๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ ๕) ด้านการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากส่งผลให้ประสิทธิผลของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ได้แก่ ๑) ครูมีการปรับเปลี่ยนวิธีสอนอยู่ในระดับมากและ ๒) นักเรียนมีทักษะและความสามารถในการใช้เครื่องมือเพื่อการแสวงหาความรู้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และมีคุณลักษณะความเป็นไทยอยู่ในระดับมากที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนได้สร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ และมีความเหมาะสมตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำไปใช้และมีการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้การบริหารโรงเรียนมีความแปรผันโดยตรงกับประสิทธิผลของโรงเรียน สอดคล้องกับสมยศ นาวิการ^๘ ได้ให้ทัศนะว่าหน้าที่หลักของผู้บริหารอย่างหนึ่งคือการพัฒนาความสอดคล้องระหว่างองค์กร และสภาพแวดล้อมขององค์กร และการออกแบบระบบย่อยภายในที่ทำให้เป้าหมายประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสวทิจ ศรีปัดดา^๙ กล่าวว่าระบบใดก็ตามประกอบด้วยสิ่งนำเข้าแล้วนำสิ่งนั้นเข้าสู่กระบวนการ เพื่อกระทำให้

^๕ ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, “การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), ๒๕๕๕.

^๖ นงลักษณ์ เรือนทอง, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

^๗ นิตยา มั่นชำนาญ, “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๕.

^๘ สมยศ นาวิการ, การพัฒนาองค์กรและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕).

^๙ สวทิจ ศรีปัดดา, ทฤษฎีและกลยุทธ์การบริหาร, (มหาสารคาม : เอกสารประกอบการบรรยาย, ๒๕๕๓).

ได้ผลผลิตออกมาในกรณีที่ผลผลิตออกมาดี ก็อาจเป็นเพราะว่าสิ่งที่นำเข้าดีและ/หรือ กระบวนการจัดกระทำเหมาะสม หรือดีด้วยกันทั้งสององค์ประกอบ

๖. ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้ควรดำเนินการดังนี้

๑. นำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ที่มีประสิทธิผล ไปปรับให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และบริบทของแต่ละโรงเรียน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมทั้งครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน

๒. ประชุมชี้แจงให้ครูและผู้เกี่ยวข้องทุกคนทราบรายละเอียดของการพัฒนาและ ขอความร่วมมือ

๓. แต่งตั้งคณะทำงานให้ครอบคลุมทุกกิจกรรมที่ใช้ในการบริหาร

๔. ให้คณะทำงานจัดกิจกรรมการบริหารตามปฏิทินปฏิบัติงาน และนิเทศติดตาม ช่วยเหลือคณะทำงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

บรรณานุกรม

๑ ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. **โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน ราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๖.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

สมยศ นาวิการ. **การพัฒนาองค์กรและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

เชาวลิต เหมะธูลิน. “แนวทางการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๒”.

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๓.

นงลักษณ์ เรือนทอง. “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

นิตยา มั่นชำนาญ. “รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.

ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ. “การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๕.

(๓) เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์ :

สุวกิจ ศรีปัทมา. ทฤษฎีและกลยุทธ์การบริหาร. มหาสารคาม : เอกสารประกอบการบรรยาย, ๒๕๕๓.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เอกสารรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการโครงการโรงเรียนในฝัน “โรงเรียนในฝันก้าวไกล สหิทธิเด็กไทย ก้าวไปสู่อาเซียน Lab School Annual Report 2011” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๕๔.

ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
Ethical Leadership Strategies for School Administrators of Extended
Schools In the Northeast Central

พระบัญชา รุกขิตธมโม (สาขานาญ)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ๒) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน ๓๔๔ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยการแจกแจงค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ Modified Priority Needs Index: PNI_{modified} ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาแนวทาง/ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มกลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นองค์ประกอบหลัก

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีระดับพฤติกรรมที่เป็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมทั้ง ๘ ด้าน โดยมีค่า PNI_{modified} อยู่ระหว่าง ๐.๕๔-๐.๖๙ ตามลำดับ ดังนี้ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความยุติธรรม ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการยึดหลักคุณธรรมและความดี การดูแลเอาใจใส่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านความไว้วางใจ และด้านความซื่อสัตย์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางดังนี้ (๑) ด้านความซื่อสัตย์ ได้แก่ ๑) ส่งเสริมให้ผู้บริหารรับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ๒) ส่งเสริมให้ผู้บริหารยินยอมและพร้อมรับการประเมินและตรวจสอบการปฏิบัติงาน (๒) ด้านความไว้วางใจ ได้แก่ ๑) ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารความคิดของตนเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการพัฒนาสถานศึกษา ๒) สนับสนุนให้ผู้บริหารเสริมสร้างโอกาสแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ (๓) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ได้แก่ ๑) สนับสนุนให้

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
กรุงเทพธนบุรี

ผู้บริหารมีความเต็มใจปฏิบัติงานและใช้ความพยายามเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ๒) ส่งเสริมให้ผู้บริหารกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานอย่างท้าทาย (๔) ด้านการดูแลเอาใจใส่ ได้แก่ ๑) ส่งเสริมให้ผู้บริหารสรรหาวิธีการที่หลากหลายในการช่วยเหลือในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) สนับสนุนให้ผู้บริหารมีความเต็มใจและแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนที่จะให้มีการสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา (๕) ด้านการยึดหลักคุณธรรมและความดี ได้แก่ ๑) สนับสนุนให้ผู้บริหารที่สามารถจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามโดยแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่าง ๒) สนับสนุนให้ผู้บริหารที่ยืนหยัดเคียงข้างและปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องที่เห็นว่าถูกต้อง (๖) ด้านวิสัยทัศน์ ได้แก่ ๑) พัฒนาความสามารถในการสื่อสารของผู้บริหารเพื่อให้เกิดการตระหนักถึงวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๒) ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ (๗) ด้านความยุติธรรม ได้แก่ ๑) ส่งเสริมให้ผู้บริหารตัดสินใจโดยปราศจากความอคติในการปฏิบัติงาน ๒) สนับสนุนให้ผู้บริหารมีความความกล้าหาญและแสดงออกที่จะดำรงความยุติธรรมและ (๘) ด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ ๑) ส่งเสริมให้ผู้บริหารสร้างภูมิใจในความสำเร็จและผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนสำคัญในความสำเร็จ ๒) ส่งเสริมให้ผู้บริหารที่มีความพากเพียรปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

The objectives of the research were (1) to study the fact of Strategy Involving with Ethical Leadership of Administrators of Opportunity Expansion Schools in Northeastern Central Region (2) to develop Strategy Involving with Ethical Leadership of Administrators of opportunity expansion schools in Northeastern Central region. The sampling were 344 Administrators of Opportunity Expansion Schools in Northeastern Central Region. The tools used data collection of the research were questionnaires, and the data analysis was made by complete program of computer, Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, and Modified Priority needs and Index: PNT Modified. The second step was to study the guideline leading to development of Strategy Involving with Ethical Leadership of Administrators of opportunity expansion schools in Northeastern Central region, the tools used for this were the recording forms of conversation of 10 target groups

who were educational scholars, and the data analysis was made by content analysis according to the issues being main factors.

The findings were as followed:

The fact of Strategy Involving with Ethical Leadership of Administrators of Opportunity Expansion Schools in Northeastern Central Region being comprised of 8 real ethical behavioral actions with PNI modified between 0.54-0.29 as follows: Responsibility aspect, fair aspect, vision aspect, moral and goodness, attention, aiming at achievement, sincerity and honesty respectively. As for the guideline leading to development of Strategy Involving with Ethical Leadership of Administrators of opportunity expansion schools in Northeastern Central region, those strategies were described as follows: (1) For honesty aspect 1) the administrators should be encouraged to follow their responsible duties with full their ability and honesty 2) administrators should be encouraged to evaluate and check the operation performed by their subordinates involved to take responsibility duty with reliability (2) For reliability aspect 1) the administrators should control their subordinates to take their responsibility duties faithfully 2) the administrators should have their subordinates get participation in their duty operation,(3) For the aspect of aiming at achievement 1) the administrators should be interested in responsible duty to achieve their targeting operation 2) the administrators should be confident themselves and be able to control their subordinate to follow their advised operation,(4) for taking care of their jobs1)the administrators should be encouraged to find out many good methods to control their subordinates on running the assigned jobs 2) the administrators should be encouraged to have good vision for operation, (5) for use of the principle of fairs and goodness for working 1) the administrators should operate their jobs to be good example so as to have their subordinates to follow up 2) the administrators should show their subordinates to do on what is to be called the right thing and beneficial for the organization, (6) for the vision 1) the administrators should do the easy communication for their subordinates for running of the jobs assigned 2) the administrators should encourage their subordinates with special advice for special operation, (7) for the fair aspect 1) the administrators should not be

bias to assign the jobs to their subordinates in running on the responsible jobs 2) the administrators should encourage the subordinates to do what they should bravely do with ideal concept, (8) for responsibility 1) the administrators should be proud of what their subordinates have done well with 2) the administrators should use their hard effort to operate works to attain the target point as established.

Keywords: Strategy Involving, Ethical Leadership, Administrators of opportunity expansion schools

๑. บทนำ

การศึกษาในระดับประถมศึกษาถือว่าสำคัญเป็นอันดับแรกและต้องจัดให้อย่างทั่วถึงกับเด็กทุกคน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาและตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยยึดหลักการว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องมีบทบาทในการจัดการและพฤติกรรมขององค์กร ตลอดจนต้องมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดี ต้องรู้ถึงเทคนิคในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ ดังที่ดิเรก พรสีมา^๑ กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนองค์ความรู้และความสามารถในการบริหาร ไม่สนใจในการพัฒนาตนเอง ขาดระบบการตรวจสอบและประเมินผลผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการ บริหารโรงเรียน ขาดทรัพยากรเพื่อการบริหารโรงเรียน หลักสูตรการพัฒนาฝึกอบรมผู้บริหาร โรงเรียนไม่มีความเข้มข้นเพียงพอที่จะทำให้ผู้บริหารกลายเป็นผู้บริหารมืออาชีพ

การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเป็นอย่างสูงต่อเป้าหมาย วิสัยทัศน์ นโยบาย และทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษา เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ดำเนินนโยบายแบบแผน การปฏิบัติงาน รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคลากรในสถานศึกษา ผู้นำที่ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนจะมีคุณสมบัติที่โดดเด่นไม่เฉพาะการมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะจัดทำวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขต

^๑ ดิเรก พรสีมา, รายงานการวิจัย ประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๑, ประเด็นการพัฒนาวิชาชีพครู, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๑).

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อจะได้ข้อมูลในการทำวิจัย ไปพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม นำไปพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๒. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางจำนวน ๔ จังหวัด คือ จำนวน ๗๔๙ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๒ ได้จำนวน ๒๔๕ คน โรงเรียนที่ได้มาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามจังหวัดได้ ๔ กลุ่ม ได้แก่ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ แยกเป็นเขตการศึกษา จังหวัดละ ๖๔ คน

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย มีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Moral Leadership) และแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ (Strategies) โดยใช้การประเมินความต้องการจำเป็น การกำหนดแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ และการประเมินผลการพัฒนาเพื่อนามาสรุปเป็น กรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ

ขั้นตอนที่ ๒ กำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาคัดเลือกองค์ประกอบตามความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ เพื่อการประเมินความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ กำหนดยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารโดยการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group discussion) จำนวน ๒๗ คน

ขั้นตอนที่ ๕ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้มาจากการ

^๒ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๘).

เลือกแบบเจาะจงจำนวน ๖๐ คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกไว้ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทหรือผลงานวิชาการเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและ/หรือการบริหาร การศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และมีประสบการณ์ในการสอนระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า ๓ ปี ผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำไม่น้อยกว่า ๓ ปี กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารหรือ รองผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๙

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. แบบสังเกตและเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure) ประกอบด้วย ๘ ด้าน
๓. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร รองผู้บริหาร ในโรงเรียนขยายโอกาสฯ เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ
๔. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์
๕. ประเด็นหัวข้อในการประชุมสนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่เป็นคำถามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ข้อมูลที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ได้จากการคำนวณดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index = PNI) ของการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ โดยใช้สูตรการคำนวณ PNI และข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ตามประเด็นต่างๆ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่ และกำหนดให้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า ๓.๕๐ เป็นกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นและสาระสำคัญ จากนั้นนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงกลยุทธ์ให้สมบูรณ์เพื่อการรายงานวิจัยต่อไป

๔. สรุปผลการศึกษา

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาของการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ สำหรับ โรงเรียนขยายโอกาสฯ มีระดับพฤติกรรมที่เป็นจริง พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสฯ มีพฤติกรรมที่เป็นจริง อยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านความซื่อสัตย์ มี

พฤติกรรมอยู่ในระดับ ปานกลาง และมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ส่วน ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส ระดับพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับ มากที่สุด

๕. อภิปรายผลการศึกษา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยอยู่บนฐานการประยุกต์ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนอย่างคุ้มค่า การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กำหนดปฏิทินเวลาการปฏิบัติงานช่วงเวลาต่างๆ ที่ชัดเจน เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถปรับกระบวนการทำงานของสถานศึกษา ให้เอื้อต่อการพัฒนารูปแบบคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาได้ตามศักยภาพ ความถนัด และความสนใจ โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษาหรือชุมชนอย่างคุ้มค่า โดยใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาและชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธาสนี^๓ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายตัวแปรสังเกต พบว่า มีเพียงตัวแปรสังเกตความผูกพันต่อองค์กร ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ที่มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกนั้นมีพฤติกรรมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาโดยลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ตัวแปรสังเกตที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความซื่อสัตย์ รองลงมาคือความผูกพันต่อองค์กรและความรับผิดชอบ ตามลำดับ ส่วนตัวแปรสังเกตที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ วิสัยทัศน์

๑. ด้านความซื่อสัตย์ ส่งเสริมให้ผู้บริหารรับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้ผู้บริหารยินยอมและพร้อมรับการประเมินและตรวจสอบการปฏิบัติงาน และ ส่งเสริมผู้บริหารที่มีความซื่อตรง ความมั่นคงและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พฤติกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นว่าผู้นำมีความมั่นคง มีคุณสมบัติเหมาะสมกับความเป็นผู้นำและมีความสามารถในการเป็นผู้นำสูง ประกอบด้วย ๑) มีความซื่อตรง มีความมั่นคงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๒) มีทักษะทั้งในงานและมนุษย์สัมพันธ์ ได้แก่ มีความสามารถ มีความชำนาญ มีประสบการณ์ และคุณสมบัติที่เหมาะสมและเพียงพอที่จะใช้ในการทำงานและมนุษย์สัมพันธ์ ๓) มีความสามารถ และมี

^๓ สุธาสนี แม้นญาติ, “โมเดลความสัมพันธภาพโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๔.

วิจารณ์ญาณในการแก้ไขปัญหาได้ดี ๔) มีความผูกพันและมีความเต็มใจที่จะปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชา และ ๕) ให้โอกาสแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ สอดคล้องกับแนวคิดของดวงเด่น นุธรรมย์^๔ ความซื่อสัตย์ เป็นการประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังรวมถึง การรักษาคาพูดหรือคำมั่นสัญญา และการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเองด้วยความรับผิดชอบ และด้วยความซื่อสัตย์ไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องด้วยการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ความตั้งใจจริงเพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วง ด้วยความระมัดระวัง และเกิดผลดีต่อตนเองและสังคม การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรในด้านคุณธรรม จัดกิจกรรมพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดี และทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้มีความสำคัญและเอาใจใส่จริงในการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการประเมินจากคนหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฯลฯ และจัดทำดัชนีชี้วัดด้านประสิทธิภาพของผู้บริหารตรงเรียน และครูด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมกำหนดแผนพัฒนา กระจายความรับผิดชอบ และปรึกษาหารือร่วมกันกับผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากร

๒. ด้านความไว้วางใจ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสื่อสารความคิดของตนเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาในการพัฒนาสถานศึกษา สนับสนุนให้ผู้บริหารเสริมสร้างโอกาสแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความผูกพันและมีความเต็มใจที่จะปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งกายและจิตใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins^๕ กล่าวว่า ๑) ความไม่ไว้วางใจทำให้สูญเสียความไว้วางใจ ๒) ความไว้วางใจก่อให้เกิดความไว้วางใจ ๓) ตำแหน่งที่สูงขึ้นมักเป็นโอกาสให้ทำในสิ่งที่ไม่น่าไว้วางใจ ๔) การลดขนาดองค์กรจะทดสอบระดับความไว้วางใจ ๕) ความไว้วางใจเสริมสร้างความสามัคคี ๖) ความไม่ไว้วางใจทำลายกลุ่มของตนเอง ๗) ความไม่ไว้วางใจ ความไว้วางใจในองค์กร มีปัจจัยที่ส่งผล หรืออาจจะถือได้ว่าเป็นลักษณะของความไว้วางใจในองค์กร ๓ ปัจจัยประกอบด้วย ๑) ความ สามารถ (ability) คือ ทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถในการโน้มน้าวให้เกิดสิ่งต่างๆ หรือการโน้มน้าวผู้อื่น ๒) ความรู้สึกที่ดี (benevolence) คือ ความรู้สึกที่อยากจะหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าให้กับผู้ที่ไว้วางใจเราและ ๓) ความตรงไปตรงมาหรือความซื่อสัตย์ (integrity) เป็นความสม่ำเสมอในการปฏิบัติตนด้วยความจริงใจตรงไปตรงมา

^๔ ดวงเด่น นุธรรมย์, **จริยธรรม คืออะไร**. แหล่งที่มา : http://www.necsakhon2009.com/main.php?url=news_view&id=11 [๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔].

^๕ Robbins, S. P. **Organizational Behavior**, (10th ed.), (New York : Prentice-Hall, 2000).

๓. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ สนับสนุนให้ผู้บริหารมีความเต็มใจปฏิบัติงานและใช้ความพยายามเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ส่งเสริมให้ผู้บริหารกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานอย่างท้าทาย พัฒนาผู้บริหารให้แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของสุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์^๖ กล่าวว่า ผู้นำที่มีสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์สูง จะมีมาตรฐานส่วนตัวสูงที่จะปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งผลงานของตนเองและของทีมงาน โดยกำหนดเป้าหมายที่มีความท้าทายแต่สามารถที่จะบรรลุได้ การเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และหมั่นสอนผู้ร่วมงานตลอดเวลา เพื่อให้คุณภาพงานสูงขึ้น และสำนักงานเลขาธิการศึกษา^๗ เน้นการทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนด เกิดผลดีต่อหน่วยงาน และส่วนรวม ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า การทำงานยึดผลลัพธ์เป็นหลัก มีการประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเป้าหมายและเนื้อหาสาระของงานที่ตรงกัน ปฏิบัติงานโดยไม่ยึดติดอยู่กับกฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน แต่มุ่งเป้าหมายของประชาชนและประเทศชาติ

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ ด้านความซื่อสัตย์ ควรมุ่งเน้นให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความประพฤติซื่อตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ และ เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม

๑.๒ ด้านความไว้วางใจ ควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนมุ่งเน้นความมีมนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานและผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพบปะแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๑.๓ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มุ่งเน้นให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ร่วมงานตลอดเวลา เพื่อมุ่งเน้นให้ผลงานมีคุณภาพสูงขึ้น และ ผู้บริหารโรงเรียนควรแสดงความสามารถในการพยากรณ์เหตุการณ์และมีวิจาร์ณญาณในการแก้ไขปัญหาได้ดีเสมอและได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม

๒. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๒.๑ ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อให้ได้รูปแบบหรือโปรแกรมในการอบรมพัฒนาอันจะส่งผลถึงการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

^๖ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : บุคส์ลิงค์, ๒๕๕๒).

^๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๒.๒ หลังจากประเมินความต้องการจำเป็นและได้รับการพัฒนาแล้ว ควรมีการวิจัยติดตามผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ทราบว่าการพัฒนาตามสภาพที่พึงประสงค์หรือไม่

๒.๓ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในทุกระดับอย่างแท้จริง เพื่อให้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมีประโยชน์การนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ดิเรก พรสีมา. รายงานการวิจัย ประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

๒๕๔๑. ประเด็นการพัฒนาวิชาชีพครู. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๑.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๘.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บุคส์ลิงค์, ๒๕๕๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๙). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

สุธาสนี แม้นญาติ. “โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ดวงเด่น นุเรมรัมย์. จริยธรรม คืออะไร. แหล่งที่มา : http://www.necsakhon2009.com/main.php?url=news_view&id=11 [๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Robbins, S. P. **Organizational Behavior**. (10thed.). New York : Prentice-Hall, 2000.

การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓
The School Administration Based Iddhipada IV of Pol District
Under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 3

พระต้อม จิระมโฆ (มะวงศ์)*

ดร.สมปอง ขาสิงห์แก้ว, พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษา ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ๓) เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๖๑ คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์แบบโครงสร้าง ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test) และสรุปข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ โดยจำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานพบว่าผู้บริหาร

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

สถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ที่แตกต่างกันพบว่ามีปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา มีดังนี้ ๑) ด้านฉันทะ ควรจะมีการจัดทำนโยบายตามความเป็นจริงและพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการบริหารสถานศึกษา ๒) ด้านวิริยะ ควรนึกถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับการบริหารในสถานศึกษาโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าพวกพ้อง ๓) ด้านจิตตะ ควรรู้จักบริบทโดยรวมขององค์กรว่า มีจุดแข็งจุดด้อยอย่างไร มีการปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ๔) ด้านวิมังสา ควรมีการบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมพอควรในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the school administration according to the principles of IV Iddhipada-dhammas (Pāli: iddhipāda, path of accomplishment) in the Pol-district primary education schools under the Office of Primary Educational Service Area 3, Khon Kaen province; 2) to compare the statistic scores of the school administration according to the principles of IV Iddhipada-dhammas, classified by the personal factors of the samples: positions, education and work experience; 3) to study the suggestions for the school administration according to the principles of IV Iddhipada-dhammas in the studied area. The samples of this research included 261 samples. This study was carried out by the means of the mixed method research. For the qualitative research, the interview form was used as a tool to collect the data. For the quantitative research, the tool used to collect the data was a questionnaire; the data obtained in this stage were analyzed to find the statistic values of Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and f-test (One-Way ANOVA). The data were then analyzed and synthesized to find the conclusion and suggestions.

The research results were as follows:

1. The statistic scores of the school administration according to the principles of IV Iddhipada-dhammas in both overall perspective and each aspect were at a high level.

2. The comparative statistic scores of the school administration according to the principles of IV Iddhipada-dhammas classified the samples' personal factors: positions, education and work experience indicated that the administrators and teachers with differences in the mentioned factors were indifferent.

3. The suggestions for the school administration according to the principles of IV Iddhipada-dhammas were as follows. 1) Chanda (aspiration): there should be the policy determination based on reality and possibility of the educational administration. 2) Viriya (energy): the highest benefits should be considered for the public, rather than for one's friends. 3) Citta (thoughtfulness): the contexts of the organizations, such as strengths and weaknesses, should be studied and improved to meet with the school administration. And 4) Vīmaṃsā (investigation): the educational administration should follow the principles of the sufficient economy by considering the suitability in the operation.

Keyword: The School Administration Based Iddhipada IV

๑. บทนำ

สภาพของสังคมในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาวิวัฒน์ ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากสื่อที่มีความทันสมัย เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ มาเลียนแบบจนเกิดเป็นค่านิยม เช่น การแต่งกายการคบเพื่อน การพูดจา การวางตัวในสังคมถูกครอบงำด้านวัตถุมากเกินไป ทำให้ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ขาดหายไปจากจิตใจของคนไทย แต่ความเห็นแก่ตัวกับมีมากขึ้น เนื่องจากการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่เหมาะสมกับความเป็นชาวพุทธ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ควรจะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพื่อจะไม่ให้วัฒนธรรมและประเพณีของไทยต้องเสื่อมไปจากจิตใจของเยาวชนและสังคมไปมากกว่านี้ จึงทำให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญมาก ในสถานการณ์ปัจจุบันผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ ที่จะต้องบริหารจัดการงานในโรงเรียนของตน ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อความสำเร็จขององค์กร^๑ ซึ่งผู้บริหาร

^๑ พระมหาสุทนต์ สุทนต์โน (นุราช), “ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับประถมศึกษาเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

โรงเรียนจะต้องเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาและการบริหารจัดการงานในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ เป็นอย่างดีได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ควรเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างจากผู้บริหารทั่วไป กล่าวคือ ผู้นำไม่ใช่เพียงดำรงรักษาสถานภาพที่เจริญรุ่งเรืองขององค์กรเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไว้เท่านั้น หากแต่จะมุ่งแสวงหาวิถีทางปฏิบัติที่จะนำองค์กรไปสู่การพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานของผู้บริหาร เพื่อที่จะนำผู้บริหารไปสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยกำหนดว่าผู้บริหารมีหน้าที่แนะนำตักเตือน หรือการกำหนดกำกับดูแลบุคลากรในองค์กร การที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดี ผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่องค์กร และผู้บริหารจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำให้เหมาะสม^๒

จากแนวคิดข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำได้เป็นอย่างดียิ่ง ผู้นำในองค์การทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้คุณลักษณะของผู้นำที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากคุณลักษณะของผู้นำตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมี และนำออกมาใช้อยู่ในตัวตนของแต่ละท่านนั้น คือ คุณธรรมหรือการมีหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่หลักธรรมในการครองตนหลักธรรมในการครองคน และหลักธรรมในการครองงาน ซึ่งหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการการศึกษา ที่ผู้บริหารโรงเรียนควรนำมาใช้ คือหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะนำพาบุคคลไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ วิริยะหมายถึง ความเพียรพยายาม จิตตะ หมายถึง ความมุ่งมั่นเอาใจใส่ และวิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญในงานที่ทำ ซึ่ง พระราชวรมุนี ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมอิทธิบาท ๔^๓ ไว้ว่าอิทธิบาท ๔ มีแรงจูงใจที่เกิดจากตนเอง คือ ความพึงพอใจในงานที่ทำโดยไม่เลือกว่าจะเป็นงานที่ยากหรือง่ายแม้จะมีเครื่องล่อใจหรือไม่ก็ตาม มีแต่มุ่งที่จะทำงานให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย เพราะมีความพอใจที่จะทำงานซึ่งจะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจึงเป็นหลักธรรม ที่ผู้บริหารจะต้องใช้ในการครองงาน เพราะประเทศต้องการคนทำงานเท่านั้นที่จะเป็นผู้มีประโยชน์ต่อชาติ บ้านเมืองความเจริญก้าวหน้าในส่วนตัวของผู้บริหารที่ดี จะส่งผลต่อความก้าวหน้าขององค์กรหรือหน่วยงานอย่างแท้จริง คุณค่าของผู้บริหารงานคือผลสำเร็จหรือผลงานที่เกิดขึ้น

^๒ กระแสสินธุ์ ปลั่งมะณี และศิริฉัตร ศรีคล้า, “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.นคร เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๑.

^๓ พระราชวรมุนี, *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๙๔-๒๙๖.

ดังสุภาษิตที่ว่า “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” ผู้บริหารใช้อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมในการบริหารย่อมจะกลายเป็นศูนย์รวมใจรวมงาน และสามารถจัดการให้งานบรรลุผลไปได้ด้วยดี

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ใช้ในการบริหารงานของโรงเรียนประถมศึกษาในเขต อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๕๖ แห่ง และผู้วิจัยในฐานะ ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีความประสงค์ต้องการทราบว่า มีกลไกใดบ้าง ที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม จากการนำหลักอิทธิบาท ๔ สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเกิดผลสัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในเขต อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓

๒. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ จำนวน ๒๖๑ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๔ ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อยอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

๒. กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและจำนวนครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอฟล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ จำนวน ๑๕ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมายดังนี้ ๑) ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและจำนวนครูผู้สอนที่มีความชำนาญในเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอิทธิบาท ๔ เป็นอย่างดี ๒) หัวหน้า

^๔ Krejcie and Morgan อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

ผู้บริหารสถานศึกษาและจำนวนครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอริยบท ๔ ๓) หัวหน้าผู้บริหารสถานศึกษาและจำนวนครูผู้สอนที่มีความชำนาญการพิเศษในการจัดกิจกรรมบูรณาการในเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอริยบท ๔

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ มี ๒ แบบ ดังนี้

๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)^๕ มีจำนวน ๔๐ ข้อและคำถามที่มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน โดยใช้การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) และหาค่าสัมประสิทธิ์เชื่อมั่น

๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาพื้นที่ขอนแก่น เขต ๓ มีลักษณะเป็นปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๔ ด้าน โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๕ คน

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้ t-test แบบ Independent samples เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ๒ ค่า ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ F-test แบบ one-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ ขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่าง หาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe' method)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ด้านฉันทะ พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ ด้านฉันทะโดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในอันดับมากทุกข้อ

๒. ด้านวิริยะ การบริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ ด้านวิริยะ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในอันดับมากทุกข้อ

^๕ Likert, Technique for the measurement of attitudes archives of psychology, (New York : McHraw Hill International Book Company, 1932), p. 55

๓. ด้านจิตตะ การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ ด้านจิตตะ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในอันดับมากทุกข้อ

๔. ด้านวิมังสา การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ ด้านวิมังสา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในอันดับมากทุกข้อ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนดังนี้ ๑) ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและไม่แตกต่างกัน ๒) ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และ ๓) เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอพล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑ ด้านฉันทะ ควรมีความพอใจรักใคร่ในงาน ในหน้าที่ ในลูกน้องผู้ร่วมงาน นักเรียน ชุมชน ผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อเป็นแรงจูงใจให้การทำงานประสบความสำเร็จ

๑.๒ ด้านวิริยะ ควรมีความพากเพียรในการทำงาน ซึ่งในระบบราชการจำเป็นต้องใช้ความเพียรพยายามเป็นอย่างมากการที่มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จ

๑.๓ ด้านจิตตะ ควรมีจิตใจดีใสสะอาด มีความตั้งมั่นในการทำงาน มองแต่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นคนที่เก่ง ดีและมีความสุขการมีจิตจดจ่อเอาใจใส่ในงานและมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงาน เป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อความเจริญรุ่งเรืองทั้งหน้าที่การงานและสังคมโดยทั่วไป

๑.๔ ด้านวิมังสา ควรรู้จักวิเคราะห์งานและสังเคราะห์อย่างถูกต้อง ใช้หลักการของวิมังสาการไตร่ตรองใคร่ครวญอย่างรอบคอบ ก็จะสามารถประสบผลสำเร็จในการทำงาน

ได้ การทำงานทุกอย่างจำเป็นต้องไตร่ตรองให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไป
เพื่อนงานจะได้ออกมาสมบูรณ์แบบไม่มีข้อบกพร่อง

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและอุดมการณ์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารตาม หลักอิทธิบาท ๔ ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ว่า นโยบายและอุดมการณ์ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ และจังหวัดใกล้เคียงว่าเป็นอย่างไร

๒.๒ ควรศึกษาวิจัยกระบวนการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร โดยมุ่งเน้นที่การจัดการกับนโยบายและอุดมการณ์ในการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.
พระราชวรมนี. พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

กระแสดินทร์ ปลั่งมะณี และศิริฉัตร ศรีคล้าย. “การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากองทุนมหานคร เขต ๓”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.
พระมหาสุทนต์ สุทนต์โน (นุราช). “ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษาเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Likert. Technique for the measurement of attitudes archives of psychology. New York : McHraw Hill International Book Company, 1932.